

**ANKARA-ULUS SÜMERBANK GENEL MÜDÜRLÜK BİNASI'NIN YENİDEN
İŞLEVLENDİRME SÜRECİNİN 20. YÜZYIL MİMARLIK MİRASININ
KORUNMASI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

ASLI ŞEN

ARALIK 2020

ANKARA-ULUS SÜMERBANK GENEL MÜDÜRLÜK BİNASI'NIN YENİDEN
İŞLEVLENDİRME SÜRECİNİN 20. YÜZYIL MİMARLIK MİRASININ
KORUNMASI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ASLI ŞEN

ARALIK 2020

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları alıntıladığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

Ad, Soyad : Aslı ŞEN
İmza :
Tarih : 24.12.2020

ÖZET

ANKARA-ULUS SÜMERBANK GENEL MÜDÜRLÜK BİNASI'NIN YENİDEN İŞLEVLENDİRME SÜRECİNİN 20. YÜZYIL MİMARLIK MİRASININ KORUNMASI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

ŞEN, Aslı

Yüksek Lisans, Mimarlık Ana Bilim Dalı

Tez Yöneticisi: Dr. Öğr. Üyesi Ayça ÖZMEN

Aralık 2020, 162 sayfa

20. yüzyıl mimarlık ürünleri, üretildiği dönemden bugüne tartışma konusu olmuştur. Bunun sebebi geleneksel, alışlagelmiş estetik anlayışın, bu yüzyılın mimari dilinde tamamen kaybolmasıdır. Önceki dönem mimarlığından farklı ölçütlere sahip olmaları, koruma nosyonunun da 20. yüzyıl mimarlık mirası bağlamında yeniden ele alınması gerekliliğini doğurmuştur. Miras kapsamında değerlendirilmesi için bir yapının, eskilik, estetik, tarihsel, işlevsel, sembolik gibi belirli değerlere sahip olması beklenir. Bu değerler, miras öğelerinin nasıl korunması gerektiğini etkileyen önemli faktörlerdir. Ancak, 20. yüzyıl mimarlık ürünleri bu kapsamda kimi değerlerle örtüşmemekte; yeni ölçütlere ihtiyaç duymaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara, mimarlık tarihimizde önemli yeri olan çok sayıda modern mimarlık mirasına ev sahipliği yapmaktadır. Cumhuriyet'in kurulması ile Atatürk Bulvarı aksı ve onu besleyen diğer caddeler, banka yapıları, bakanlıklar, okullar, vb. modern kamu yapılarının ve yapı tipolojilerinin merkezi haline gelmiştir. Bu tez kapsamında incelenen 1937-1938 yılları arasında Alman mimar Martin Elsaesser tarafından tasarlanan Sümerbank Genel Müdürlük Binası da, bu aks üzerine konumlanan ve kente modern kimliğini veren yapılardan biridir. Bu çalışmada, 20. yüzyıl mimarlık mirası kavramına dikkat çekmek ve kısa zaman önce onarım geçiren bir örnek üzerinden uygulama alanında yapılanları tartışmak amacıyla, Sümerbank Genel Müdürlük Binası'nın yeniden işlevlendirme süreci incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mimari Koruma, Yirminci Yüzyıl Mimarlık Mirası, Yeniden İşlevlendirme, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı

ABSTRACT

ANALYZING ADAPTIVE REUSE PROCESS OF ANKARA-ULUS SUMERBANK GENERAL DIRECTORATE BUILDING IN CONTEXT OF CONSERVATION OF THE 20TH CENTURY ARCHITECTURAL HERITAGE

ŞEN, Aslı

M.Sc. Department of Architecture

Supervisor: Assist Prof. Dr. Ayça ÖZMEN

December 2020, 162 pages

The architectural works of 20th century have been the question of debate since they had been produced. This is because the traditional and conventional aesthetical perception has completely disappeared in the architectural language in this century. In order to be heritage, a building is expected to have certain values such as age, aesthetic, historical, functional, symbolic, etc. However, 20th century architectural heritage do not overlap with certain values in this context; it needs new criteria. Because of having different criteria than previous period architecture, it is necessary to reconsider the notion of conservation in the context of the 20th century architectural heritage. The capital of Republic of Turkey, Ankara, has numerous modern architectural heritage which take important place in history of modern architecture. Since the establishment of the Republic, Atatürk Boulevard and nearby streets have been hosting several public buildings, giving the city its modern identity, such as bank buildings, ministries, schools, etc. One of those is Sumerbank General Directorate Building, which was designed by German architect Martin Elsaesser between 1937 and 1938. In this study, Sumerbank General Directorate Building has been analysed in order to draw attention to the concept of 20th century architectural heritage and to discuss what has been done in practice through an example that has recently undergone restoration.

Keywords: Architectural Conservation, 20th Century Architectural Heritage, Adaptive Reuse, Early Republican Architecture

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın tüm aşamalarında bilgi ve tecrübeleriyle bana ışık tutan, hoşgörü ve anlayışıyla beni her zaman motive eden ve bu süreçte bana her konuda destek olan danışmanım değerli hocam Dr. Ayça Özmen'e teşekkür ederim. Bu aşamada, ilk olarak danışmanlığımı kabul ettiği için, kıymetli bilgileri ve yorumlarıyla bu tezin iyileşmesinde bana her konuda yol gösterdiği için ve bu süreçte gösterdiği sevecen tavrından dolayı kendisine teşekkürlerimi sunuyorum.

Aynı zamanda tez çalışmamla ilgili verdikleri kritikler ve yorumlar için tez izleme komitesi üyelerim Doç. Dr. Aslı Er Akan, Dr. Nur Umar hocalarıma; danışmanlık konusunda bana yol gösteren sayın Doç. Dr. Gülsu Ulukavak Harputlugil'e teşekkür ederim.

Çalışmalarında kullanmak üzere gerekli bilgi ve kaynaklara ulaşmamda bana yardımcı olan Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Yapı İşleri Biriminde çalışan, zamanında birlikte iş yaptığımız kıymetli çalışanlara teşekkür ederim. Bu tezin inceleme konusu ile ilgili ilk fikir yerim olan Sümerbank Genel Müdürlük Binasında bana çalışma ve araştırma fırsatı veren CMK Restorasyon Firmasına ayrıca teşekkür ederim.

Bana hayatım boyunca okumanın ve çalışmanın önemini kendi hayatı, okuması ve çalışmalarıyla da gösteren, akademik hayatıma devam etmem konusunda beni teşvik eden, beni her konuda destekleyen, kıymetli canım babam Hüseyin Zafer Gülseven'e teşekkür ederim. Her zaman arkamda olduğunu bildiğim, sevgi ve şefkatle beni büyüten eğitimime destek olan, ilk öğretmenim annem Nuray Gülseven'e teşekkür ederim. Hayatıma girdiği andan itibaren beni daha güçlü ve mutlu hissettiren, her durumda yanımda olan, bu stresli süreçte sabrı ve sevgisiyle yanımda olup her türlü desteği veren eşim Ümit Şen'e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
RESİMLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
BÖLÜMLER:	
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı.....	2
1.2. Çalışmanın Kapsamı.....	2
1.3. Çalışmanın Yöntemi.....	3
2. 20. YÜZYIL MİMARLIK MİRASININ KORUNMASI.....	5
2.1. Koruma Kavramı.....	5
2.2. 20. Yüzyıl Mimarlık Mirası Kavramı.....	9
2.3. 20. Yüzyıl Mimarlık Mirasının Korunması.....	11
2.3.1. Koruma Ölçütleri.....	15
2.3.2. Koruma Sorunları.....	19
2.3.3. Koruma Yaklaşımları.....	21
2.4. Türkiye’de 20. Yüzyıl Mimarlık Mirası.....	33
2.5. Ankara’daki 20. Yüzyıl Banka Yapıları.....	40

3.	BANKA YAPILARININ YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ.....	44
3.1.	Yeniden İşlevlendirimin Tanımı.....	44
3.2.	Yeniden İşlevlendirme Biçimleri/Müdahale Yöntemleri.....	47
3.3.	Yeniden İşlevlendirilen Banka Yapılarına Örnekler.....	51
3.3.1.	Türkiye’den Örnekler.....	51
3.3.2.	Dünya’dan Örnekler.....	54
4.	SÜMERBANK GENEL MÜDÜRLÜK BİNASI	58
4.1.	Sümerbank İşletmelerinin Kuruluşu ve Gelişimi.....	58
4.2.	Türkiye’deki Sümerbank Yerleşkeleri.....	59
4.3.	Sümerbank Genel Müdürlük Binası.....	61
4.3.1.	Yapının Konumu ve Çevresi.....	66
4.3.1.1.	Sümerbank Genel Müdürlük Binası Öncesi.....	68
4.3.1.2.	Sümerbank Genel Müdürlük Binası Sonrası.....	68
4.3.2.	Yapının Mimarlık Tarihi Açısından İncelenmesi.....	69
4.3.2.1.	Tarihçesi.....	71
4.3.2.2.	Mimari Özellikleri.....	72
4.3.3.	Yapının 20. Yüzyıl Mimarlık Mirasının Korunması Bağlamında İncelenmesi.....	74
5.	SÜMERBANK GENEL MÜDÜRLÜK BİNASI’NIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ.....	76
5.1.	Yapının Günümüzdeki Durumu.....	76
5.2.	Yapının Dönemleri.....	81
5.2.1.	Birinci Dönem.....	82
5.2.2.	İkinci Dönem.....	84
5.2.3.	Üçüncü Dönem.....	87
5.2.4.	Dördüncü Dönem.....	90
5.2.5.	Beşinci Dönem.....	93
5.3.	Değerlendirme.....	111
5.3.1.	İşlev Değişikliği.....	111
5.3.2.	Koruma Sorunları.....	124

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	136
KAYNAKLAR.....	139
EKLER.....	148
Ek- 1: 1944 Tarihli Kurul Onay Kararı.....	148
Ek- 2: 1946 Tarihli Kurul Onay Kararı	149
Ek- 3: 1965 Tarihli Heyet Kararı.....	150
Ek- 4:1966 Tarihli Sümerbank Genel Müdürlük Yazısı.....	151
Ek- 5: Rölöve Vaziyet Planı ve Bodrum Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	152
Ek- 6: Rölöve Zemin Kat ve 1. Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	152
Ek- 7: Rölöve 2. Kat ve 3. Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	152
Ek- 8: Rölöve 4. Kat ve 5. Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	153
Ek- 9: Rölöve Batı Cephesi (Strata Mimarlık, 2017).....	153
Ek- 10: Rölöve Güney Cephesi (Strata Mimarlık, 2017).....	153
Ek- 11: Restorasyon Vaziyet Planı ve Bodrum Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	154
Ek- 12: Restorasyon Zemin Kat ve 1. Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	154
Ek- 13: Restorasyon 2. Kat ve 3. Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	154
Ek- 14: Restorasyon 4. Kat ve 5. Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	155
Ek- 15: Restorasyon Batı Cephesi (Strata Mimarlık, 2017).....	155
Ek- 16: Restorasyon Güney Cephesi (Strata Mimarlık, 2017).....	155
Ek- 17: Birinci Dönem Vaziyet Planı ve Bodrum Kat (Strata Mimarlık, 2017)...	156
Ek- 18: Birinci Dönem Zemin Kat ve 1. Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	156
Ek- 19: Birinci Dönem 2. Kat ve 3. Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	156
Ek- 20: Birinci Dönem 4. Kat ve 5. Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	157
Ek- 21: Birinci Dönem Batı Cephesi (Strata Mimarlık, 2017).....	157
Ek- 22: Birinci Dönem Güney Cephesi (Strata Mimarlık, 2017).....	157
Ek- 23: İkinci Dönem Vaziyet Planı ve Bodrum Kat (Strata Mimarlık, 2017)....	158
Ek- 24: İkinci Dönem Zemin Kat ve 1. Kat (Strata Mimarlık 2017).....	158
Ek- 25: İkinci Dönem 2. Kat ve 3. Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	158
Ek- 26: İkinci Dönem 4. Kat ve 5. Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	159
Ek- 27: İkinci Dönem Batı Cephesi (Strata Mimarlık, 2017).....	159
Ek- 28: İkinci Dönem Güney Cephesi (Strata Mimarlık, 2017).....	159
Ek- 29: Üçüncü Dönem Vaziyet Planı ve Bodrum Kat (Strata Mimarlık, 2017)..	160
Ek- 30: Üçüncü Dönem Zemin Kat ve 1. Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	160
Ek- 31:Üçüncü Dönem 2. Kat ve 3. Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	160
Ek- 32: Üçüncü Dönem 4. Kat ve 5. Kat (Strata Mimarlık, 2017).....	161
Ek- 33: Üçüncü Dönem Batı Cephesi (Strata Mimarlık, 2017).....	161
Ek- 34: Üçüncü Dönem Güney Cephesi (Strata Mimarlık, 2017).....	161
Ek- 35: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Yapı İşleri Daire Başkanlığı İzni...	162

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Schröder Evi	26
Resim 2: Zonnestraal Sanatoryumu	26
Resim 3: Tate Modern Müzesi	28
Resim 4: Gropius Evi	29
Resim 5: Gropius Evi yıkıldıktan sonra	30
Resim 6: Gropius Evi'nin yeniden yorumlanması	30
Resim 7: Barselona Pavilyonu yeniden inşası sırasında.....	31
Resim 8: Mimar Kemalettin'in İstanbul Laleli'de yer alan Tayyare Apartmanları	35
Resim 9: Mimar Vedat Tek'in Sirkeci Yeni Postahane Binası.....	36
Resim 10: Konya'da 1910'larda yapılan, bölgesel-ulusal mimariye örnek bir yapı.....	36
Resim 11: Ulusal mimari döneminin ilk yapılarından Birinci Meclis Binası, Ankara.....	37
Resim 12: Ankara Etnoğrafya Müzesi, Mimar Arif Hikmet	37
Resim 13: Anıtkabir Görünüşü	38
Resim 14: Opera Binası Girişi.....	39
Resim 15: Opera Binası Eskiz Çizimi	39
Resim 16: S. H. Eldem'in Şark Kahvesi, İstanbul 1950.....	39
Resim 17: Osmanlı Bankası Ulus Şubesi, Ankara	41
Resim 18: Ziraat Bankası Merkezi İdare Binası, Ankara	41
Resim 19: Türkiye İş Bankası İdare Merkezi, Ankara	42
Resim 20: Ankara Merkez Bankası.....	42
Resim 21: Ulus Etibank Binası.....	43
Resim 22: İller Bankası	43
Resim 23: Taşkışla'nın Kışla Olarak Kullanılması - Taşkışla'nın Hastane Olarak Kullanılması	48
Resim 24: Silahtarağa Elektrik Santrali 1913 yılında	49
Resim 25: Silahtarağa Elektrik Santrali	49
Resim 26: Santralistanbul Enerji Müzesi: Yenileme projesi kesit	49
Resim 27: Yenilemede eklenen yürüyen merdivenler ve seyir platformu	50
Resim 28: İstanbul Modern Genel Görünüm.....	50
Resim 29: İstanbul Modern, yeniden işlevlendirme projesi	51
Resim 30: İstanbul Modern kıyıda görünüm ve iç mekan görünüm	51
Resim 31: Türkiye İş Bankası.....	52
Resim 32:Ulus Emlak Eytam Bankası	52
Resim 33: Ulus Merkez Bankası.....	53
Resim 34: 1896 Yılında L'illustration Dergisinde Osmanlı Bankası	53
Resim 35: Osmanlı Bankası	54
Resim 36: New York İlçe Ulusal Bankası	55
Resim 37: New York İlçe Ulusal Bankası müze olarak kullanımı	55
Resim 38: Midland Banka Binası	56
Resim 39: Hotel Gotham iç mekan görüntüleri	56
Resim 40: Tarihi Bently Çiftçi Bankası	57

Resim 41: Tarihi Bently Çiftçi Bankası İç Mekan.....	57
Resim 42: Restore edilmiş tarihi Bently Çiftçi Bankası iç mekan görüntüleri).....	57
Resim 43: Nazilli Sümerbank Basma Fabrikası genel görünümü.....	59
Resim 44: Atatürk'ün Fabrikaları Bursa Merinos Fabrikasından bir görünüm	60
Resim 45: Kayseri Bez Fabrikasının genel görünümü	60
Resim 46: Ereğli Bez Fabrikasının genel görünümü.....	61
Resim 47: Martin Elsaesser Sümerbank 1934 Tarihli Proje.....	62
Resim 48: Martin Elsaesser, Sümerbank, Ankara, İkinci Proje, 1935	63
Resim 49: Yarışmanın Birincisi Mimar Seyfi Arkan	64
Resim 50: Yarışmanın Birincisi Mimar Seyfi Arkan	64
Resim 51: Yarışmanın İkincisi Mimar Prof F. Breuhaus	64
Resim 52: Yarışmanın İkincisi Mimar Prof. F. Breuhaus	65
Resim 53: Mimar Sedat Hakkı Eldem'in yarışma projesi	65
Resim 54: Güncel Uydu Görüntüsü-Çizim	66
Resim 55: Sümerbank genel yerleşim analiz çizelgesi	67
Resim 56: Yıkılan Taşhan Binası yukardan görünüş ve meydandan görünüş	68
Resim 57: Atatürk Heykeli	70
Resim 58: Martin Elsaesser, Ulus Meydanı Sümerbank Binası, Ankara 1994	72
Resim 59: Sümerbank Genel Müdürlük Binası, Ankara, 1938.....	72
Resim 60: Martin Elsaesser, Sümerbank, Giriş Holü, 1995	73
Resim 61: Sümerbank Binası Teras Kat İnşaatı, Mayıs 1937	73
Resim 62: Yapının Günümüzdeki Hali Vaziyet Planı.....	76
Resim 63: Batı Cephesi	77
Resim 64: Doğu Cephesi ve Kuzey Cephesi	78
Resim 65: B Blok 5. Kat	78
Resim 66: Rölöve Zemin Kat	
Resim 67: Restorasyon Zemin Kat	79
Resim 68: Rölöve Birinci Kat	
Resim 69: Restorasyon Birinci Kat	79
Resim 70: Rölöve İkinci Kat	
Resim 71: Restorasyon İkinci Kat	80
Resim 72: Rölöve Beşinci Kat	
Resim 73: Restorasyon Beşinci Kat	80
Resim 74: Birinci Dönem Zemin Kat	
Resim 75: Birinci Dönem 1. Kat.....	82
Resim 76: Birinci Dönem 2. Kat	
Resim 77: Birinci Dönem 5. Kat	83
Resim 78: Birinci Dönem Batı Cephesi	83
Resim 79: Birinci Dönem Kuzey Cephesi	83
Resim 80: İkinci Dönem Zemin Kat	
Resim 81: İkinci Dönem 1. Kat	84
Resim 82: İkinci Dönem 2. Kat	
Resim 83: İkinci Dönem 5. Kat	85
Resim 84: İkinci Dönem Batı Cephesi	86
Resim 85: İkinci Dönem Kuzey Cephesi	86
Resim 86: Üçüncü Dönem Zemin Kat	

Resim 87: Üçüncü Dönem 1. Kat	87
Resim 88: Üçüncü Dönem 2. Kat	
Resim 89: Üçüncü Dönem 5. Kat	88
Resim 90: Üçüncü Dönem Batı Cephesi	89
Resim 91: Üçüncü Dönem Kuzey Cephesi	89
Resim 92: Dördüncü Dönem Zemin Kat	
Resim 93: Dördüncü Dönem 1. Kat	90
Resim 94: Dördüncü Dönem 2. Kat	
Resim 95: Dördüncü Dönem 5. Kat	91
Resim 96: Sümerbank Genel Müdürlük Binası Teras Kat Birinci Dönem	91
Resim 97: Dördüncü Dönem Batı Cephesi	92
Resim 98: Dördüncü Dönem Kuzey Cephesi	92
Resim 99: Beşinci Dönem Zemin Kat.....	94
Resim 100: Restorasyon Aşaması ve Sonrası, Zemin Kat	95
Resim 101: Restorasyon Sonrası, Zemin Kat	95
Resim 102: Restorasyon Uygulama Aşaması, Zemin Kat.....	96
Resim 103: Restorasyon Sonrası, Zemin Kat	97
Resim 104: Beşinci Dönem 1. Kat.....	98
Resim 105: Restorasyon Sonrası 1. Kat	99
Resim 106: Restorasyon Öncesi ve Sonrası Korunan Mimari Elemanlar, 1. Kat	100
Resim 107: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 1. Kat	101
Resim 108: Beşinci Dönem 2. Kat.....	102
Resim 109: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, İkinci Kat Hol	103
Resim 110: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 3. Kat	103
Resim 111: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 4. Kat	104
Resim 112: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 2. Kat	104
Resim 113: Restorasyon Aşaması Raspa İşlemi, 2. Kat	105
Resim 114: Beşinci Dönem 5. Kat.....	106
Resim 115: Restorasyon Uygulama Aşaması, 5. Kat	107
Resim 116: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 5. Kat	108
Resim 117: Beşinci Dönem Batı Cephesi	109
Resim 118: Beşinci Dönem Kuzey Cephesi	109
Resim 119: Restorasyon Öncesi ve Sonrası Batı Cephesi	110
Resim 120: Rölöve Zemin Kat İşlev Analizi	112
Resim 121: Restorasyon Zemin Kat İşlev Analizi	113
Resim 122: Restorasyon Sonrası, Galeri Arkası Kütüphane Girişi	114
Resim 123: Restorasyon Sonrası, Galeri Arkası Kütüphane Girişi	114
Resim 124: Restorasyon Sonrası, Sesli Çalışma Alanı	115
Resim 125: Restorasyon Sonrası, Ana Salon Doğu Cephesi	115
Resim 126: Rölöve 1. Kat İşlev Analizi	116
Resim 127: Restorasyon 1. Kat İşlev Analizi	117
Resim 128: Restorasyon Öncesi, Genel Müdür Odası Sonrası, Seminer Odası.....	118
Resim 129: Restorasyon Öncesi, Genel Müdür Odası Sonrası, Lisansüstü Derslikler	118
Resim 130: Restorasyon Öncesi, Bilgi İşlem Depo Sonrası, Bilgisayar Lab	118
Resim 131: Rölöve 2. Kat İşlev Analizi	119
Resim 132: Restorasyon 2. Kat İşlev Analizi	120

Resim 133: Rölöve 5. Kat İşlev Analizi	121
Resim 134: Restorasyon 5. Kat İşlev Analizi	122
Resim 135: Restorasyon Öncesi Ofis	123
Resim 136: Restorasyon Sonrası Mescid	123
Resim 137: Restorasyon Sonrası Yemekhane ve Hol	123
Resim 138: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 4. kat hol	124
Resim 139: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 2. kat.....	125
Resim 140: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 5. kat	126
Resim 141: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 2. kat.....	127
Resim 142: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 1. kat.....	127
Resim 143: Restorasyon Öncesi, B Blok Zemin Kat Giriş Holü	128
Resim 144: Restorasyon Sonrası, B Blok Zemin Kat Giriş Holü	128
Resim 145: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 1. kat.....	129
Resim 146: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 1. kat.....	130
Resim 147: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 5. kat.....	131
Resim 148: Restorasyon Öncesi, 5. kat.....	132
Resim 149: Restorasyon Aşaması, 5. kat	132
Resim 150: Restorasyon Sonrası, 5. kat.....	133
Resim 151: Restorasyon Öncesi, 5. kat.....	133
Resim 152: Restorasyon Aşaması, 5. kat	134
Resim 153: Restorasyon Sonrası, 5. kat.....	134

KISALTMALAR LİSTESİ

ASBÜ:	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
DOCOMOMO:	Documentation and Conservation of Modern Movement (Modern Hareketin Belgelenmesi ve Korunması)
CIAM:	Congrès Internationaux d'Architecture Moderne (Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi)
ICOMOS:	International Council of Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)
KTVKKBK:	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu
KTVKK:	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
KTVKYK:	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu
MAAN:	Modern Architectural Network (Modern Mimarlık Ağı)
GEEAYK:	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
UIA:	Uluslar Arası Mimarlar Birliği
WHC:	World Heritage Convention (Dünya Mirası Konvansiyonu)
WHL:	World Heritage List (Dünya Mirası Listesi)

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Mimarlık mirasının korunması olgusu, 19. yüzyılda kuramsallaşmaya başlasa da, çok daha eskilere dayanmaktadır. Bu olgu tarih boyunca, politik, kültürel, dini ve ekonomik etkiler sonucunda değişmiş, gelişmiş ve çağa uyum sağlamıştır. Koruma en temel anlamıyla geçmişimize ait kimliğimizi, kültürümüzü ve bizi tanıtan öğeleri gelecek nesillere taşımayı amaçlamaktadır.

20. yüzyıl mimarlık mirası önceki dönem mimarlık ürünlerinden farklılaşmaktadır. Bunun sebebi geleneksel, alışlagelmiş estetik anlayışın 20. yüzyıl mimarlık dilinde tamamen kaybolmasıdır. Miras kapsamında değerlendirilmesi için bir yapının belirli ölçütleri karşılaması gerekmektedir. Bunlar estetik, tarihsel, işlevsel, sembolik vb. değerlerdir. Ancak 20. yüzyıl mimarlık ürünleri bu kapsamda kimi değerlerle örtüşmemektedir. Bu bağlamda 20. yüzyıl mimarlık mirasını korumak için yeni ölçütlere ihtiyaç duyulmuştur.

Ankara Ulus Meydanı'nda yer alan Sümerbank Genel Müdürlük Binası, mimarlık tarihimiz için önemli Erken Cumhuriyet yapılarından biridir. Bu yapı, Taşhan Otel'i'nin yıkılmasının ardından, 1937-1938 yıllarında Alman mimar Martin Elsaesser tarafından tasarlanarak inşa edilmiştir. Çevresinde Giulio Mongeri'nin önemli eserlerinden olan İş Bankası binası ile Heinrich Krippel'in Atatürk Süvari Anıtı bulunmaktadır. 20. yüzyıl mimarlık mirasının korunması kuramının uygulama alanına nasıl yansıdığına incelenmesi amaçlanan bu tezde, konumu, inşa edildiği dönem, önemli bir mimarlık mirası olması ve yakın zamanda işlev değişikliği ve onarım geçirmesi nedeniyle Sümerbank Genel Müdürlük Binası çalışma konusu olarak seçilmiştir.

Bu kapsamda, bir Erken Cumhuriyet mimarlık mirası olan Ankara-Ulus Sümerbank Genel Müdürlük Binası'nın yeniden işlevlendirme süreçleri incelenecek, yapının günümüzdeki durumu 20. yüzyıl mimarlık mirasının korunması ölçütleri göz önünde bulundurularak tartışılacaktır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Ankara Ulus Sümerbank Genel Müdürlük Binası, modern başkent Ankara'nın Erken Cumhuriyet Dönemi yapılarından, Türkiye'deki modern ve çağdaş gelişmelerin sembollerinden biridir. Bu sebeple bu çalışmada, ulusal mimarlık tarihimizde önemli yere sahip bir 20. yüzyıl mimarlık mirası örneği olan Sümerbank Genel Müdürlük binasının yeniden işlevlendirme süreçlerinin ve sonuçlarının 20. yüzyıl mimarlık mirasının korunması bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışma, Sümerbank Genel Müdürlük Binası'nın geçirdiği dönemsel değişikliklerin belgelendiği ve bu değişimlerin uluslararası modern mimarlık mirasının korunması kriterleri bağlamında tartışıldığı bir kaynak olmayı hedeflemektedir.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışma, eleştirel bir bakış açısı sağlamak için öncelikle mimari korumanın temel konularını ele almaktadır, yirminci yüzyıl mimarlık mirasının korunmasının önemini anlamak için çağdaş koruma teorisi kısaca incelenmiştir. Bu bilgiler, özellikle neyi, neden, nasıl, koruduğumuza odaklanan Bölüm II'de verilmiştir. Yirminci yüzyıl mimarisinin tanımı, kapsamı, koruma sorunları ve koruma ölçütleri Bölüm II'de tartışılmıştır. Ardından, Türkiye'de 20. yüzyıl mimarlık mirası ve Ankara'daki 20. yüzyıl banka yapılarına değinilmiştir.

Tezin III. bölümünde bir koruma yöntemi olan yeniden işlevlendirme konusuna yer verilmektedir. Burada, yeniden işlevlendirmenin tanımı, yeniden işlevlendirme yöntemleri ve önerilerine değinilmiştir. Bu bölüm yeniden işlevlendirme konusunda, Türkiye'den ve Dünya'dan banka yapılarına örnekler verilerek sonuçlandırılmıştır.

IV. bölümde, araştırmanın ana konusu olan Sümerbank Genel Müdürlük Binası incelenmiştir. Sümerbank Genel Müdürlük Binası'nın tarihçesi, mimari özellikleri ve koruma ölçütleri tanımlanmıştır.

V. bölümde bir yükseköğretim yapısına dönüştürülen Sümerbank Genel Müdürlük Binası'na koruma ve onarım kapsamında yapılan müdahaleler ile yapının yeni işlevinin sonuçları incelenmiştir. Bu kapsamda yapının özgünlük durumu değerlendirilmiş ve hangi eklemelerle yapının ne gibi değişikliklere uğradığı koruma sorunları başlığı altında verilmiştir.

Bölüm VI, 20. yüzyıl mimarlık mirasını koruma kapsamında Sümerbank Genel Müdürlük Binası üzerine yapılan araştırmaya istinaden değerlendirme ve sonuçları içermektedir. Bu çalışmada yararlanılan ilgili belgeler ekler kısmında verilmiştir.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Araştırmanın kuramsal temelini geliştirmek amacıyla 20. yüzyıl mimarlık mirası ve korunmasına ilişkin yayınlar gözden geçirilmiştir. Bu konuda temel kaynaklar, 20. yüzyıl mimarlık mirasını konu edinen akademik çalışmalar, uluslararası koruma belgeleri, modern mimarlık mirasının belgelenmesi ve korunmasını misyon edinen uluslararası çalışma grubu DOCOMOMO ve yirminci yüzyıl mimarlık mirasının korunmasına odaklanan, ICOMOS'un uluslararası bilimsel komitelerinden biri olan ICOMOS ISC20C'nun yayımları olmuştur.

Koruma, modern mimarlık mirası, modern mimarlık mirasının korunması ve yeniden işlevlendirme ile ilgili konularda yapılan kaynak taramasında ilk olarak birincil kaynaklar incelenmiştir. Konuyla ilgili yazılan lisansüstü tez çalışmaları incelenirken Ulusal Tez Merkezi'nden ulaşılan e- kaynaklardan faydalanılmıştır.

Koruma kavramı ile ilgili genel değerleri ortaya koyan Cengiz Bektaş'ın "Koruma Onarım" kitabından, Doğan Hasol'un mimarlık terimlerini açıkladığı "Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü" kitabından, modern mimarlık ile ilgili Sibel Bozdoğan'ın "Modernizm ve Ulusun İnşası", Metin Sözen'in örneklerle incelediği "50 Yıllık Türk Mimarisi" ve İnci Aslanoğlu'nun "Erken Cumhuriyet Mimarlığı" kitaplarından, yeniden işlevlendirmeye ilgili Zeynep Ahunbay'ın "Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon" kitabından, literatürde önemli bir yeri olan Ebru Omay Polat'ın "Türkiye'nin Modern Mimarlık Mirasının Korunması" adlı akademik çalışmasından faydalanılmıştır.

Sümerbank Genel Müdürlük Binası ile ilgili birincil kaynaklara ulaşmak için ilk olarak, Sümerbank Genel Müdürlüğü'nün Atatürk Orman Çiftliği'nde bulunan yeni yerleşkesinde, arşiv araştırması yapılmıştır. Sümerbank Genel Müdürlük Binası'nın Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'ne devredilmesi nedeniyle kuruma verilmiş olan kaynaklara ulaşmak için kurumun Yapı İşleri birimiyle görüşülmüştür. Burada, tarihi açıdan da önem içeren çeşitli fotoğraf, kitaplar ve belgelere ulaşılmıştır.

Sümerbank Genel Müdürlük Binası'nın geçirdiği restorasyon aşamalarına ve restitüsyon çizimlerine ait bilgiler Strata Mimarlık firmasından dijital ortamda temin edilmiştir. Bu çizimler, Sümerbank Genel Müdürlüğü Arşivi'nden alınan kaynaklar ve eklerde yer alan mimari uygulama kararları doğrultusunda hazırlanmıştır. Dönem analizlerinin incelenmesinde kaynak ve altlık olarak kullanılmıştır.

Yapının son süreçte geçirdiği onarım aşamasında, şantiyede bulunmuş ve yapının restorasyon öncesi ve sonrası durumu belgelenerek sunulmuştur.

BÖLÜM 2

20. YÜZYIL MİMARLIK MİRASININ KORUNMASI

20. yüzyıl mimarlık mirası kavramının ortaya çıkardığı yeni bakış açılarını ve yaklaşımlarını anlamak için bu yaklaşımların temelini oluşturan çağdaş koruma kavramını incelemek önemlidir. Bu sebeple, bu bölümde çağdaş koruma kuramının ortaya çıkışından günümüze tarihsel gelişimine ve koruma ölçütlerine değinilmiştir. Daha sonra 20. yüzyıl mimarlık mirası nedir, nasıl ortaya çıkmıştır, bu dönemde ortaya çıkan kavramlar nelerdir gibi sorulara cevaplar verilmiştir. 20. yüzyıl mimarlık mirasının korunması ile ilgili hangi kuruluşların rol oynadığından bahsedilmiştir. Koruma ölçütleri incelenmiştir ve bu kapsamda hangi yeni değerler ortaya konulmuştur kısaca değinilmiştir. Ardından, 20. yüzyıl mirası özelinde koruma sorunları anlatılmıştır. Ayrıca, koruma yaklaşımları yedi başlık altında incelenmiştir. Daha sonra Türkiye'deki 20. yüzyıl mimarlık mirası ve Ankara'daki başlıca 20. yüzyıl banka yapılarından bahsedilmiştir.

2.1. Koruma Kavramı

Bektaş (1992), neyi korumamız gerektiğini; bizim için değerli olanı, tarihsel olanı, anıları olanı, tarihsel süreç geçirerek bize ulaştıran olanı korumamız gerektiği şeklinde ifade etmiştir. Buradaki temel amacın böyle bir şeyin bozulmamasını, niteliklerini yitirmemesini ve yok olmasını istememizden kaynaklı olduğunu vurgulamıştır. Bunun için alınan bütün önlemler “koruma” eylemine girer (Bektaş, 1992, s.9). Korumanın evrenselliği; *“Yurdumuz yalnız üzerinde yaşayan bizler için değil, bütün insanlık için korunacak yapılarla doludur”* sözleriyle ifade edilmiştir (Yılmaz, 2006, s.15).

Hasol (2010)'a göre tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların, ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Koruma tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların, doğal değerlerin ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için muhafaza, onarım ve bakımına ilişkin gerekli önlemleri alma olarak tanımlanmaktadır (Hasol, 2010, s.279).

Koruma kavramı, Dünya Mirası Anlaşması çerçevesinde, “anıtlar, yapı grupları ve sitlerle tanımlanan kültürel mirası anlamak, malzemesinin korunmasını sağlamak ve gerekli olduğu halde tanıtımı, restorasyonu ve gelişimi için kullanılan yöntemlerin tümü” olarak tanımlanmaktadır (UNESCO, 1972).

Erder (2018)’e göre koruma kavramını oluşturan ölçütler, geçmişteki medeniyetlerde dini, siyasi ve estetik gibi çeşitli nedenlere bağlı olarak oluşmaktadır. Bununla birlikte anıtların ve tarihi eserlerin bir sembol olarak gösterilmesi insanların geçmişi ve geleceği kavramsal bir boyutta incelemesinden kaynaklanmaktadır (Erder, 2018, s.85-86).

Omay Polat’a göre koruma, “kültür varlıklarının niteliklerini, değerlerini yaşatmak ve geleceğe aktarmak için yapılan müdahalelerdir”. Bir kültür varlığına yapılacak müdahalenin temel ölçütü, onun öz niteliklerini korumak olarak tanımlanmıştır (Omay Polat, 2008, s.14).

Korunması gereken kültür mirasını tanımlamak ve değerlerini ortaya koymak, koruma kuramının temel tartışma konularından biridir. Günümüz koruma yaklaşımı kapsamındaki temel kavramlar, ölçütler ve değerler 18. yüzyılın sonundan itibaren şekillenmektedir (Omay Polat, 2008, s.17). Bu nedenle, 20. yüzyıl mirası ile ortaya çıkan yeni tartışmalara değinmeden önce, çağdaş koruma kuramını incelemek önemlidir.

18. yüzyılda sanat tarihi ve arkeoloji çalışmalarının artmasıyla birlikte koruma fikrini tanımlayan yaklaşımların ve değerlerin de önem kazanmaya başladığı görülmektedir (Jokilehto,1999, s.303). Koruma kavramının çağdaş koruma kuramına dönüşmesi, Viollet-le-Duc, Ruskin, Morris, Boito, Riegl ve Giovanni’nin eleştirel yaklaşımları ile meydana gelmiştir (Jokilehto,1999, s.303).

18. yüzyıla dek koruma kavramını oluşturan ölçütler kavramsal/simgesel, işlevsel/ekonomik, sanatsal/estetik değerler olarak kabul görmüştür (Omay Polat, 2008, s.5). Her ne kadar 18. yüzyıl dönem olarak sanatsal/estetik algının oluştuğu bir dönem olsa da koruma ölçütlerini oluşturan değerler arasında en sonda yer almıştır (Omay Polat, 2008, s.5-6). Bu dönemde, bir yandan, ideal güzellik anlayışı, diğer yandan eserlerin tarihselliği ve kategorizasyonu önem kazanmıştır.

Korunacak yapıların da bu yaklaşımla değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda sistematik bir şekilde belgelemenin önemi ortaya çıkmıştır. Modern yapıların aynı düzeye erişebilmeleri için geçmişin sanat yapıları sistematik ve eleştirel bir yaklaşımla incelenmelidir (Jokilehto, 1999, s.63; Omay Polat, 2008, s.6).

Bu dönemde, anıtlara yaptığı müdahaleler ve kuramsal yaklaşımlarıyla ideal güzellik kavramını sorgulayan öncülerden biri Viollet-le-Duc (1814-1879) olmuştur. Viollet-le-Duc, tarihsel yapıların çevrelerinden bağımsız olarak kendi sahip oldukları değerlerin vurgulandığı tarihselcilik yaklaşımı ile ele alınmasını savunarak koruma kuramında bir dönüm noktası oluşturmuştur. Onun ideal üslup birliğine ulaşılmasını amaçladığı “stilistik rekonstrüksiyon” görüşü koruma ve değerler konusunda yeni tartışmalar yaratmıştır (Omay Polat, 2008, s.7).

Viollet-le-Duc’ün temsil ettiği, üslupsal bütünlüğü bozan eklerin kaldırılması, eksik veya yıkılan bölümlerin tamamlanmasını ön gören stilistik rekonstrüksiyona karşı görüşlerin öncülüğünü ise, 19. yüzyılın ortalarından itibaren John Ruskin (1819-1900) yapmıştır. Dönemin restorasyon anlayışına eleştirel bir bakış açısı getiren Ruskin, korumanın temel değerlerinden olan eskilik değeri kavramına dikkat çekmiştir. Ruskin’e göre bir sanat eseri sanatçı tarafından kendine özel bir tarihsel bağlamda yaratılan özgün bir eserdir ve yaşlanma süreci bu esere katkıda bulunur. Zaman içinde yapının geçirdiği bu yaşlılık evreleri yapı için güzelliği ifade eden izlerdir. Bu yaklaşım eskilik değerini ve özgünlük kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu yaklaşım ile “restorasyon” kavramı olumsuz bir anlam kazanırken “konservasyon” kavramı ön plana çıkmıştır. Restore etmek yerine olduğu gibi korumaya ağırlık veren yaklaşım Avrupa’da yayılmaya başlamıştır (Omay Polay, 2008, s.8-9).

19. yüzyılın koruma kuram ve pratiğini yönlendiren Viollet-le-Duc ile karşıt gelişen Ruskin’in görüşlerini analiz ederek, özgünlüğü savunan isim Camillo Boito (1836-1914) olmuştur. Boito iki görüşü de eleştirmiş, tarihi yapıyı, bir tarihi ve estetik belge olarak değerlendirmiş ve restorasyonu, bu belgeyi bütün içeriği ile korumak için yapılan bir müdahale olarak tanımlamıştır. Kuban, Boito’yu bu yaklaşımı ile günümüzdeki anlayışa en yakın görüşleri ortaya koyan kuramcı olarak tanımlamıştır (Kuban, 2000, s.29).

20. yüzyılın başlarında Riegl, korumanın temelini oluşturan özgünlük kavramı ve özgün olanla ilişkili değerler üzerinde durmuştur. Riegl, anıtları niteleyen değerler için önerdiği kavramları Anma Değerleri ve Güncel Değerler olarak iki grupta toplamıştır. Anma Değerleri; eskilik değeri, tarihsel değer (hafıza değeri) ve tasarlanmış anma değerini kapsamaktadır. Güncel Değerler; kullanım değeri ve sanat değerini (yenilik değeri ve görece sanat değeri) kapsamaktadır (Omay Polat, 2008, s.12-13).

19. yüzyılın sonunda eskilik değerinin tarihi değer karşısında önem kazanması ile değerler arasındaki çatışma belirginleşmiştir.

Dünya Savaşlarının neden olduğu yıkımlardan sonra Avrupa ülkelerinde kültürel mirası koruma adına yeni yasalar oluşturulmaya başlanmıştır. 1931'de Atina'da "Tarihi Anıtların Korunması ile İlgili Mimar ve Teknisyenlerin I. Uluslararası Konferansı" toplantısı yapılmıştır. Hemen ardından İtalya'da, restorasyonda uygulanacak ilkelerin açıklandığı Carta Del Restauro kabul edilmiştir (Ahunbay, 2018, s.134).

1933 tarihinde toplanan "CIAM" kongresinde kabul edilen Atina Antlaşması'na göre, yapılar kullanılarak korunabilir fakat bu kullanım onlara zarar vermemelidir. Kültürel mirasın tüm insanlığın ortak mirası olduğu kabul edilerek koruma alanında uluslararası düzeyde yaptırımlar da gündeme gelmiştir. UNESCO 1946 yılında kurulmuş ve koruma alanında uluslararası birçok kuruma önderlik etmiştir. Bu konseye Türkiye'nin de içinde bulunduğu 67 ülke üye olmuştur. 1956 yılında UNESCO önderliğinde ICCROM kurulmuştur (Ahunbay, 2018, s.134).

Venedik'te gerçekleşen 1964 yılındaki "II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimarlar ve Teknisyenler Kongresi"nde tarihi yapılara farklı müdahale şekilleri eleştirilmiştir. Bunun üzerine 16 maddeden oluşan Venedik Tüzüğü oluşturulmuştur. Bu tüzükte anıt kavramı, tek yapıdan kentsel ya da kırsal yerleşmeleri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Yalnızca büyük sanat eserlerinin değil zaman içerisinde kültürel anlam kazanmış eserlerin de koruma anlayışı içerisinde yer alması gerektiği vurgulanmıştır (Ahunbay, 2018, s.135).

Daha sonra 1965 tarihinde Varşova’da ICOMOS kurulmuştur. Mimari mirasın korunması ile ilgili kuram, uygulama yöntemi ve bilimsel tekniklerin geliştirilmesi alanında çalışmalar başlamıştır.

2.2. 20. Yüzyıl Mimarlık Mirası Kavramı

Modern Mimarlık Mirası kavramından bahsetmeden önce modernizm ve modernist sözcüklerinin anlamlarını tanımlamak yararlıdır. Hasol (2010)’a göre, modernizm; “modernden çağcıldan olan anlayış, 1920 ve 30’ların modernist olarak tanımlanan tarzı, 1960-75 tarihleri arasında görülen akım”, modernist: “modernden yana olan” olarak ifade edilmiştir.

Modern Mimarlık 19. yüzyılda gerçekleşen endüstri devriminin yol açtığı gelişmelere dayanan ve 20. yüzyılın ilk yarısında yaygınlaşan, çağın gereksinimlerine, sanat anlayışına ve yapı teknolojisine uygun dolaysız çözümler arayan mimarlık anlayışdır (Hasol, 2010, s.306). Terim 19. yüzyılın sonlarından itibaren eski üsluplar ve geleneksel yapım yöntemlerinden farklı olarak fonksiyonalist, rasyonalist yaklaşımları ve güncel yapım yöntemlerini kullanan çeşitli tarzdeki yapıları tanımlamakta kullanılmıştır. Hasol’a göre; Art Deco, Art Modern, Bauhaus, Uluslararası Üslup, Organik Mimarlık yolundaki yapıtlar bu çerçevede görülmektedir. 19. yüzyılın seçmeciliğe dayalı akımlarından sonra 20. yüzyılın başında ‘Art Nouveau’ ile birlikte yeni bir mimarlık anlayışının başladığı ifade edilmiştir. Modern Mimarlığın mekânsal iki büyük akımı olan rasyonalizm, 1907-08 yıllarında Le Corbusier, organik mimarlığın temelleri ise Frank Llyod Wright öncülüğünde atılmıştır (Hasol, 2010, s.308).

Modern Mimarlık Mirası, Icomos Türkiye Bildirgesi’ne göre, Türkiye’de 20. yüzyılın başından itibaren üretilmiş, gerek uluslararası, gerekse ulusal yönelimleri ve yenilikçi teknik ve teknolojileri örnekleyen yapı, yapı grupları ve yerleşmeler olarak tanımlanmaktadır (Icomos, 2013, s.2).

Modern mimarlık, 19. yüzyıl sonlarında ve 20. yüzyılda üretilen, “1920’ler de modern hareket ile başlayan dönem ürünleri; değişen tasarım anlayışları, yeni malzemeler, yeni teknolojiler, yeni üretim sistemlerinin kullanıldığı değişimin şekillendirdiği yapı ve yapı gruplarıdır” (Polat ve Can, 2008, s.178-179). 1920’den 1970’e kadar olan dönemin toplumsal, ekonomik ve kültürel kodlarını yansıtan ürünler modern mimarlık mirası olarak nitelendirilmektedir.

“Modern Mimarlık”, “Modern Mimarlık Akımı” ve “20. Yüzyıl Mimarlığı” tanımlarından anlaşılabilir gibi, terminolojide başlangıçtan beri devam eden bir anlaşmazlık olduğunu söyleyen Yöney, genellikle yakın tarihli mimarlık mirasının iki temel kategorisi olarak Modern Mimarlık Mirası ve Endüstri Mirası’nın görüldüğünü vurgulamıştır. Ancak Avrupa Konseyi gibi bazı uluslararası örgütlerle, yasaları bu örgütün önerilerine dayalı olan Fransa, Belçika ve Türkiye gibi Avrupa ülkelerinde “20. Yüzyıl Mimarlık Mirası”ndan bahsedilmektedir. Modern Mimarlık tanımındaki belirsizliğin kökeninin ‘modern’ teriminin getirdiği anlamsal karışıklıktan geldiği söylenmektedir (Yöney, 2016, s.62-63).

Heynen’e göre, modernizasyon, modernite ve modernizm kavramları arasında anlam farklılıkları vardır. Modernizasyon, temel özellikleri teknolojik gelişme ve sanayileşme, kentleşme ve nüfus patlamaları, bürokrasinin ortaya çıkışı ve ulusal devletlerin güçlenmesi, kitle iletişim sistemlerinin hızla genişlemesi, demokratikleşme ve genişleyen bir dünya pazarı olan toplumsal gelişim süreci olarak ifade edilir. Modernite ise, modern zamanın tipik özellikleri ve bunların kişiler tarafından nasıl deneyimlendiğiyle ilişkilidir. Modernite geçmişi bugünden ayırarak geleceğe giden yolu gösterir. Modernizm ise, modernite deneyimine cevap olarak ortaya çıkan ve geleceğe yönelim ve ilerleme isteğiyle uyumlu kültürel eğilimler ve sanatsal akımları ifade eder (Yöney, 2016, s.63-64).

Modern mimarlık terimiyle ilgili bu açıklamalardan sonra Yöney, Türkiye’de modernizmin toplumsal, sanatsal ve mimari bir anlam kazanıp kazanmadığını belirlemenin güç olduğunu vurgulamıştır. Türkiye’de modern mimarlığın yalnızca belirli bir çağdaşlığa uyum göstermek olarak anlaşıldığı ve Modern Mimarlık Akımı’nın altında yatan ideolojileri, özellikle de toplumsal düzeyde olanların anlaşılamadığını belirtmiştir (Yöney, 2016, s.66).

2.3. 20. Yüzyıl Mimarlık Mirasının Korunması

İlk başlarda 20. yüzyıl eserlerinin korunması tarihsel izlerin ve malzemelerin korunmasını temel almıştır. Bir eserin özgünlüğünü korumak kültürel ve tarihsel sürecin devamlılığını nitelemektedir. Ancak modern mimarlık mirası kapsamında düşünüldüğünde yapılarda kullanılan malzemelerin günümüzde üretilmemesi malzeme özgünlüğü açısından sorun yaratmaktadır.

Bu bağlamda modern mimarlık kapsamında tasarlanan yapıların tarihselcilikten ve romantik yaklaşımdan uzak olması fonksiyonel ve ihtiyaca yönelik hizmet etmesi gibi yönleri düşünüldüğünde koruma ölçütü de daha farklı bir anlama bürünmektedir (Özbakan, 2014).

Modern mimarlık mirasının korunması ile ilgili alt yapıyı, 19. yüzyıl ve 20. yüzyılda şekillenen temel kavramlar ve değerlendirme ölçütlerinin içeriği ve hiyerarşisi oluşturmaktadır. Özgünlük ve bütüncül koruma, koruma bağlamında müdahale biçimlerini belirleyen kavramlardır. Kültür varlıklarının niteliklerini belirleyen temel değerler ise; eskilik, estetik ve tarihi belge niteliğidir (Omay Polat, 2008, s.25).

Omay'a göre özgünlük çağdaş korumanın temel kavramıdır. Özgünlük kavramı kültürel miras ile ilgili en çok sorgulanan kavram olmuştur. Korumanın tartışılmaya başlanması ile Giovannoni ve Boito'nun üzerinde durduğu özgünlük kavramı, endüstrileşme sonrasında malzemenin korunması bağlamında yeniden tartışılmıştır. 20. yüzyıl sonunda kuramcılar özgünlük için tanımlanan alt başlıklar ve bunların aralarındaki hiyerarşileri üzerinde durmuşlardır (Omay Polat, 2008, s.25).

Jokilehto (1995)'ya göre özgünlük, kültür varlıklarının özelliklerini ve bu özelliklerin durumunu tanımlayan bir kavramdır (Jokilehto, 1995, s.19).

Venedik Tüzüğü'nün 5. ve 6. maddeleri özgünlüğün önemini vurgulamaktadır. Buna göre, kültür varlığına verilecek yeni işlevin yapının özgünlüğüne zarar vermeyecek nitelikte olması gerekmektedir. Yapının kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye ya da değişime izin verilmemektedir (Venedik Tüzüğü, 1964, s.1).

Nara Özgünlük Belgesi'ne bakıldığında ise, kültür mirasının değerinin belirlenmesinin ve özgünlüğünün değerlendirilmesinin ortak ölçütlere dayandırılmasının zorluğundan bahsedilmektedir.

Madde 11- Kültür varlıklarına atfedilmiş değerler ve bilgi kaynaklarının güvenilirliği konusundaki yargılar kültürden kültüre, hatta aynı kültürün içinde değişebilir. Başka bir deyişle, değer yargılarını ve bunlara bağlı özgünlük değerlendirmelerini tek ve değişmez ölçütlere dayandırmak kabul edilemez. Tam tersine, kültürlere gösterilecek saygı, her yapının ait olduğu kültürel bağlamı belirleyen ölçütlere göre dikkate alınmasını ve değerlendirilmesini zorunlu kılar (ICOMOS Nara Özgünlük Belgesi, 1994).

Yine, aynı belgenin 13. maddesinde özgünlüğün belirlenmesinde kullanılacak kaynaklar şöyle belirtilmektedir: “Bir anıtın ya da sitin doğasına ve kültürel bağlamına bağlı olarak; özgünlük yargısı çok çeşitli bilgi kaynaklarına bağlıdır. Bu kaynaklar; tasarım ve biçimi, malzeme ve nesneyi, kullanım ve işlevi, gelenek ve teknikleri, konum ve yerleşimi, ruh ve anlatımı, ilk tasarım ve tarihsel evrimi içerir (ICOMOS Nara Özgünlük Belgesi, 1994).

DOCOMOMO 1997 yılında ICOMOS'a sunduğu raporda modern mimarlık bağlamında özgünlük tanımını dört alt başlık olarak değerlendirmektedir.

- **Fikrin özgünlüğü:** Tasarım konseptini belirleyen fikrin niteliği,
- **Biçimin özgünlüğü:** Mekânsal organizasyonu belirleyen ya da mekansal organizasyonun belirlediği biçimin niteliği
- **Strüktür ve detayların özgünlüğü:** Strüktür ve detay tasarımlarında ortaya çıkan nitelik
- **Malzemenin özgünlüğü:** Yapıldığı döneme ait malzeme özellikleri (van Oers, 2003, s.10).

Bu rapora göre, özgünlük tanımının kapsamının genişletilmesi gerekliliği tartışılmıştır. Buna göre, modern mimarlık kapsamında fikrin, biçimin, yapım sistemi ve detaylar ile malzeme özgünlüğünün dikkate alınması gerekmektedir. Temel görüş, fikrin özgünlüğünün yani biçimin, malzeme özgünlüğünün önüne geçtiğidir. Bunun nedeni kullanılan yapı malzemelerinin bugün bulunmasında ya da yeniden üretilmesinde zorlukların olmasıdır. Özgünlük konusunda daha önce; fikrin özgünlüğü, biçimin özgünlüğü, strüktür ve detayların özgünlüğü ve malzemenin özgünlüğü olarak dört temel başlık üzerinde durulmuştur. Bu rapora göre ise, özgünlük değerlendirilirken ‘tasarım, malzeme ve işçilik’ koşulların gerekliliğine göre değişeceğinden biçimi belirleyen tasarım fikri korunuyorsa, özgün malzemede değişiklikler kabul edilebilir (DOCOMOMO Journal 18, 1998, s.49; Omay Polat, s.30).

Welling, modern mimarlık mirasını koruma kapsamında “fikrin ya da tasarımın özgünlüğü, mekanların ve detayların görselliğindeki özgünlük, mirasın işlevsel ya da sosyal bir deney olarak özgünlüğü” gibi farklı özgünlük tanımları da öne sürmektedir (Welling, 1996).

Omay Polat’a göre kültür varlığının niteliğini tanımlamada, diğer ölçütlerin tanımı ve içeriğini kapsayan özgünlük, ölçütlerin ötesinde bir üst kavram olarak değerlendirildiğinde netlik sağlamaktadır (Omay Polat, 2008, s.28-29). 20. yüzyıl mimarlık mirasının nasıl korunması gerektiğini tartışmadan önce, değerler tanımlanmalıdır. Bu değerler koruma ölçütleri bölümünde detaylıca açıklanmıştır.

Kuramcıların 20. yüzyıl mimarlık mirasının korunması yaklaşımlarının incelenmesinden sonra Türkiye’de 20. yüzyıl mimarlık mirasının korunması ile ilgili gelişmeler araştırılmıştır. Türkiye’de koruma ve restorasyon anlayışının günümüzdeki durumu, 1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü’nün temel alınması ile oluşturulmuştur. 1973 yılından itibaren yasal düzenlemelerin artması, koruma ve tarihi çevre bilincinin gelişmesi ile koruma ve restorasyon konusu daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır (Omay Polat, 2008, s.56).

Türkiye'nin modernleşme sürecinin ve bu dönemde yaşanan olayların toplumsal ve kültürel etkilerinin anlaşılması açısından, modern mimarlık mirası kapsamında değerlendirilen mimari ürünlerin korunması önem taşımaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında her alanda yapılan değişiklikler mimariye de yansımıştır. Bu dönemdeki değişimler, mimarın tasarımcı kimliğinin öne çıkması, yeni malzeme ve yapım tekniklerinin kullanımı, konut sorununun tartışılması gibi örneklerle tanımlanmaktadır (Omay Polat, 2008, s.70).

20. yüzyıl mimarlığının belgelenmesi ve korunması düşüncesi, modern mimarlık örneklerinin hızla yıkılması ve yitilmesi tehdidi karşısında, ilk olarak 1980'li yıllarda Avrupa ülkelerinde gündeme gelmiş ve bu gelişmeleri 1990 yılında modern mimarlık mirasının korunmasını hedefleyen DOCOMOMO (Documentation and Conservation of Modern Movement)'nun kuruluşu izlemiştir (Madran & Altan Ergut, 2009). 2000'li yıllarda modern mimarlığın korunması konusu, Türkiye'de de yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmış ve 2002 yılında Icomos Türkiye Milli Komitesi tarafından uluslararası bir sempozyum düzenlenerek konuya dikkat çekilmiştir (Güler ve Bilge, 2016). 2002 yılındaki bir diğer gelişme de DOCOMOMO Türkiye Ulusal Çalışma Grubu'nun kurulmasıdır. DOCOMOMO Türkiye'nin kuruluşu ile birlikte Türkiye'nin modern mimarlık mirasının korunması ve belgelenmesi çalışmalarında etkin rol oynadığı görülmektedir. Bu sayede kurumun her yıl farklı şehirlerde düzenlediği 'Türkiye'de Modernizmin Yerel Açılımları' başlıklı etkinliği, Türkiye'nin modern mimarlık mirasının belgelenmesi ve korunmasına katkı sağlamaktadır.

DOCOMOMO çalışmalarının yanı sıra 2002 yılında Icomos Türkiye Milli Komitesi tarafından İstanbul'da düzenlenen '20. Yüzyıl Mimari ve Endüstri Mirasının Korunması' sempozyumu ile akademik çevrelerin konuya ilgisi artmıştır, ardından 2003 yılında Mimarlar Odası tarafından tüm mimarların ilgisini bu dönem yapılarına çekmek üzere 'Mimarlık Geçmişini Değerlendiriyor' araştırması yapılarak üyelerin görüşleri doğrultusunda Türkiye'de çağdaş mimarlığın önde gelen 20 eseri belirlenmeye çalışılmıştır (Cengizkan, 2002).

2.3.1. Koruma Ölçütleri

Koruma kavramını oluşturan ölçütlerin farklı yaklaşımları mevcuttur. Koruma kavramı ile ilgili araştırmalar ve yayınlar arttıkça, aynı anlamı taşıyan ölçütlerin çoğalması da normal hale gelmiştir. Yapıların korunması kapsamında temel koruma ölçütleri esas alınmaktadır. Bunlar eskilik değeri, tarihsellik değeri ve estetik değeridir. Bu değerler diğer tüm ölçütlerin içinde her zaman var olacak temel değerleri oluşturmaktadır. Ölçüt sıralaması ve üstünlüğü, koruma kapsamında değerlendirilen esere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir (Elmas, 2005, s.47-78).

Türkiye’de kültür mirası yaklaşımlarına bakıldığında, korumayı temellendiren ölçütlerin eskilik değeri ve tarihsel değer olduğu görülmektedir. Aynı zamanda koruma ile ilgili yayınlarda tarihi belge, zaman ve estetik değerler korumanın temel ölçütleri olarak belirlenmiştir (Omay Polat, 2008, s.60).

Ahunbay’a göre koruma ölçütlerini, tarihi belge değeri, eskilik değeri ve estetik değerleri oluşturmaktadır (Ahunbay, 2018, s.22). Kuban’a göre ise koruma ölçütleri 3 farklı değer altında toplanmaktadır. Bunlar kültürel değerler, estetik değer ve kullanım değeri olarak gruplanmaktadır. Kültürel değerlerin içinde belgeleme, tarihsellik, arkeolojik, estetik, sembolik, mimari, kentsel ve bilimsel değerler yer almaktadır. Kullanım değeri altında ise ekonomik, sosyal ve politik değerler yer almaktadır (Kuban, 2000, s.120).

Farklı bakış açılarının oluşturduğu karışıklığı önlemek amacı ile bazı uluslararası organizasyonlar tarafından bir takım ölçütler oluşturulmuştur. Bunlardan biri, 1972’de UNESCO tarafından Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması kapsamında sunulmuştur:

- Özgün tasarım ürünü olmak
- Belli bir dönemi etkilemiş olmak
- Var olmayan bir medeniyetin belgesi olmak
- Belli bir dönemi belgelemek
- Geleneksel bölgelerin örneği olmak
- Temel inanış ve düşünce sistemleri ile ilgili olması

(Binan, 1999)

Modern mirasın koruma ölçütlerine değinmeden önce temel koruma ölçütleri detaylı bir şekilde incelenmiştir ve aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır. Koruma kapsamında temel alınan bu ölçütlerden sonra modern mirasın koruma ölçütlerine değinilmiştir ve bu değerler arasındaki ilişki ortaya konulmuştur.

A.Tarihi Belge ve Hafıza Kavramı

Fransız Devrimi sonrasında “ulusal değer ve “toplumsal değer” kavramları öne çıkmıştır. Bu kavramlar 19. yüzyıl sonuna kadar kültürel mirasın, ulusal ortak bir hafızanın önemli bir parçası oluşunu desteklemektedir. Omay Polat’a göre anıtın değeri hafızada yarattığı etki ile ilişkilendirilmektedir (Omay Polat, 2008, s.31).

Tarihin belli bir sürecine tanıklık etmesi durumunda yapı, tasarlanmış bir anıt olmasa da tarihi bir belge değeri taşımaktadır. Riegl (1995)’e göre, bir anıtın tarihi belge değeri, “yaratıcılığın belli bir zaman aralığındaki ve özel bir basamağındaki gelişimini” temsil etmektedir (Riegl, 1995, s.74). Bu niteliği ile anıt, insanlığın tekrarlanamaz bir ürünü olması ile korumanın ilgi alanındadır. Tarihi belge değeri açısından önemli olan, eser üzerindeki eskimenin izlerinin korunması değil, olabildiğince değiştirilmemiş özgün eserin korunmasıdır (Omay Polat, 2008, s.31).

Omay Polat’a göre eskilik değeri ve tarihi belge değeri, hafıza değeri olarak tanımlamaktadır fakat koruma söz konusu olduğunda hiyerarşik olarak bir çatışma ortaya çıkmaktadır. Tarihi belge niteliğinin fiziksel okunabilirliğinin yüksek olması, eskilik değerinin fiziksel varlığının daha az gözlemlenebilmesi anlamına gelmektedir (Omay Polat, 2008, s.32). Modern mimarlık eserlerinin inşa edildiği zamana ait fotoğrafları, restore edilmiş bir yapı kadar hafıza değeri barındırmaktadır. Müdahale görmüş yapılar, geçmişe ait hafıza değeri olan eserlerden çok, ‘yeni inşa edilmiş’ olma özelliği taşımaktadır (Choay, 1997, s.17). Omay Polat’a göre bir yapı anıt olarak tanımlanıyorsa mutlaka tarihi belge niteliği de kazanır. Eserin kalıcılığını ve sonraki nesillere aktarılmasını korumak için yıpratıcı doğal etkenlere karşı önlem alınması gerekmektedir. 20. yüzyıl öncesi mimarlık ürünlerinin aksine, modern mimarlık mirasının yenilik değerinin korunması, tarihi belge değeri bağlamındaki anlamını güçlendirmektedir (Omay Polat, 2008, s.32).

Kuban'a göre bir yapı veya yapılar grubu, tarihi bir olayla veya kişiyle ilişkisi ile tarihi bir süreci yansıtmalarıyla tarihi belge niteliğine sahip olabilir (Kuban, 1970, s.342).

Ahunbay bu tanımlamayı şu örneklerle açıklamıştır; Sivas Kongresi'nin yapıldığı bina ve içerisindeki eşyalar tarihi olaylara tanıklık ettiğinden müze olarak korunmaktadır, Atatürk'ün doğduğu ev "Türk Evi" olarak taşıdığı önemden çok Atatürk ile olan ilişkisi nedeni ile korunmaktadır (Ahunbay, 2018, s.28-30).

B. Eskilik Değeri

Riegl "eskilik değeri" kavramını, gerçekten eski olanla eski görünenin farkını belirgin kılmakta kuramsal bir yöntem olarak geliştirmiştir. Eskilik değeri yapının yaşı ile ilişkilendirilmektedir (Wohlleben, 1990:19; Omay Polat,2008, s.34). Bozulmuşluktan uzak biçim ve renklerle yenilenmiş bir sanat eseri, eskilik değerinden çok yenilik değeri taşımaktadır. Eskilik değeri ancak yenilik değerine kesin olarak karşı çıkılırsa var olabilir.

Yeni bir eserde zamanından önce gerçekleşen bir yıpranma bizi rahatsız ederken, eski bir eserde yeni olan (restore edilmiş olan) rahatsız edicidir (Riegl, 1995, s.70). Ancak bu rahatsızlık modern yapılar için olumlu algılanmaktadır (Omay Polat, 2008, s.35).

"Doğanın kanunu olan çözüme insan yoluyla yapılan müdahalelerle engellenmemelidir". Eskilik değerinde, malzeme azaldıkça daha derinleşir. Eskilik değerinin herkes tarafından algılanması, bilgi birikimine ihtiyaç duyan tarihi belge değerine kıyasla önem kazanmaktadır (Omay Polat, 2008, s.35).

19. yüzyılın sonuna doğru eskilik değerinin gündeme gelmesi ile tartışmalar artmıştır. Yapılarda genç ve sağlam görüntünün korunmak istenmesiyle, eskilik ve yenilik değerleri çatışmaya başlamıştır. Eskilik değeri ile yenilik değerinin uzlaşmamasının nedenini Riegl, "bir anıtın yaşına ve diğer faktörlere bağlı çözülmeye başlamasıyla, yenilik değerinden uzaklaşması" olarak ifade etmektedir (Riegl, 1995, s.85; Omay Polat, 2008, s.35).

Omay Polat'a göre yenilik değeri, hafıza değeri taşıyan yapılarda olumsuz değerlendirilirken, yeni yapılarda gittikçe yoğunlaşan bir biçimde gündeme gelmektedir. Modern anlayış sadece biçim ve renkte bir bütünlük aramamakta, üslupta da bütünlük aramaktadır. Buna göre biçim ve rengin fikir ve detaylarda uygulanışı eski yapıları anımsatmamalıdır (Omay Polat, 2008, s.36).

C. Sanat Değeri ve Estetik Değer

Omay Polat'ın tanımına göre anıt, belirli bir amaçla gelecek nesillere aktarılmak için üretilen sanat eseridir. Riegl sanat değeri ve tarihi belge değeri arasındaki ilişkiyi, her sanat değeri taşıyan anıtın istisnasız olarak tarihi belge değeri de taşıdığı, aynı zamanda her tarihi belge değeri taşıyan eserin sanat değeri taşıdığı şeklinde ifade etmiştir. Sanat eseri, ilk olarak sanat tarihinin bir parçası olarak, tarihi belge değeri ile ön plana çıkar (Riegl, 1995, s.56; Omay Polat, s.38). Sanat ürünlerinin tasarım özgünlüğünün, malzeme özgünlüğünün önüne geçmesi ile modernist yapıların korunmasında temel ölçütlerden biri sanat değeri olmuştur. Sanat değeri bu nitelikte geniş bir kapsamda incelenirken estetik değer koruma bağlamında daha görece bir değer olarak tanımlanmaktadır (Omay Polat, 2008, s.38-39).

Yapıların güzel olma özelliği o yapının korunması konusundaki istekleri güçlendiren bir etkidir. Fakat “güzel” yargısının kişiden kişiye ve toplumdan topluma değişmesi nedeni ile tartışmalara neden olabilmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olmayan toplumlarda herkesce kabul edilen bir estetik yargının bulunması zor olabilmektedir. Bu nedenle estetik değer ölçütüne göre korunması gereken yapılarda, alınacak kararın, sanat tarihçileri ve estetik uzmanların görüşleri ile yönlendirilmesi söz konusu olmalıdır (Ahunbay, 2018, s.31).

D. Modern Mirasın Koruma Ölçütleri

Mevcut koruma ölçütleri bağlamında bakıldığında, modern mimarlığın koruma ölçütlerinin tanım, içerik ve öncelik açısından değişikliğe uğradığı görülmektedir. 20. yüzyıl sonuna kadar geçerli ölçütlere bakıldığında, “eskilik değeri” nin kazandığı önemin yerini, modern mimarlık mirası konusunda kavram olarak “yenilik değeri” nin aldığı görülmektedir. Özgünlük için de, malzeme ve işçilikten çok, tasarımı oluşturan temel fikrin özgünlüğünün ağır bastığı görülmektedir.

Modern mimarlık mirası için, eskilik değeri gibi, hafıza ve tarihi belge değerlerinin de kendinden önceki dönem yapılarında taşıdığı ağırlığı yitirmiştir. Modern mimarlık ürünleri, inşa edildikleri dönemin nitelikli örnekleri olarak değerlendirilmektedir. Estetik değer ise, ağırlığını sürdürerek tasarımın bütüncül oluşu ve sadeliğini ön plana çıkartmaktadır (Omay Polat, 2008, s.40).

Modern mimarlık ürünlerinin önceki dönem yapılarından farklı olması, koruma yaklaşımında mevcut ölçülere ek yeni koruma ölçütlerini gerekli kılmıştır.

Bu bağlamda 1993 yılında DOCOMOMO tarafından yeni değerlendirme ölçütleri yayımlanmıştır. Bunlar iki ana başlık olarak ayrılmıştır; temel ölçütler ve tamamlayıcı ölçütler. Temel ölçütler; teknolojik değer, sosyal değer ve sanatsal estetik değer olmak üzere üç başlık altında değerlendirilmiştir. Diğer değerler ise tamamlayıcı değerler olarak verilmiştir (Omay Polat, 2008, s.41).

- Teknolojik Değer
 - Yapıda modern bir teknoloji kullanılmış mıdır?
- Sosyal Değer
 - Yapı değişen şartlar kapsamında, ekonomik ve sosyal katkı sağlamakta mıdır?
- Sanatsal ve Estetik Değer
 - Yapı tasarım, detay, malzeme kapsamında özel bir yere sahip midir?
- Kanonik Olma Durumu
 - Yapı “Modern Hareket” yaklaşımına katkı sağlamakta mıdır?
- Referans Olma Değeri
 - Yapıdaki farklı özellikler tasarımcılar için örnek olarak gösterilebilir mi?

2.3.2. Koruma Sorunları

Koruma sorunlarının başında tanım problemi yer almaktadır. Özellikle mimari açıdan bakılacak olursa 20. yüzyıl mimarisinin tanımı korunması gereken eserin coğrafi konumuna göre şekillenmektedir. Yani 20. yüzyıl mimarlık mirasını, korunacak eser olarak tanımlama problemi, koruma sorunlarının en önemlisidir. Kuban’a göre toplumların ilerlemeyi desteklerken, değişime kapalı olmaları koruma kapsamında büyük çelişkiler yaratmaktadır (Kuban, 2000, s.48).

Koruma kavramı anlam olarak değişime ve gelişmeye karşı niteliktedir. Korumanın sınırlarının genişletilmesi ilerlemeye ve gelişmeye tehdit olarak algılanmaktadır. Bir diğer sorun ise mimarlığın statik bir karakter olmasından kaynaklanmaktadır. Mimari bir yapı değişime açık değildir, ancak onu kullananların ihtiyaç ve istekleri sürekli değişmektedir (Elmas, 2005, s.26).

Koruma kavramının çelişkili olması durumu toplum arasında tepkilere sebep olmaktadır. Bu bağlamda Kuban'a göre toplumların eğilimi koruma hareketini etkileyen problemler arasındadır. Kuban problemi şu şekilde özetlemektedir; ekonomi, koruma değer yaklaşımını etkileyen en temel faktörlerden biridir. Toplum için en büyük yatırım biçimi yapı ve kentsel arazi olarak bilinmektedir. Bu bağlamda araziden elde edilen gelir korunacak tarihi bir yapıdan daha çekici hale gelebilir. Bu sorunsalın en basit çözümü toplumların refah seviyesini yükseltmek ve tarihsel anlamda bilinçlendirmek olacaktır (Kuban, 2000, s.50-51).

Kısacası koruma kuramının başarılı bir şekilde yürütülebilmesi korunacak eserlerin bulunduğu toplumla doğrudan ilişkilidir, neyin nasıl korunacağı ile ilgili kararlar da toplumun yapısına göre değişiklik göstermektedir. Toplumların eğitim düzeyi ve tarihi bilinci koruma hareketini etkilemekte olup koruma sorunları arasında yer almaktadır.

20. yüzyıl mimarlık mirasının korunması kapsamında karşılaşılabilecek en temel sorunlar; strüktür ve malzeme, rekonstrüksiyon ve yeniden işlevlendirmenin getirdiği sorunlardır. (Omay Polat, 2008, s.44).

Yeni malzeme ve yapım teknikleri ile modern yapılarda yeni gereksinimler karşılanmaya çalışılmıştır. Geleneksel yapı malzemeleri olan taş, tuğla ve ahşabın yerini çelik, cam ve betonarme almıştır. Restorasyon sırasında karşılaşılan problemlerden biri daha önce denenmemiş duvar ve döşeme yapım tekniklerinin yani deneysel yapım tekniklerinin ortaya çıkmasıdır. Omay Polat, aynı zamanda sıklıkla karşılan tipik konstrüksiyon ve malzeme sorunları; ses ve yalıtım yetersizliği, teras çatı detay problemleri, betonarmenin strüktürel ya da malzemenin dayanımından kaynaklanan sorunların varlığını belirtmiştir (Mc Donald, 1996; Omay Polat, 2008, s.45).

Omay Polat'ın tanımına göre rekonstrüksiyon, hasar görmüş veya tümüyle yok olmuş bir yapının ya da kentsel alanın yeniden inşa edilmesi ile yapılan bir uygulama biçimidir. Bu kavram 19. yüzyıldan beri özgünlük kavramı ve eskilik değeri ile olan çatışması nedeniyle koruma kuramının merkezinde yer almıştır (Omay Polat, 2008, s.48). Ahunbay'a göre bütünlemenin genelleştirilmesi, daha büyük ölçekte yapılması olarak da tanımlanabilen rekonstrüksiyon, yok olan anıt veya çevrenin değerleri açısından düşünüldüğünde mimari kompleksin ya da kent görünümünün ayrılmaz bir parçası olması nedeniyle savunulabilir. Fakat eskisine benzetilerek yapılan bir yapı iyi bir kopya olabilir, hiçbir zaman ilk yapının tarihsel kimliğine sahip olamaz (Ahunbay, 2018, s.99).

Kullanım değeri taşıyan yapının, özgün işlevinin hala sürdürülebilir oluşu bu değerini arttırmaktadır. Yapının barındırdığı diğer değerler, yapının kullanım dışı kalmasından etkilenmektedir. Bu durumu Riegl, yapının değerler hiyerarşisinin "kullanılabilir veya kullanılamaz olma durumu" ile belirlenebildiği şeklinde ifade etmiştir. Kullanımına alışılmış veya devam ettirilebilecek bir yapının yıkıntıları olumsuz bir etki yaratırken, kullanımı ortadan kalkan ya da kent dışında kalan bir yapının eskilik değeri daha cazip hale gelmektedir. Riegl kullanım değeri ve eskilik değeri arasındaki çelişkiyi bu şekilde ifade ederek, yakın tarihli ve özgün işlevini devam ettirebilecek yapılarda bu durumun ortaya çıktığını vurgulamıştır (Omay Polat, 2008, s.52). Ayrıca, yapının belirli bir işleve yönelik yapılması, onarımla birlikte yeni kazandırılacak işlevin adaptasyonunda problem yaratabilir. Hem mekansal özgünlüğünü korumak, hem de yeni işlev kazandırmak, büyük bir çaba gerektirir.

2.3.3. Koruma Yaklaşımları

20. yy mimari eserleri kapsamındaki koruma uygulamaları ilk olarak Avrupa'da başlamıştır. Bu bağlamda Avrupa Birliği ve UNESCO çerçevesinde pek çok organizasyon koruma alanında çalışmalar yapmıştır. 20. yy mimarlık mirasını koruma yaklaşımları DOCOMOMO tarafından 1990'da Eindhoven Konferansı sonrası yayınlandığı bildirge ile gündeme gelmiştir. UNESCO, DOCOMOMO, ICOMOS, MAAN gibi birçok uluslararası kuruluş, 20. yy mimari yapıları korumayı amaç edinmiştir (Omay Polat, 2008, s.22).

Modern mimarlık yapılarının belgelenmesi ve korunmasını engelleyen mesleki ve toplumsal algı ile ilgili sorunların çözümü yönünde adımların ancak örgütlenme ile atılabileceği düşüncesi ile DOCOMOMO_Türkiye Çalışma Grubu 2002 yılında kurulmuştur (Altan Ergut, 2010, s.2).

Modern mimarlık mirası kapsamında korunması gereken yapıların belirlenmesi adına DOCOMOMO kuruluşunun yaptığı çalışmaların yanı sıra, bu korunacak eserlerin hangi yaklaşımlarla ve ne çeşit tekniklerle korunacağı belirlenmelidir. Bu kapsamda Ahunbay koruma ve sürdürülebilirlik açısından, tarihi yapılarda öncelikle yapının tanınması ve sorunun ortaya konulması, daha sonra bilimsel olarak doğru tekniklerle uygulama yapılması gerektiği yaklaşımını ortaya koymuştur. Uygulamaya geçmeden önce anıtın tarihi, estetik ve teknik yönden incelenmesi, rölövesinin hazırlanması ve bozulmaların saptanması gerekmektedir. Onarımlarda, çağdaş teknolojiye de yararlanılmalıdır. Günümüzde anıtların korunmasındaki temel yaklaşım sürekli bakımın sağlanmasıdır (Ahunbay, 2018, s.90)

Koruma yaklaşımları ve restorasyon teknikleri genel olarak 7 grupta incelenmiştir. Bunlar; sağlamlaştırma, bütünleme, yeniden kullanım, çağdaş ek, rekonstrüksiyon, temizleme ve taşıma olarak sınıflandırılmıştır (Ahunbay, 2018, s.89-114).

Sağlamlaştırma

Bilimsel restorasyonlarda yapılara tarihi belge olma durumu nedeniyle olabildiğince az müdahale edilmesi istenir. Bu nedenle koruma açısından en uygun yöntem sağlamlaştırma ile yetinilmektir. Ancak yapının hasar derecesine göre müdahalenin yöntemi ve kapsamı da değişir.

Sağlamlaştırma yapının ömrünü uzatmak için öncelikle başvurulmuş bir müdahale yöntemidir. Yapı malzemesi sağlamlaştırma, zemin sağlamlaştırma ve taşıyıcı sistem sağlamlaştırma olarak incelenmektedir. Icomos Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'ne göre, sağlamlaştırma çağdaş kullanım konforunu karşılamayan bu nedenle kullanım değerini yitirmiş yapıların mimarisi korunarak onarım ve çağdaş donanımla yapılan uygulamalardır (Icomos, 2013, s.7).

Yapının malzemesi doğal etkilerle, zamanla bozulup harap olmaktadır. (Ahunbay, 2018, s.90). Depremler, zemin hareketleri, anıtların taşıyıcı sistemlerinde hasara neden olmaktadır. Önceki dönem restorasyonlarında uygulanan strüktürel sağlamlaştırma tekniklerine günümüzde çağdaş teknolojinin sağladığı enjeksiyon, öngörme, ankraj, temel genişletme ve sağlam zemine inen kazıklı temellerle destekleme gibi yöntemler eklenmiştir (Ahunbay, 2018, s.92).

Bütünleme

Icomos Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'ne göre, bütünleme kısmen hasar görmüş ve bazı kısımları yok olmuş bir yapının eksik bölümlerinin, özgün veya çağdaş bir malzeme kullanılarak tamamlanması olarak tanımlanmaktadır (Icomos, 2013, s.8).

Ersen'e göre, malzeme bozulmaları, parça kopmaları, yüzey erozyonları ve form eksilmeleri mimari korumada estetik bütünlük aranan yapılarda görsellik açısından sorun yaratmaktadır. Bütünleme "re-integration", eksik kısımların, özgün parçaların bir araya getirilmesi, eksik kısımların tekrarlayan formların replikasyonu veya gerçek belgelere dayanan reproduksiyonlardır (Ersen, 2009, Dergipark, s.9)

Ahunbay'ın tanımına göre, bütünleme, bir bölümü hasar görmüş ya da yok olmuş yapı ve öğeleri ilk tasarımlarındaki bütünlüğe kavuşturacak şekilde, geleneksel ya da çağdaş malzeme kullanılarak tamamlama işlemidir. Bütünleme ihtiyacını gerektirenlerin estetik, işlevsel ya da strüktürel denge kaygılarının olduğunu ifade etmiştir.

Yeniden Kullanım

Zamanla değişen yaşam biçimi ve ona bağlı yeni ihtiyaçlar nedeniyle birçok tarihi yapı özgün işlevini yitirmekte ilk yapılış amacından farklı bir işleve hizmet etmek için yenilenmektedir. Eski dönemlerde yapılan tarihi yapı türleri günümüze uyarlanınca farklı amaçlarda kullanılmaları zorunlu olmaktadır.

Günümüzde işlev olarak aynı şekilde kullanılan binalar ise konfor koşulları ve güncelleştirilmeme durumlarından dolayı terk edilmekte ve harap bir hale gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında yeniden kullanım eski binaların yıkılmaktan kurtarılması için bir araç olmaktadır (Ahunbay, 2018, s.97).

Mimarlık mirasını koruma kapsamında yeniden işlevlendirme farklı açılardan olumlu katkılar sağlamaktadır. Altınoluk'a göre tarihi değeri olan mimari bir eseri yeniden işlevlendirmek, eseri sadece yok olmaktan kurtarmamakta, aynı zamanda ekonomik kalkınmaya ve kent silüetine katkı sağlayarak toplumlarda tarih bilincinin canlanmasını sağlamaktadır (Gazi ve Boduroğlu, 2015).

Kona aşağıda bunun sebeplerini açıklamaktadır.

- *“Tarihi yapıya yeni işlev verildiğinde mevcut yapı kullanıldığı için enerji, iş gücü ve malzemedeki tasarruf sağlanır,*
- *Kullanım dışı kalmış tarihi yapıya yeni işlev verildiğinde hem yeniden işlevlendirme aşamasında hem de kullanım aşamasında bölgeye sosyal ve ekonomik yönden canlılık getirir,*
- *Bölgenin ziyaret edilmesini sağlayacak şekilde tarihi yapıların müze vb. işlevlerle yeniden kullanıma açılması ekonomik yararlar sağlayacaktır. “*

(Kona, 2015: 19)

Aydın'a göre mimari eserlerin yeniden işlevlendirilmesi ekonomik açıdan yararlı bir girişim olarak algılanmaktadır. Bunun sebebi kültürel bir amaca yönelik yeni işlev turizmin canlanmasını sağlayacaktır. Ayrıca var olan yapıya yeni bir işlev yüklemek, yeni bir yapı inşa etmekten daha ekonomik bir çözümdür (Aydın ve Şahin, 2018).

Her ne kadar özgün işlevini kaybediyor ve farklı bir işlev kazandırılıyor olsa da mimari eserin özgün plan ve detaylarının hiçbir koşulda değiştirilmemesi gerekmektedir (Kona, 2015).

Ayrıca özgün yapının farklı bir işleve olumlu cevap verecek özellikleri sağladığından emin olunmalı ve yapılacak müdahalelerin yapının özgünlüğünü bozmayacak sınırları belirlenmelidir (Altınoluk, 1998). Bu bağlamda dikkate alınması gereken konular yapının bulunduğu konum içerisinde yeniden oluşturulan işlevin mekansal oluşumu ve hacmi ile uyumu kadar estetik kültürel ve tarihsel açıdan yapının değerini koruması olmalıdır (Altınoluk, 1998).

Riegl'a göre işlev ile eskilik değeri arasındaki ilişki aşağıdaki sözlerle açıklanmaktadır:

“Hareketli bir cadde üzerindeki bir kilisenin yıkıntıları olumsuz bir etki yaratabilir. Kullanımına alışılmış ya da devam ettirebilecek yapının bu şekliyle etkisi, eskilik değerine de zarar verir. Ancak, dağlardaki bir Ortaçağ kalesinin ya da kent içindeki bir Roma tapınağının etkisi, kullanım ortadan kalktığı için eskilik değerini cazip hale getirir”

(Riegl, 1903, s.83).

Henket ve Tummers, eskilik değerinin yok edilerek yerine yenisinin inşa edilmesi durumunda mimari eserlerin belgelenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Böylece yapılar sürdürülebilirliklerini devam ettirerek gelecek nesillere aktarılabilir (Henket ve Tummers, 1995). Endüstri devrimi sonrasında değişen ihtiyaçlar yapılar da yeniden işlevlendirme durumunu hızlandırmıştır. İşlevini yitirmiş yapıların restorasyonu yalnızca konservatif bir yaklaşım olmakla beraber sürdürülebilirlik açısından bir sonuç getirmeyecektir (Tanrıseven, 2018).

20. yüzyıl mirası yeniden işlevlendirme örneği olarak Rietveld'in Schröder Evi örnek gösterilebilir. Rietveld'in 1924 yılında tasarladığı Schröder evinin özgünlüğü korunarak, müze işlevi kazandırılmıştır (Resim 1). 1928 yılında Jon Duiker'in Zonnestraal sanatoryumu ise “kullan at” yaklaşımı benimsenerek tasarlanmıştır. Kullan at yaklaşımına göre yapılar orjinal işlevlerini tamamladıktan sonra yıkılır. Bu tasarım fikrine rağmen yapı taşıdığı miras değerleri nedeniyle tekrar orjinal işlevine uygun halde onarılmıştır. Seminer salonları ve sosyal alanlar barındıran fizyoterapi merkezi olarak yeniden işlevlendirilmiştir (Resim 2).

Resim 1: Schröder Evi (Kaynak: <https://www.arkitektuel.com/rietveld-schroder-evi/>)

Resim 2: Zonnestraal Sanatoryumu (Kaynak: https://storage.pubble.nl/16c0059b/content/2018/3/6ff2e003-d1ce-4b84-a91c-bfbed8b8091c_thumb840.jpg)

Çağdaş Ek

Tarihi binalara ek tasarlanırken uyum arayışlarının temelinde, tarihi çevrenin düşünülmesi ve yeni bina ile tarihi binanın dönemsel farklılıklarının ortaya konulması vardır. Tarihi kentlerin, kentsel alanların korunması ve yönetimiyle ilgili Icomos Genel Kurulu'nda kabul edilen Valetta İlkeleri'ne göre, tarihi çevreye katılan çağdaş mimari öğeler alanın değerlerine ve ortama saygılı olmak zorundadır. Çağdaş mimari ekler kentsel sürekliliği canlandırarak şehrin estetik yönden zenginleşmesine katkıda bulunurlar. Mekânsal, görsel, soyut ve işlevsel yönden uygun mimari müdahalelerin temelinde tarihi değerlere saygı olmalıdır (Icomos, 2011, s.3).

Ahunbay'a göre, yeniden işlev doğrultusunda projelerin fonksiyon açısından başarılı olabilmesi için bazı eklerle birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Fakat bu durumlarda mümkün olduğunca çevreye uyumlu, görünümü az etkileyen çağdaş tasarımlar yapılmalıdır (Ahunbay, 2018, s.98). Venedik Tüzüğü'nün 12. ve 13. maddelerinde çağdak ek;

“Eksik kısımlar tamamlanırken, bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırılmalıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçimde yansıtmaması için, özgünden ayırt edilebilecek bir şekilde yapılması gereklidir. Eklemelere, ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağıntısına zarar gelmediği durumlarda izin verilebilir.” şeklinde ifade edilmiştir (Venedik Tüzüğü, 1964, s.2).

Çağdaş ek tekniğine örnek olarak Tate Modern müzesi verilebilir. Bu endüstri yapısı 2000 yılında yapılan bir yarışmanın sonucunda Herzog & de Meuron tarafından müze olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Londra'nın en önemli 20. yüzyıl kültür yapıları arasında değerlendirilen bu yapıya 2016 yılında ek bina yapılmıştır. Bu on kat yüksekliğindeki yeni yapı Switch House olarak adlandırılmakta ve müzenin sergi alanlarını büyük oranda arttırmaktadır. Ana yapıya uyumlu olarak tasarlanan tuğla cephe yeni bir yöntemle yapılmıştır ve bu şekilde pencerelerin bir bölümünü kapatan delikli tuğla ile gün ışığının içeri girmesi sağlanmıştır (<https://www.arkitera.com/haber/herzog-de-meuron-tasarimi-tate-modern-ek-binasi-aciliyor/>) (Resim 3).

Resim 3: Tate Modern Müzesi (Kaynak: https://www.tate.org.uk/sites/default/files/styles/width-420/public/tate-modern-extension-herzog-de-meuron-london-jim-stephenson_dezeen_1568_3_1.jpg)

Rekonstrüksiyon

Rekonstrüksiyon 2.2.2 “Koruma Sorunları”nda anlatılan ve 2.2.1’de “Koruma Ölçütleri” altında yer alan en büyük problemlerden biri olan malzeme özgünlüğü ile çelişki içerisindedir. Viollet-Le-Duc tarafından desteklenen, John Ruskin tarafından tamamen karşı çıkılan ve Camillo Boito tarafından eleştirilen rekonstrüksiyon fikri, 20. yüzyıl mimarlık mirasının korunması kapsamında önemli bir yere sahiptir.

Rekonstrüksiyon, hasar görmüş veya yok olmuş bir mimari eserin tekrar inşa edilmesidir. Koruma yaklaşımı her ne kadar özgün olma ölçütünü talep etse de yapının inşa edildiği dönemin malzemelerinin bulunması kolay olmamaktadır. John Ruskin ve Cesare Brandi bir eserin hiçbir şekilde ekleme veya çıkarmaya maruz kalmaması gerektiğini aşağıdaki sözleriyle desteklemektedir.

“Anıtın modern replikası değil, kendisi ulusun ve geçmişin gerçek mirasıdır. Bir tarihi yapının ya da sanat yapıtının, başarılı bir uygulama olsa bile eski biçimlerin yeni malzemelerle reproduksiyonu, özgün yaratının sahibi sanatçının ‘biricik olma’ değeri taşıyan eserinin zaman ve tarih içinde aşınmasının yok edilmesi anlamını taşımaktadır” (Ruskin, 1989; Omay Polat, 2008, s.48).

“Bir malzeme insan eliyle inşa edilen bir yapıda kullanıldığında tarihsellik kazanır. Mermerin taş ocağından ilk olarak özgün yapı için sonra da restorasyon için çıkarılması kimyasal olarak aynı malzemelerin kullanıldığını ancak tarihsel bağlamda uygulamada ve görünümde farklı bir anlam taşıyacaktır. Tarihi ve estetik açıdan taklitten öteye gitmeyecektir” (Brandi, 2005; Omay Polat, 2008, s.49).

Rekonstrüksiyon yaklaşımı coğrafyaya göre farklılık gösteren bir kavramdır. Örneğin Batı yaklaşımı rekonstrüksiyonu tamamen istisnai bir uygulama yöntemi olarak algılarken Doğu için tapınakların rekonstrüksiyonu yapının korunması ile bütün olarak düşünülmektedir. Welling’e göre Japonya’daki İse Tapınağı’nın periyodik rekonstrüksiyonu yapının özgünlüğünü bozmaz (Welling, 1996; Omay Polat, 2008, s.49).

Batı yaklaşımı rekonstrüksiyon çözümünü istisnai bir uygulama olarak algılasa bile bazı ülkeler için rekonstrüksiyon gereklilik haline gelmektedir. Örneğin savaşın yıkıcı sonuçlarına maruz kalan Almanya gibi Avrupa ülkelerinde tarihsel değer yok olması sadece yeni bir değer öneme kazanmasını simgelemektedir. Moravanzky bu yeni değeri toplumsal hafıza değeri olarak tanımlamaktadır. Riegl’in eskilik değerinin tam zıttı olduğunu vurgulamaktadır (Omay Polat, 2008, s.50).

Toplumsal hafıza değerinin bir örneği Gropius evinin rekonstrüksiyonu olarak sunulmuştur.

Resim 4: Gropius Evi (Kaynak: <https://i.pinimg.com/originals/00/01/e5/0001e5cd9c36ee33fbbd6d836ac937a6.jpg>)

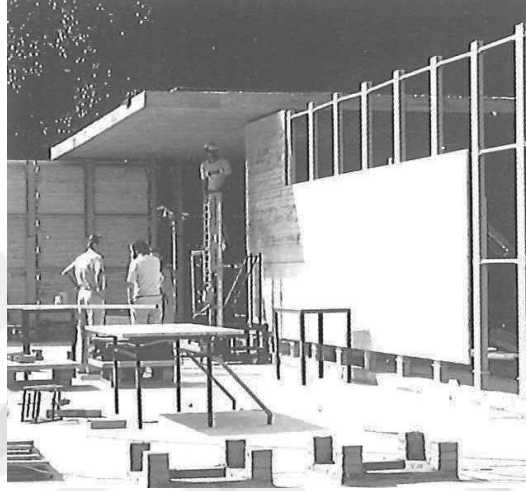
Resim 5: Gropius Evi yıkıldıktan sonra (Kaynak: <https://openhousebcn.files.wordpress.com/2014/06/openhouse-magazine-gropius-reinterpreted-not-reconstructed-bruno-fioretti-marquez-architects-dessau-text-florian-heilmeyer-photography-christoph-rokitta-lucia-moholy-nagy-gropius-silvia3.jpg>)

Resim 6: Gropius Evi'nin yeniden yorumlanması (Kaynak: https://static.dw.com/image/19011681_303.jpg)

Gropius evi, 1926 yılında inşa edilen ve 1996 yılında modern mimarlık mirası kapsamında UNESCO'nun Dünya Mirası Listesi'ne alınan Bauhaus yerleşkesinin içinde yer almaktadır. Gropius evinin 1945'te yıkılıp 1956'da yerine başka bir yapı inşa edilmesi yeni bir tartışma gündemine yol açmıştır. 2008 yılında Gropius evinin rekonstrüksiyonunun yapılması önerilmiştir. Mevcut konut yapısının korunmasını savunanlara göre mevcut yapı yıkımın bir tanığı ve Bauhaus tarihinin parçasıdır. Bu bağlamda toplumsal hafıza değerine dikkat çekmektedir (Markgraf, 2006). Ancak, bu görüşlere rağmen, mevcut yapı yıkılmış ve Gropius Evi yeniden yorumlanarak inşa edilmiştir (Resim 3,4 ve 5).

Bir diğer rekonstrüksiyon örneği olarak Mies Van der Rohe tarafından 1929 yılında tasarlanan Barcelona Pavilyonu gösterilmektedir (Omay Polat, 2008). Uluslararası Fuar'ın bir parçası olarak tasarlanan pavilyon Modern Mimarlık Hareketi'nin dünya üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. 1930 yılında fuar bittiği zaman kaldırılmıştır ancak 1983 yılında tekrar inşa edilmiştir (<https://www.arkitektuel.com/bercelona-pavyonu/>). Rekonstrüksiyon kararında belirleyici olan, kullanılan taş, beton ve çelik gibi malzemelerin etkisinin geçici bir sergi pavyonu strüktürünü değil, kalıcı bir yapıyı çağrıştırmasıdır (Crici ve Morales, 1990).

Resim 7: Barselona Pavilyonu yeniden inşası sırasında (Kaynak: <https://i.pinimg.com/originals/1a/71/ac/1a71ac8540d5cf0d427231eb8725b585.jpg>)

Temizleme

Korunması gerekli kültür mirasına ait yapı elemanı ve malzemelerinin çeşitli yöntemlerle temizlenerek bakım ve onarımlarının yapılması işlemine verilen isimdir. Yapıların temizlenmesini gerektiren koşullar, kirli hava, mikrobiyolojik kirlenme ve zararlı bitkilerden dolayı tuz ve çeşitli paslanma sebepleri olarak gösterilmektedir (Yergün, 2019).

Ahunbay'a göre temizleme, anıtların ve kentsel alanların genel etkilerini bozan, tarihi ve estetik değer taşımayan eklerden arındırılması işlemi olarak tanımlanmıştır. Temizlemedeki en önemli şey, yapıya sonradan uygulanan eklerin üslup birliğine ulaşma kaygısı ile kaldırılmasının temizleme olmadığıdır. Bu durum çağdaş koruma kavramına aykırıdır (Ahunbay, 2018, s.100).

Bu kapsamda Venedik Tüzüğü'nde temizleme ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır;

“Anıta mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı üslup birliği değildir. Bir anıt üst üste çeşitli dönemlerin izlerini taşıyorsa, alttaki dönemleri açığa çıkarmak ancak bazı özel durumlarda yok edilen malzemenin önemi azsa, açığa çıkarılan malzeme büyük tarihi, arkeolojik ya da estetik değer taşıyorsa ve korunma durumu böyle bir davranışı gerekli gösterecek kadar iyi ise haklı çıkarılabilir. İlgili unsurların öneminin değerlendirilmesi ile ilgili yargıyı ve neyin yok edileceği üzerinde kararı vermek, sadece bu işi üzerine almış kimseye bırakılamaz.”

Taşıma

Icomos Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'ne göre, taşınmaz kültür varlıkları ve parçaları buldukları yerde korunmalıdır. Fakat taşınmaz kültür varlıkları için bir tehdit söz konusu ise ve bu işlem mümkünse hazırlanacak projelere göre taşıma işlemi gerçekleştirilebilir (Icomos, 2013, s.7). Venedik Tüzüğü'nün 7. Maddesine göre;

“Bir anıt tanıklık ettiği tarihin ve içinde bulunduğu ortamın ayrılmaz bir parçasıdır. Anıtın tümünün ya da bir parçasının başka bir yere taşınmasına, anıtın korunması bunu gerektirdiği ya da çok önemli ulusal ya da uluslararası çıkarların bulunduğu haller dışında izin verilmemelidir.”

Venedik Tüzüğü'nün 8. Maddesine göre;

“Anıtın tamamlayıcı parçaları olan heykel, resim ya da süsleme unsurları, ancak bunları korumanın başka çaresi yoksa yerlerinden kaldırılabilir.”

Bu sebeple bulunduğu yerde korunamayan anıtın uygun bir konuma taşınarak yeniden kurulması gerekir. Taşıma işlemi anıtın boyutuna, malzemesine ve yapım tekniğine göre çeşitli uygulamalarla gerçekleştirilmektedir. En kolay olanı anıtın tüm elemanlarının numaralandırılarak sökülmesi ve başka bir yerde tekrar aynı düzene göre kurulmasıdır. Bu uygulama daha çok taş anıtlar üzerinde yapılmaktadır (Ahunbay, 2018, s.104-105).

2.4. Türkiye’de 20. Yüzyıl Mimarlık Mirası

Avrupa’da koruma yaklaşımı 20. yüzyılda oluşan yasal ve örgütsel kurumlar sayesinde çağdaş koruma kuramına evrilmiştir. Türkiye’de ise arkeolojik çalışmaların artması ve bu amaçla oluşan örgütlenmeler koruma kavramını kurumsallaştırmıştır. Cumhuriyet’in ilanından sonra Osmanlı mimarlık mirasının korunması sorunsalı, Türkiye’de koruma yaklaşımını şekillendirmiştir. Binan’a göre bu koruma yaklaşımı 3 boyutta gerçekleşmiştir (Omay Polat, 2008, s.55).

“Yasa, yönetmelik, tüzük gibi metinler çerçevesinde gelişen tarih; fiilen gerçekleşen koruma tarihi, toplumsal bilince yansıma süreci ve arka planının tarihi. Bu üç boyut arasındaki çelişki oldukça yoğundur.”

(Binan, 1999)

1950 yıllarında kentsel planlamaların etkisinde koruma tartışmaları etkili olmuştur. 1950’lerden 60’lara kadar korumanın pratikte başarılı olamaması tarihi mirasın yıkımına yol açmıştır. 1950-1960 yılları arası koruma yaklaşımının en çelişkili olduğu dönemi yansıtmaktadır. Bunun sebebi, kentlere yeni bir karakter kazandırmayı amaçlamaktır ancak yapılan müdahaleler, koruma yanlısı görünmeye çalışılsa da tahribatı haklı kılmıştır. Yine de anıtların yıkılması gereken tepkiyi uyandırmamıştır. Bunun başlıca sebebi 1951 yılında kurulan Anıtlar Yüksek Kurulu’nun gerekli örgütsel destek alamaması olarak gösterilmektedir (Omay Polat, 2008, s.56).

Türkiye’de mimarlık mirasının koruma temellerini 1964’de kabul edilen Venedik Tüzüğü oluşturmuştur. Modern Mimarlık yapılarının kültür mirası olarak tartışılmaya başlanması 2000’li yılları bulmuştur. Modern Mimarlık yapılarının korunması gereken eser kapsamındaki “eskilik değerini” taşımaması alışlagelmiş yaklaşımın dışında kalmaktadır. Bu sebeple koruma sürecinin ilk aşaması “farkına varma” ve “kaygı duyma” süreçleri olarak gösterilmiştir (Omay Polat, 2008, s.57). Türkiye’de Modern Hareket’in etkilerinin görülmesi kapsamında kesin bir tarih verilememesi ile birlikte batılılaşmanın 1839’da Tanzimat Fermanı sonrasında başladığı bilinmektedir (Alagöz, 2015, s.111).

Türkiye’de modern mimarlığın ürünleri, hem batıdan gelen yaklaşımı takip etmekte hem de yeni kurulan Cumhuriyet’in yeni kimlik arayışı ile I. Ulusal Mimarlık akımını ortaya çıkarmaktadır (Ötkünç, 2012, s.83).

Cumhuriyet’in erken dönemlerindeki Modern Mimarlık, Osmanlı Mimarlığı’nın etkilerini taşımaktadır. Bu bağlamda Avrupa modernizminden farklı olarak daha ağır kütleli ve daha geleneksel yapılar tasarlanmıştır (Bozdoğan, 2015, s.19) I.Ulusal Mimarlık akımı ile küçük açılıklı, geniş saçaklı ve eğimli kiremit çatılı yapılar üretilmiştir (Alagöz, 2015, s.110).

Cumhuriyet’in çağdaş bir başkent yaratma amacının gerçekleştiği bir kent olan Ankara, çağdaş kent planlama geleneği ile eski ve yeni kent unsurlarının bütünleştirildiği bir kent olmuştur. Bu çalışmalar için Ankara’ya mimarlar getirilmiştir. Dönemin önemli mimarlarından olan Mimar Vedat Tek, Ulus’taki Meclis Binası ile Ankara Palas’ı tasarlamıştır.

Daha sonra Kemalettin Bey Ankara Palas’ı tamamlamıştır. 1920 yıllarında İtalyan Giulio Mongeri ve Arif Hikmet Koyunoğlu Ankara’ya gelerek Ulus Meydanı ile Yenişehir arasında birçok bakanlık ve banka binaları tasarlamışlardır. Ziraat Bankası, Osmanlı Bankası ve İş Bankası, Mongeri tarafından, Türk Ocağı, Etnoğrafya Müzesi ve Eski Dışişleri Bakanlığı, Arif Hikmet tarafından yapılan binalardır. Bu yapıların tamamı I.Ulusal Mimarlık ürünleri olup, geniş saçakları, kuleleri ve çıkmalarıyla Osmanlı geleneksel mimari öğelerini yaşatan eserlerdir (Şahin, 2010, s.42).

1930’lu yıllarda, 1920’li yılların ulusal mimarlık üslubu bırakılarak daha modern bir üslup izlenilmeye başlanmıştır. Bu yıllarda Ernst Egli, Bruno Taut, Clemens Holzmeister gibi mimarlar anıtsal ölçekli, simetrik, aksiyel planlı, ağır kütleli yapılar yapmışlardır. Resmi yapıların çoğu Holzmeister tarafından yapılmıştır ve bu yapıların bazıları şunlardır; Milli Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Yargıtay, Ulus’taki Emlak Kredi Bankası ve Merkez Bankası’dır. Ankara bu dönemde modern üsluptaki yapıları ile yeni bir kimlik kazanmıştır. Aynı dönemde, İller Bankası ve bazı modern konutların mimarı olan Seyfi Arkan da bu üslubu izlemiştir (Şahin, 2010, s.43-44).

1940'lı yıllarda daha çok Türk mimarlardan Emin Onat, Orhan Arda ve Sedat Hakkı Eldem gibi mimarlar geleneksel öğelerin kullanıldığı bir modern mimari kavramını yerleştirmeye çalışmışlardır. II. Ulusal Mimari olarak anılan bu dönemin en önemli yapıları; Anıtkabir, daha önce Sergi Evi olarak kullanılan Opera Binası ve geleneksel Türk Evi öğelerinin kullanıldığı Saraçoğlu Mahallesi memur evleridir. Cumhuriyet Dönemi Ankara'sı, dönemin Avrupa mimarlığı ile Türk mimarlığının evrimi arasında bir sentez olup, tarihi geçmiş ile modern ulus devlet arasında bir geçiş noktası olmuştur (Şahin, 2010, s.44).

1910-1927 yılları arasında tamamen estetik, öznel, bireysel tutumla biçim açısından bölgesel karakterde bir "ulusal mimari" ortam yaratılmaya çalışılmıştır. Yapıların dış görünüşleri incelendiğinde cephelerde Osmanlı motifleri, duvarlardan örtü elemanlarına geçişlerdeki klasik biçimsel mimari detaylar, Ankara Palas yapısında olduğu gibi yalancı kubbeler gibi fonksiyon dışı süslemeler eklektik bir tutumla I.Ulusal Mimari'nin oluşmasını sağlamıştır. Dönemin önemli mimarlarından olan Mimar Kemalettin mimariyi dekoratif bir sanat eseri olarak görmektedir (Sözen, 1973, s.106).

Resim 8: Mimar Kemalettin'in İstanbul Laleli'de yer alan Tayyare Apartmanları (Harikzadegan Apartmanları (Sözen, 1973 s.117)

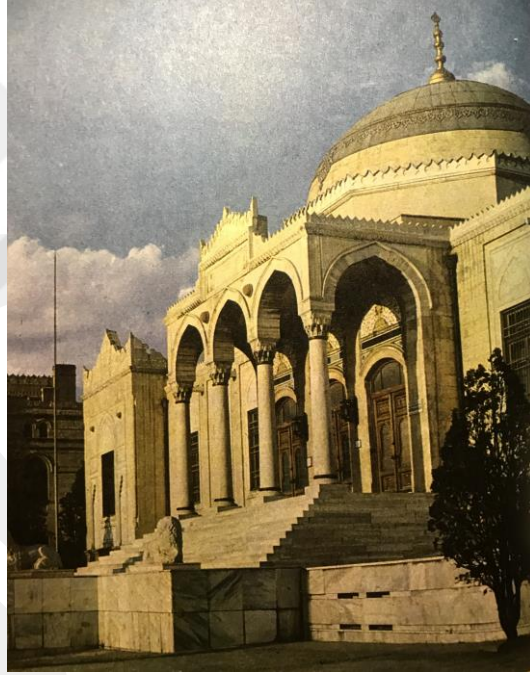
Resim 9: Mimar Vedat Tek'in Sirkeci Yeni Postahane Binası (Sözen, 1973, s.110)

Resim 10: Konya'da 1910'larda yapılan, bölgesel-ulusal mimariye örnek bir yapı (Sözen, 1973, s.112)

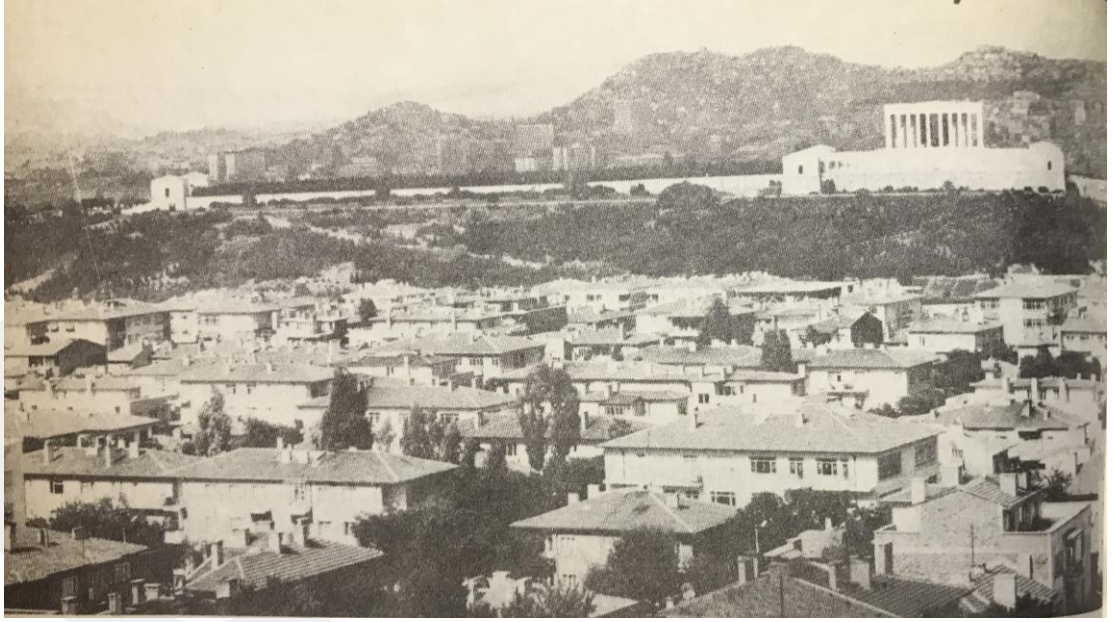
Resim 11: Ulusal mimari döneminin ilk yapılarından Birinci Meclis Binası, Ankara (Sözen, 1973, s.114)

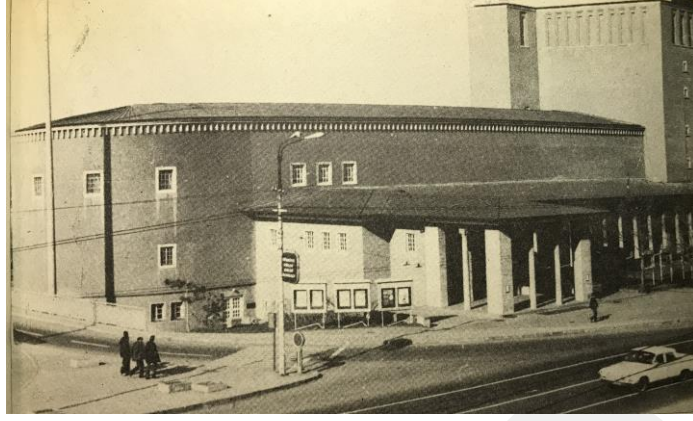
Resim 12: Ankara Etnoğrafya Müzesi, Mimar Arif Hikmet (Sözen, 1973, s.116)

Metin Sözen'e göre özetle, 1910-1927 döneminde, Batı'dan farklı olarak ulusal bir bilinç yaratma amacıyla Osmanlı mimari elemanları yeni yapılarda kullanılmaya çalışılmış, saçak, pencere, sütun başlıkları gibi mimari elemanların biçimlenişleri eskinin bir kopyası olmuştur (Sözen, 1973, s.108).

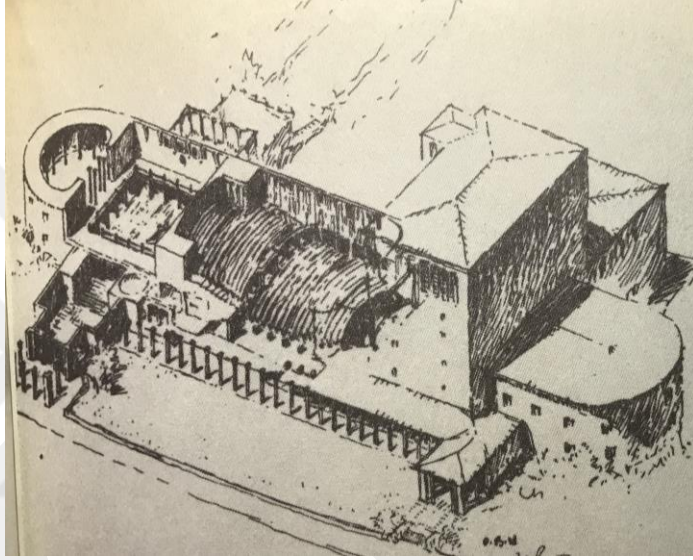
1930'lu yıllar ise Türkiye'de modern mimarlığın batının modernizmini tamamen yorumlaması ve geleneksel mimarlıktan uzaklaşması ile rasyonelist, pürist, şeffaf, modern ürünler yaratılmıştır. Ardından, modernizm II. Ulusal Mimarlık dönemini etkilemiştir. Mimari şekillendirmede geçmişteki ulusal ürünlerin biçimsel öğelerini temel alan bir tutumla, Sedat Hakkı Eldem, hem uygulamaları hem de Güzel Sanatlar Akademisindeki öğrencilerle geliştirdiği projelerle ülkemizdeki önemli isimlerinden olmuştur (Sözen, 1973, s.243). Dönemin önemli yapıları incelendiğinde, saçaklarda, pencere detaylarında, kesme taşın kullanılma biçiminde, mimari elemanlar arasındaki oranlar düzeninde modern bir yaklaşımla biçimci bir davranış egemendir. Bu dönemin önemli mimarlardan olan Emin Onat'ın eklektik davranışlardan kendisini uzak tutmaya çalıştığı görülmektedir. En önemli yapılarından biri ödül aldığı Anıtkabir'dir (Sözen, 1973, s.245). Anıtkabir'den sonra, Çanakkale Anıtı, Adana Belediye Sarayı, İstanbul Radyo Evi gibi yapılar bu dönemin ulusçuluk anlayışını canlandırmaya yönelik mimari yapılardır.

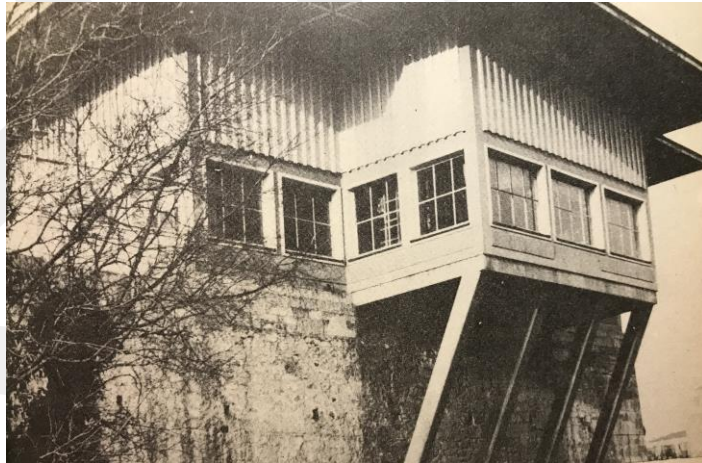
Resim 13: Anıtkabir Görünüşü (Sözen, 1973, s.252)

Resim 14: Opera Binası Girişi (Sözen, 1973, s.267)

Resim 15: Opera Binası Eskiz Çizimi (Sözen, 1973, s. 268)

Resim 16: S. H. Eldem'in Şark Kahvesi, İstanbul 1950 (Sözen, 1973, s.279)

2.5. Ankara'daki 20. Yüzyıl Banka Yapıları

13 Ekim 1923'de başkent ilan edilen Ankara'da, Cumhuriyet'in ilanından sonra modern bir başkent oluşturmak amaçlanmıştır. 1924 yılında Alman ve Macar uzmanlar tarafından kentin gelişim planı hazırlanmıştır. Buna göre okul, hastane, bakanlık, banka, sosyal ve kültürel yapılar gibi yapıların inşası için devlet ve özel kişiler tarafından faaliyetlere girişilmiştir. Atatürk'ün isteği üzerine, Cumhuriyet'in ilk yapılarının inşası 20. yüzyıla damga vurmuş ve modern mimarlığın öncü mimarları, Arif Hikmet Koyunoğlu, Mimar Kemalettin, Mimar Vedat ve Guilio Mongeri tarafından üstlenilmiştir. 1928 yılında Ankara İmar Müdürlüğü kurulmuş ve bu kuruluş tarafından düzenlenen yarışma sonucunda Herman Jansen'in 10 yıllık imar planı 1932 yılında uygulamaya konulmuştur (Dündar, 2004, s.346).

Bu bağlamda ticari kuruluşların ve bankaların devletin mali mekanizmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu sebeple Ulus ve Anafartalar bölgesinde bankalar inşa edilmeye başlanmıştır (Dündar, 2004, s.347). İlk banka yapıları İtalyan Mimar Guilio Mongeri tarafından inşa edilmiştir. Bunlar Osmanlı Bankası, TC. Ziraat Bankası, Türkiye İş Bankası binalarıdır. Birinci Ulusal Mimarlık üslubunu taşıyan ilk banka yapılarıdır.

Erken Cumhuriyet döneminde inşa edilen banka yapıları, Avrupa modernizminden çok Osmanlı mimarlığı etkilerini sürdürmektedir. Özellikle Osmanlı Bankası, Ziraat Bankası ve İş Bankası yapılarında görüldüğü gibi, daha ağır ve süslü cephe yapısı, merdivenlerle yükseltilmiş geniş saçaklı girişler ve eğimli çatılar I. Ulusal Mimarlık akımını temsil etmektedir. Diğer yandan, Merkez Bankası, Etibank, İller Bankası modern anlayışla inşa edilmiştir.

Resim 17: Osmanlı Bankası Ulus Şubesi, Ankara (Altuntaş, 2014, s.117)

Osmanlı Bankası, 1926 yılında mimar Mongeri tarafından yapılmıştır ve daha sonra aynı mimar yapıya ek müfettişlik lojmanı tasarlamıştır. 2001 yılında üstten bir geçitle Garanti Bankası'na bağlanmıştır. Yapı dört kenarı birbirine eşit olmayan yamuk dörtgen planlı ve üç katlıdır. Yalın bir cephe anlayışı ile tasarlanmış yapıda giriş kısmı ön plana çıkartılmıştır (Altuntaş, 2014, s.117) (Resim 17).

Resim 18: Ziraat Bankası Merkezi İdare Binası, Ankara (Altuntaş, 2014, s.108)

Ziraat Bankası, İtalyan Mimar Giulio Mongeri tarafından tasarlanan, 1926 yılında yapılan Erken Cumhuriyet Dönemi yapılarından biridir. Yapı günümüzde Ziraat Bankası olarak hizmet vermektedir ancak eski bankacılık işlerinin yapıldığı Şeref Salonu 1981 yılından itibaren banka müzesi olarak kullanılmaktadır. Yapı dikdörtgen planlı, simetrik ve üç katlıdır. Cepheler incelendiğinde, köşe kuleler ön plana çıkartılmış, giriş kısmı çıkıntı yaparak anıtsal bir görünüm kazanmıştır (Altuntaş, 2014, s.108) (Resim 18).

Resim 19: Türkiye İş Bankası İdare Merkezi, Ankara (Altuntaş, 2014, s.123)

Türkiye İş Bankası, Mongeri tarafından tasarlanan ilk özel bankadır ve iki katlı bir yapıdır. 1926-1929 yılları arasında Ulus'ta boş bir araziye yapılmıştır. Yapıldığı dönemde çevresinde Taşhan (yerine daha sonra Sümerbank yapılmıştır) ve Darülmualim (yerine daha sonra Ulus Şehir Çarşısı yapılmıştır) yapıları bulunmaktadır. Yapının arka ve doğu cephesine 1956 ve 1973 yıllarında eklemeler yapılmış ve yapının özgün formu değişikliğe uğramıştır (Altuntaş, 2014, s. 123). Bu yapı günümüzde müze olarak kullanılmaktadır (Resim 19).

Resim 20: Ankara Merkez Bankası (Altuntaş, 2014, s.132)

Ankara Merkez Bankası, Avusturyalı mimar Clemens Holzmeister tarafından, ilk olarak Emlak ve Eytam Bankası olarak tasarlanmış ve 1929-1930 yılları arasında yapılmıştır. Ancak yapı inşaat aşamasındayken, yanındaki Ziraat Bankası'nın da bir bölümünde yer alan Merkez Bankası'na devredilmiştir. İç avlulu, kareye yakın dikdörtgen planlı ve dört katlı olan yapının son katı 1952 yılına kadar Anadolu Kulübü olarak faaliyet göstermiştir. 1960'da bir üst kat daha eklenmiştir, Merkez Bankası işlevi devam etmektedir (Altuntaş, 2014, s.132) (Resim 20).

Resim 21: Ulus Etibank Binası (Altuntaş, 2014, s.142)

Ulus Etibank Binası, Mimar Sami Arsev tarafından 1935-1936 yılları arasında inşa edilmiştir. 1954 yılında yapının üst katı Vakıflar Genel Müdürlüğü, alt katı Vakıflar Bölge Müdürlüğü olarak kullanılmaya başlanmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yeni binasına taşınması ile bu yapı 1976 yılında kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1981 yılında ise Gümrük Muhafaza Başmüdürlüğü olarak hizmet vermeye başlamıştır. Günümüzde bu yapı Vakıf Araştırma Merkezi ile Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı olarak kullanılmaktadır (Altuntaş, 2014, s.142) (Resim 21).

Resim 22: İller Bankası (Altuntaş, 2014, s.148)

İller Bankası, Modern mimarinin temsilcisi olan Seyfi Arkan'ın yetkililerce düzenlenen yarışmada birincilik ödülü almış, 1935-1937 yılları arasında inşa edilmiştir. Bina Şevki Balmumcu'nun tasarladığı Sergi Evi karşısında bir arazide yapılmıştır. Arkan'ın belirttiği gibi şehircilik ilkeleri ön planda tutularak, karşısında daha önceden inşa edilmiş Sergi Binası'nın etkisini bozmamak için yalın çizgilerle tasarlanmıştır (Altuntaş, 2014, s.148). Cumhuriyet'in simgelerinden olan ve önemli bir modern mimarlık yapısı olan İller Bankası 2017 tarihinde yıkılmıştır. Bugün yerinde Melike Hatun Camisi'ne ait avlu bulunmaktadır (Resim 22)

BÖLÜM 3

BANKA YAPILARININ YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ

3.1. Yeniden İşlevlendirme Kavramı

Tarihi bir yapıyı konforunun, teknik özelliklerinin yetersiz oluşundan ve simgesel özelliğinin olmamasından dolayı yıkmayı düşünmek yalnızca mal sahibinin kişisel ve spekülâtif kazancına faydalıdır. Oysa bir dönüşüm projesi doğru şekilde yapılırsa, eski binanın konfor düzeyi ve teknik özellikleri modern yapı teknolojisi ile geliştirilebilir ve ülke ekonomisine faydalı olabilecek bir hale getirilebilir (Kuban, 2000).

İlhan Tekeli'ye göre, yeniden işlevlendirmede geçmişi dondurarak korumaya çalışan bir anlayış değil, geçmişteki öğelerin bir kısmını koruyarak, yeni değişimlerin eklenmesiyle çevreyi zenginleştirici ve geliştirici bir anlayış temel alınmalıdır (Tekeli, 1987).

Yeniden işlevlendirme, çeşitli nedenler ile işlevini yitirmiş ve atıl durumda olan veya korunması gereken özelliklere sahip yapıların onarım, restorasyon, ekleme ve modernizasyon çalışmalarıyla özgün işlevinden farklı bir işleve kavuşturulması sürecidir. Böylece korunması gereken yapıların geleceğe aktarılması, kültürel ve tarihi niteliklerinin devamının sağlanması, atıl kalan yapıların geri kazanılması ve böylece sürdürülebilir bir modelin oluşması sağlanmış olacaktır (Kocabıyık, 2014, s.7-8).

Ahunbay'a göre tarihi yapıların birer belge olmasındaki en önemli unsur yapıların ait oldukları dönemin kentsel ve mimari üslubunu yansıtması ve dönemin kültürel, sosyal ve ekonomik birikimlerini taşımasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple özgünlüğü gözetilerek en çok tercih edilen koruma yöntemi işlev değişikliği olarak belirtilmiştir. Tarihi bir yapıya yeni bir işlev verilmesi çağdaş koruma anlayışını desteklemektedir (Ahunbay, 2018). Yeniden işlevlendirme, 1931'de Atina Tüzüğü ve Carta del Restauro'da ve 1964'de Venedik Tüzüğü'nde yasal hale getirilmiştir (Kuban, 1962, s.150-152, Ahunbay, 2018, s.148-149).

1985'te ise Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi'nde ve 1999'da Icomos Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü'nde yeniden işlevlendirme kavramı uluslararası düzeyde yer almıştır (Gazi ve Boduroğlu, 2015). Icomos Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi'ne göre, bir kültür varlığının özgün işlevi dışında başka bir işlev için kullanılması yönünde alınan kararların gerektirdiği müdahalelerin, restorasyon/koruma projesi kapsamında uygulanması gerekmektedir. Bu yeniden kullanım sürecinde yapılar kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltirken özgünlüğü, bütünlüğü ve anlamı saygı görmelidir (Icomos, 2013, s.7).

Venedik Tüzüğü'nde, mevcut yapının korunması ve yeniden işlevlendirilmesi, çağdaş yaşamdaki sosyal amaçlı bir ilke olarak kabul edilmiştir. Geleneksel veya tarihi bir eserin korunmasındaki temel amaç, tarihi veya kültürel bir mirasa sahip olan yapıyı yeniden işlevlendirerek toplum içerisinde yeniden yaşamasını sağlamaktır (Ahunbay, 2018). Ahunbay'a göre yeniden işlevlendirme, yapıların yok olmaması için kullanılan bir araçtır. Korunması kararı alınan tarihi yapılara yeni işlev verilirken dikkat edilmesi gerekenler Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir:

“Anıtların korunması her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu çeşit bir kullanım arzu edilebilir, fakat bu nedenle yapının planı ya da süslemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir.”

Venedik Tüzüğü'nün 12. ve 13. maddelerine göre;

“Eksik kısımlar tamamlanırken, bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırılmalıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçimde yansıtmaması için özgünden ayırt edilecek bir şekilde yapılması gereklidir. Eklemelere, ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağıntısına zarar gelmediği durumlarda izin verilebilir.”

Yeniden işlevlendirme, tarihi bir yapının kent silüetine olumlu katkısı, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörler göz önünde bulundurularak uygulanmaktadır. (Altınoluk 1991, s.7-8; Gazi ve Boduroğlu 2015, s.58)

Zaman içinde değişen ihtiyaçlar ve yaşam düzeni doğrultusunda binalar, orjinal işlevlerini kaybedebilir ya da sahip oldukları işlev eskiyebilir. Yapıların fiziksel özellikleri ise, yapıların özgün işlevlerinden daha uzun ömürlüdür. Bu durumda binalara buldukları dönem koşullarında uygun işlev verilmelidir (Kaşlı, 2009, s.12-13). Yeniden işlevlendirmeyi gerektiren nedenler, yapının sahip olduğu değerlerle ilişkili olup sahip oldukları bu değerler doğrultusunda farklı tipolojilerle ele alınmaktadır.

Yapıların yeniden kullanımında sahip oldukları bütün değerler korunarak ömürleri devam ettirilmelidir. Altınoluk'a göre yeniden işlevlendirmeyi gerektiren nedenler; tarihsel ve kültürel nedenler, ekonomik nedenler ve çevresel nedenler olarak incelenmektedir (Altınoluk, 1998, s.19).

“Eski yapılara gelir getirecek bir meta olarak bakmanın yanı sıra, bundan da önemli olarak bu yapılarda değerlendirilmesi gereken, kullanılması gereken, yaşatılması, gelecek kuşaklara aktarılması gereken kültür ürünleri olarak bakmak daha doğru bir görüştür” (Altınoluk, 1998, s.20).

Ekonomik nedenler açısından bakıldığında, fiziksel ömrü devam eden fakat işlevsel olarak eskiyen yapının yeniden değerlendirilerek kullanılması, aynı işleve sahip yeni bir yapının inşasından daha ekonomik olabilmektedir (Highfield, 1987). Kaşlı (2009), eski yapıların onarılması ve yeniden işlevlendirilmesi, yeniden bir yapı inşa etme maliyetlerine göre daha düşük olduğunu ifade etmektedir (Kaşlı, 2009). Bununla birlikte tarihi yapıların yoğun olduğu bölgelerde yeniden işlevlendirme turizm sektörünü de olumlu yönde etkilemektedir. Örneğin, Antalya Kaleiçi işlevi turizme cevap vermek amacı ile konaklama, ticaret ve eğlence alanları olarak yeniden işlevlendirilmiştir (Selçuk, 2006). Yeniden işlevlendirmenin çevresel nedenleri için, bina ile çevresinin sahip olduğu ortak tarih ve birbirleri arasındaki etkileşim, değişen evre koşullarında ihtiyaç duyulan işlev doğrultusunda yeniden ele alınmalıdır. Yeni işlev verilen yapının anlamı değişen evre içerisinde tekrar yorumlanmalıdır (Uçar, 2013). Yapının toplum belleğindeki yeri, çevresindeki etkileşim ile ilişkilidir. Bu sebeple yapının çevresindeki değişiklik yapının işlevini de etkilemektedir. Yeniden işlevlendirme yapının çevresinde meydana gelen değişiklik ile uyumlu bir biçimde uygulanmalıdır (Kocabıyık, 2014).

3.2. Yeniden İşlevlendirme Biçimleri/Müdahale Yöntemleri

Tarihi yapılarda koruma yöntemi olarak, sadece cephesine önem verilmesi ve yapının içinin korunmaması sorunlara yol açmaktadır. Tarihi bir yapının içinin düşünülmeden, incelenmeden, tamamen değiştirilmesi en başta koruma kriterlerinin en önemlisi olan “özgünlüğe” zarar vermektedir. Tarihi yapının yeniden işlevlendirilmesi onun önceki işlevi göz önünde bulundurularak ve yeni verilecek işlevin buna uygun olduğu uzmanlar tarafından onaylanarak yapılmalıdır. Yapıya uygulanacak her değişimin adım adım takip edilmesi gerekir (Gökdağ, 2014).

Altınoluk’a (1998) göre, onarılacak yapılar dört grupta incelenebilir;

1. İç mekanı ve mobilyasıyla aynen kullanılacak binalar,
2. Aynen korunacak yeni işlev verilecek binalar,
3. Taşıyıcı sistemi korunarak, duvar değişimleriyle işlev verilecek binalar,
4. Eski binanın üstüne, yanına, yakınına yeni ek yapılarak, bir bütün oluşturarak kullanılacak binalar.”

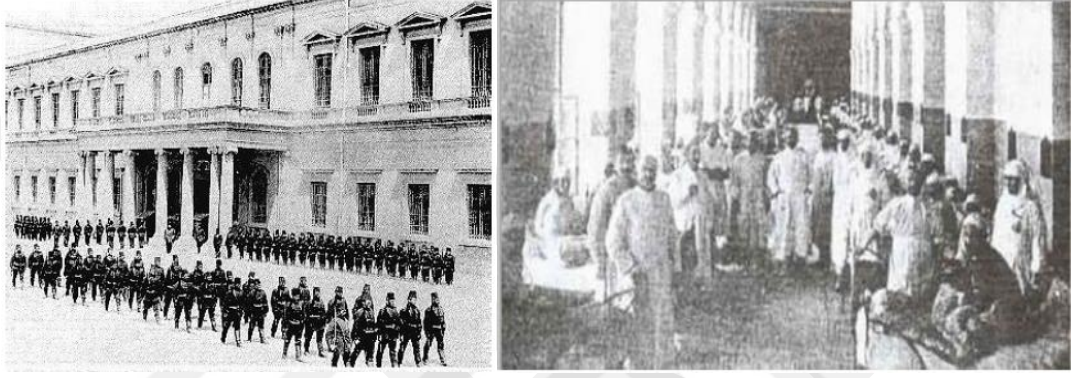
(Altınoluk,1998)

Burley’e göre yapıların işlevlerini sürdürmeleri 10-20 sene ve çok iyi planlanmış bir yapının ise 40 sene mümkün olmaktadır. Zaman içinde yapıların işlevleri değişmektedir ve özgün işlevlerini kaybetmektedir (Burley, 1980; Pekol, 2010).

Yapının yeniden işlevlendirilmesi birçok faktörün değerlendirilmesiyle uygulanmaktadır. Her bir faktörün incelenmesi sonucunda, yeni kullanım seçeneğinin kararlaştırılması üç yöntem ile sağlanmaktadır (Tetik, 2018).

1. Tarihi yapıya günümüz ihtiyaçlarını sağlayacak müdahaleler yaparak, yapının özgün işlevinin sürdürülmesi
2. Özgün işlevi koruyarak, bu işlevi destekleyecek alt işlevler tanımlanması
3. Yapının özgün işlevini tamamen kaldırıp yeni bir işlev ile tanımlanması

Özgün işlevi kaldırılıp yeniden işlevlendirilen sonrasında tekrar aynı işleve geri dönen durumu en iyi örnekleyen tarihi miras olarak Taşkışla gösterilebilir. Taşkışla ilk inşaatı tıbbiye mektebi amacını taşımaktadır. Ancak daha sonra kışla işlevini üstlenmiştir (Batur, 2011). Taşkışla Kırım Savaşı sonrasında hastane olarak kullanılmış ve sonrasında boş kalmıştır (Kocabıyık, 2014). Ancak Balkan Savaşı sonrasında tekrar hastane olarak kullanılması uygun görülmüştür (Resim 23). Son olarak 1944 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi'ne tahsis edilmiştir (Kocabıyık, 2014).

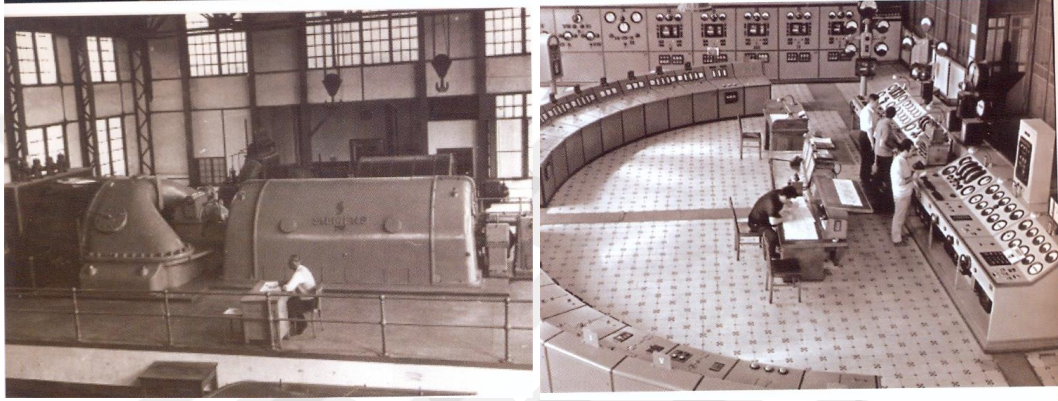

Resim 23: Taşkışla'nın Kışla Olarak Kullanılması Taşkışla'nın Hastane Olarak Kullanılması (Kocabıyık, 2014, s.81)

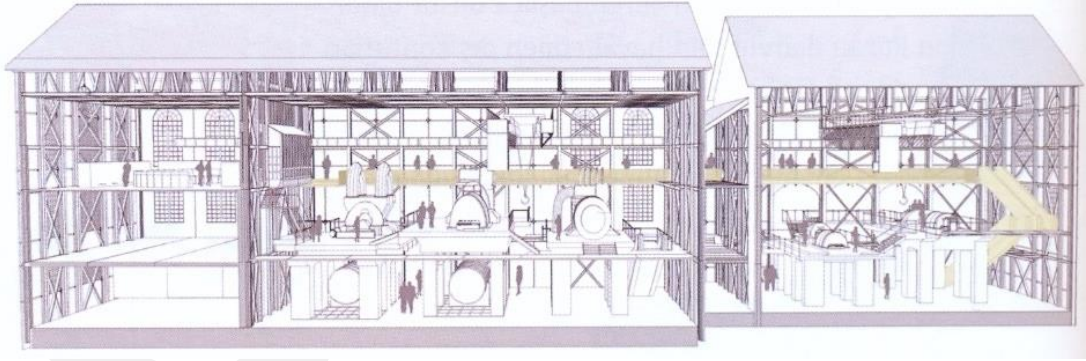
Zaman içerisinde gelişen teknoloji ve ihtiyaçlar doğrultusunda özgün işlevi ile kullanılmayan farklı bir işlev ile yeniden kullanılan yapılara örneklerden biri ise Santralistanbul Enerji Müzesi'dir. 1911-1913 yılları arasında Ganz Anonim Elektrik Şirketi ve Fransız Girolou Şirketi tarafından Silahtarağa Elektrik Santrali tesisi olarak inşa edilmiştir (Resim 23). 1962 yılında Etibank'a ardından 1970 yılında Türk Elektrik Kurumu'na devredilmiştir (Aksoy, Açıkbaş, Akman, 2007). Tesis, üretim gücü, hammadde ve soğutma suyunun temin edilememesi, teknik donanımının eskimesi, üretimin ekonomikliğini yitirmesi ve benzeri nedenlerle 1983 yılında zorunlu olarak kapatılmıştır (Köksal, 2004). 1991 yılında Kültür Bakanlığı İstanbul 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu, tesisi kültür varlığı olarak tescil ederek araziyi sit alanı ilan etmiştir (Pekol, 2010). Bu yapı, 2005-2007 yılları arasında mimar Han Tümertekin ve Gürden Gür tarafından projelendirilmiştir. Tesiste yer alan bir numaralı makine dairesi günümüzde Enerji Müzesi olarak işlevlendirilerek Santralistanbul Enerji Müzesi adını almıştır (Resim 26-27).

Resim 24: Silahtaraga Elektrik Santrali 1913 yılında (Bilgin, 2007)

Resim 25: Silahtaraga Elektrik Santrali (Bilgin, 2007)

Resim 26: Santralistanbul Enerji Müzesi: Yenileme projesi kesit (Yapı, 2007)

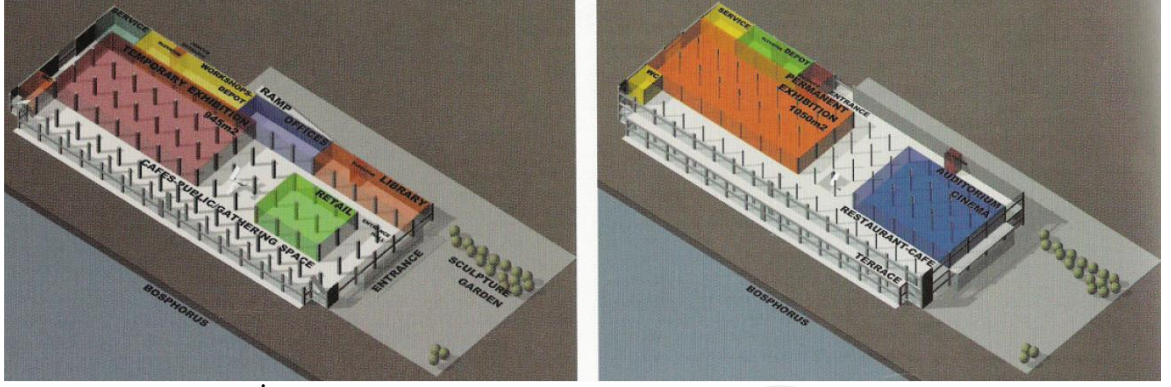

Resim 27: Yenilemede eklenen yürüyen merdivenler ve seyir platformu (Yapı, 2007)

Yeniden işlevlendirmeye bir diğer örnek ise İstanbul Modern Sanat Müzesi'dir. Bu yapı 1957-58 yılları arasında Tophane Meydanı'nın düzenlenmesi sırasında mimar Sedad Hakkı Eldem tasarımıyla ambar olarak inşa edilmiştir. Bulunduğu rıhtım ise 1990 yılına kadar İstanbul'un ana limanı olarak kullanılmış, günümüzde de birçok ticari ve turistik gemiyi ağırlamaktadır. T.C. Denizcilik İşletmeleri için kuru yük antreposu olarak inşa edilen bina, 2003 yılında Tabanlıoğlu Mimarlık tarafından modern bir müzeye dönüştürülmüştür. İstanbul Boğazı kıyısında yer alan yapı, yalnızca müze değil, kütüphane, mağaza, fotoğraf galerisi ve restoran gibi tamamlayıcı işlevlerle dinamik ve değişken bir yapıya sahip olmuştur (www.istanbulmodern.org) (Resim 28-30). Ancak, bu yapı günümüzde yıkılmıştır; yerine yolcu gemilerinin ağırlanacağı bir terminal yapılmaktadır (http://www.yapi.com.tr/haberler/istanbul-modernin-eski-binası-yikildi_166594.html).

Resim 28: İstanbul Modern Genel Görünüm (Yapı, 2005)

Resim 29: İstanbul Modern, yeniden işlevlendirme projesi (Yapı, 2005)

Resim 30: İstanbul Modern kıyıdan görünüm ve iç mekan görünüm (Yapı, 2005)

3.3 Yeniden İşlevlendirilen Banka Yapılarına Örnekler

3.3.1. Türkiye’den Örnekler

Türkiye İş Bankası, Cumhuriyet’in ilk bankası olup 1924 yılında kurulmuştur. Bu bankaya hizmet veren tarihi bina ise 1939 yılında, Atatürk Bulvarı (eski Bankalar Caddesi) ve Anafartalar Caddesi köşesinde, Ulus Meydanı’nda inşa edilmiştir. Yapının tasarımı mimar Guilio Mongeri tarafından yapılmıştır. Bu tarihi yapı 2019 yılında müze işlevi ile kullanılmaya başlanmıştır. Müzeye dönüştürülen banka tamamen banka işlevini kaybetmiş ancak fiziksel bütünlüğü korunmuştur (Resim 31).

Resim 31: Türkiye İş Bankası (Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Türkiye_İş_Bankası_İktisadi_Bağımsızlık_Müzesi)

Resim 32:Ulus Emlak Eytam Bankası (Kaynak: <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=126096>)

Emlak Eytam Bankası, Ulus Atatürk Bulvarı üzerinde diğer bankaların Genel Müdürlük binalarının yer aldığı bölgede 1933-34 yılları arasında inşa edilmiştir. Holzmeister tarafından tasarlanan banka yapısı, mimarın diğer yapıları ile benzer özellikler göstermektedir (Resim 32). Türkiye Cumhuriyeti'nin inşa edilen üçüncü bankasıdır. Bankanın ismi, 1950'li yıllarda "Emlak Bankası" olarak değiştirilmiştir. Bina, 2013 yılında PTT tarafından restore edilerek "PTT Pul Müzesi"ne dönüştürülmüştür.

Resim 33: Ulus Merkez Bankası (Kaynak: <http://www.serenti.org/merkez-bankasinin-kurulus-oykusu/>)

11 Haziran 1930 tarihinde, Merkez Bankası kurulmasına dair yasa tasarısı TBMM de kabul edilmiştir. 1930-1931 yılları arasında inşa edilen Ulus Merkez Bankası, modern mimari özellikleri taşımaktadır (Resim 33). Yapıldığı tarihten 1952 yılına kadar Anadolu Kulübü olarak faaliyet göstermiştir. Günümüzde ise Merkez Bankası İdari Merkezi olarak kullanılmaktadır.

Resim 34: 1896 Yılında L'illustration Dergisinde Osmanlı Bankası, 5 Eylül 1896 (S.Eldem Koleksiyonu Kaynak: <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/421>)

Resim 35: Osmanlı Bankası (S. Eldem Koleksiyonu Kaynak: <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/421>)

Osmanlı Bankası, İstanbul Galata'da bugünkü Voyvoda Caddesi üzerinde Mimar Alexandre Vallauray tarafından 1892'de tasarlanmıştır (Resim 34-35). 1998 yılına kadar Osmanlı Bankası Genel Müdürlük Binası olarak kullanılan yapı, bu tarihten beri Garanti Bankası'nın bünyesinde, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, Müzesi ve Sanat Galerisi olarak hizmet vermektedir.

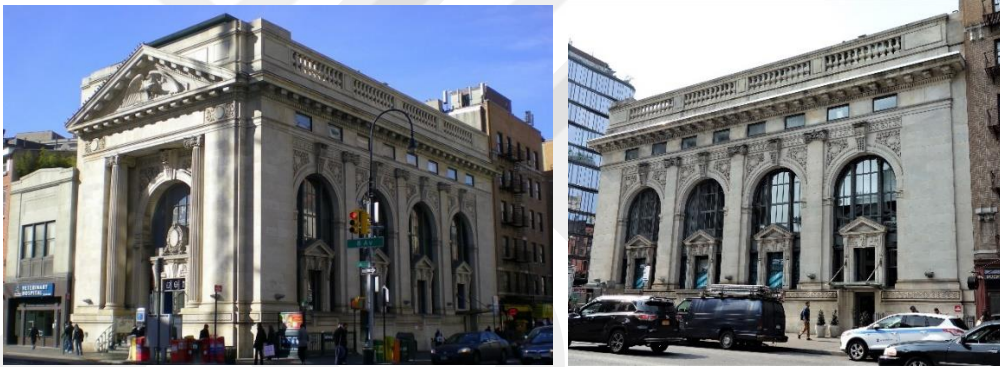
3.3.2. Dünya'dan Örnekler

Banka işlevi ile yapılan ve daha sonra farklı bir işlev ile kullanılan yapılar arasında incelenen **New York İlçe Ulusal Bankası**, 1906-1907 yıllarında Manhattan'da inşa edilmiştir. Bu yapının inşaatı Delemos & Cordes mimarlık firması tarafından, projesi ise Paris Ecole Des Beaux-Arts mezunu Rudolph L. Daus tarafından yapılmıştır (Resim 36). New York İlçe Ulusal Bankası, 1921 yılında Chatham ve Phenix National Bank ile, 1924'te Metropolitan Trust Company ile birleşmiştir. Bu kurum 1932 yılında Manufactures Trust Company tarafından satın alınmış ve daha sonra binayı şube bankası olarak kullanmaya devam eden Manufacturers Hanover Trust Company olmuştur. Yapının güneyine 1926 yılında yedi katlı bir ek bina inşa edilmiştir. Bu tarihi yapı 1988 yılında, New York City Landmark Koruma Komisyonu tarafından New York şehrinin simgelerinden biri olarak belirlenmiştir. Bina 1994'te Chemical Bank ile birleşinceye kadar kullanılmış, tiyatro olarak kullanılıncaya kadar boş kalmıştır.

(<https://wikimapia.org/30122208/Museum-of-Illusions>,
https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:New_York_County_National_Bank_Building, <http://daytoninmanhattan.blogspot.com/2010/10/ny-county-national-bank-building-14th.html>,
https://en.wikipedia.org/wiki/New_York_County_National_Bank_Building)

Resim 36: New York İlçe Ulusal Bankası (Kaynak: [https://collections.mcny.org/Collection/\[New-York-County-National-Bank\]](https://collections.mcny.org/Collection/[New-York-County-National-Bank]))

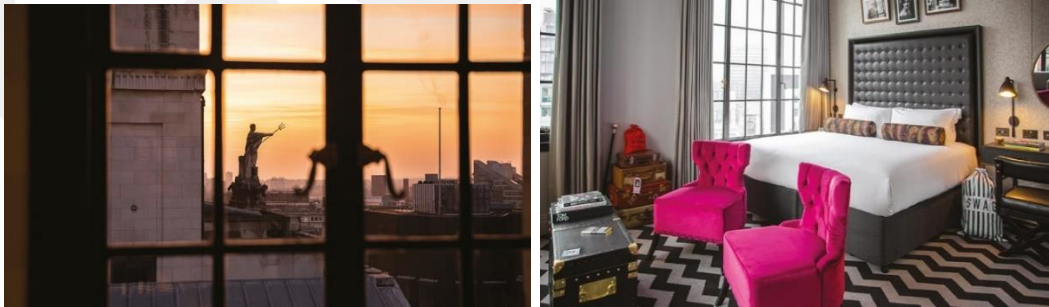
Resim 37: New York İlçe Ulusal Bankası müze olarak kullanımı (Kaynak: <http://daytoninmanhattan.blogspot.com/2010/10/ny-county-national-bank-building->)

Bu tarihi yapıda 1999 yılında, Lee Harris ve John Reimnitz tarafından tadilat ve eklemeler yapılmıştır. İki dış cephe restore edilerek çatıda onarım yapılmıştır. İç mekân tiyatro işlevine göre yeniden düzenlenmiştir. New York İlçe Ulusal Bankası 2018 yılında müzeye dönüştürülmesi ile günümüzde İllüzyon Müzesi olarak kullanılmaktadır (Resim 37).

Resim 38: Midland Banka Binası (Kaynak: <https://www.manchestereveningnews.co.uk/whats-on/food-drink-news/where-is-hotel-gotham-manchester-8925727>)

Yeniden işlevlendirilen banka yapılarına bir diğer örnek ise Manchester King Street’te bulunan Midland Bank (günümüzde Hotel Gotham) binasıdır. Bu yapı 1928 yılında İngiliz mimar Edwin Lutyens tarafından neoklasik tarzda bir banka yapısı olarak tasarlanmıştır. 2015 yılına kadar banka işleviyle kullanılan bu yapı, bu tarihten sonra restore edilerek otel işleviyle kullanılmaya başlanmıştır (<https://www.hospitality-interiors.net/projects/articles/2015/06/1745400257-hotel-gotham-manchester>) (Resim 38-39).

Resim 39: Hotel Gotham iç mekan görüntüleri (Kaynak: <https://www.hospitality-interiors.net/projects/articles/2015/06/1745400257-hotel-gotham-manchester>)

Resim 40: Tarihi Bently Çiftçi Bankası (Kaynak: <https://bentlyfarmersbank.com/>)

Resim 41: Tarihi Bently Çiftçi Bankası İç Mekan (Kaynak: <https://www.architectmagazine.com/project-gallery/farmers-bank-adaptive-reuse#>)

Banka işlevi ile yapılan daha sonra işlev değişikliğine uğrayan bir diğer yapı örneği Bently Çiftçi Bankası'dır. Bu yapı Nevada eyaletinin Minden kasabasında 1909 yılında inşa edilmiştir. 1992'de Donald E. Bently tarafından satın alınan yapı 2015 yılında şirket genel merkezi işlevi ile restore edilmiştir. Yeni tasarım ve iç düzeni Nicholsbooth Architects firmasından mimar JP Copoulos tarafından yapılmıştır (<https://www.architectmagazine.com/project-gallery/farmers-bank-adaptive-reuse#>) (Resim 40-42).

Resim 42: Restore edilmiş tarihi Bently Çiftçi Bankası iç mekan görüntüleri (Kaynak: <https://revelers.com/work/featured/bently-farmers-bank/>)

BÖLÜM 4

SÜMERBANK GENEL MÜDÜRLÜK BİNASI

4.1. Sümerbank İşletmelerinin Kuruluşu ve Gelişimi

1929'da meydana gelen Dünya Ekonomik krizi ile baş etmek amacı ile önceki dönem ekonomi politikaları değişmiştir. İlk defa ABD Başkanı Franklin Roosevelt tarafından getirilen New Deal (Yeni Düzen) programı, bütün vatandaşlara asgari ekonomik güvenceler sağlamak, en düşük gelirlileri desteklemek, üretim ve tüketim arasındaki dengeyi sağlamak amacı ile devlet müdahalesini içermektedir. Ekonomik politikalara devletin müdahalesi diğer ülkelerde de etkin uygulanmaya başlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti 1930'lu yıllarda meydana gelen büyük buhranın etkilerinden korunmak amacı ile devlet eliyle milli sanayileşme dönemini başlatmıştır. Devletçilik ve korumacılık yaklaşımları sadece ekonomide değil, siyasal, toplumsal ve yönetsel alanlarda da görülmüştür (B.Güler, T. Avaner, M.Baskıcı, S.Bayramoğlu, T.Çınar, B. Duru, N. Keskin, C. Kalfa, B. Övgün, M.Turan, O. Zengin, 2007). Bu kapsamda Birinci Beş Yıllık Sanayi Kalkınma Planı hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. Bu doğrultuda 1932 yılında sanayi tesislerini işletmek için Devlet Sanayi Ofisi kurulmuştur. Aynı yıl çıkarılan bir başka kanunla Sanayi ve Maadin Bankası'nın bankacılık görevleri Sanayi Kredi Bankası'na devredilmiştir. Daha sonra özel bir kanunla 1933'te Sümerbank Umum Müdürlüğü kurulmuştur (Asiliskender, 2009, s.156).

Sümerbank Türkiye'nin sanayileşmesinde öncü bir kurum olma amacı taşımaktadır, bu amaç doğrultusunda 1934 ile 1939 yılları arasında Kayseri Bez Fabrikası, Ereğli Bez Fabrikası (Konya), Nazilli Basma Fabrikası ve Malatya Bez Fabrikası, Bursa Merinos Fabrikası, Gemlik Suni İpek Fabrikası kurulmuştur.

4.2. Türkiye'deki Sümerbank Yerleşkeleri

Türkiye'deki önemli Sümerbank kuruluşlarından biri Nazilli Sümerbank Basma Fabrikası'dır. Aynı zamanda Cumhuriyet'in ilk basma fabrikasıdır.

Nazilli Basma fabrikası Birinci Beş Yıllık Sanayi Kalkınma Planı'nın öngördüğü fabrikalardan birisidir. Hem sanayideki katkıları hem de sosyo-kültürel etkinlikleri ile ekonomik canlılığı yakalamıştır (Resim 43).

“Nazilli’de fabrika kurulmadan önce sıtma yoksulluk ve tarımda düşük verimli bir yapı hakimken fabrika kurulduktan sonra, burası önemli bir yerleşim yeri haline gelmiştir.”

(Öreoğlu ve Palabıyık, 2004)

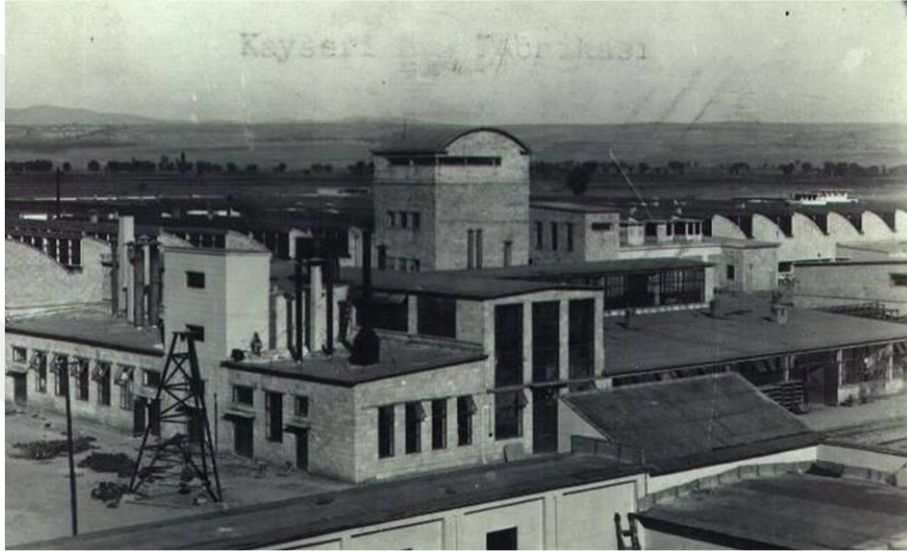
Resim 43: Nazilli Sümerbank Basma Fabrikası genel görünümü, Günver Güneş Arşivi

Bursa'da Bursa Merinos Fabrikası (Resim 44) ve Gemlik Suni İpek Fabrikası Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın öngörüsü ile kurulmuştur. Bu fabrikanın kuruluşundaki temel amaç ülkenin dışa bağımlılıktan kurtulmasını sağlamaktır. Aynı zamanda, kamgarn ipliklerinin fazlasını ihraç etmek ve gümrük vergilerini arttırmak kurulan yeni sanayinin korunmasını sağlamaktadır (Zeybekoğlu, 2002).

Resim 44: Atatürk'ün Fabrikaları Bursa Merinos Fabrikası'ndan bir görünüm (Kaynak: <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/196955>)

Birinci Beş Yıllık Sanayi Kalkınma Planı'nın ilk çalışmalarından olan tesislerden biri de Kayseri Bez Fabrikası'dır (Resim 45). Bu fabrika krediyle kurulmuş ve makineler Sovyetler Birliği'nden getirilmiştir. Fakat yapının bütün inşaatı Türk işçi ve mühendisler tarafından yapılmıştır. Bu işletme 1936 yılında açılmıştı ve pamuklu dokuma yapmaktaydı. Burada üretilen iplikler halı, perde, mobilya için kalın dokuma üretiminde kullanılmıştır (Toprak, 1988, s.38).

Resim 45: İlhan Öden Arşivi, Kayseri Bez Fabrikasının genel görünümü (Kaynak: <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/196955>)

Ereğli Bez Fabrikası (Resim 46), 1934 yılında kurulmuş olup 1937 tarihinde üretime başlamıştır. Bu fabrikada dokuma fabrikalarının nişasta ihtiyacını karşılamak için ayrıca nişasta fabrikası da kurulmuştur. 1956 yılında fabrikaya dikiş ipliği ünitesi de eklenmiştir (Toprak, 1988, s.179).

Resim 46: Ereğli Bez Fabrikasının genel görünümü
(<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/196955>)

4.3. Sümerbank Genel Müdürlük Binası

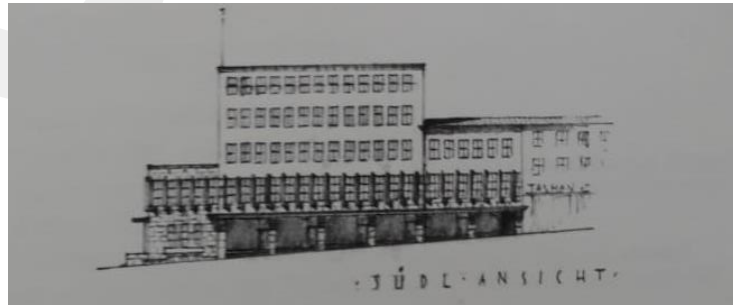
Sümerbank Genel Müdürlük Binası, 1937-38 yıllarında Alman mimar Martin Elsaesser tarafından tasarlanmıştır. Ankara, Ulus meydanının en önemli yapılarından (Balım, 2005).

Öncesinde Taşhan otelinin bulunduğu yer, 1933'te Sümerbank'a satılmıştır. Böylece Taşhan Oteli yıkılmış yerine Sümerbank Genel Müdürlüğü Binası yapılmıştır (Balım, 2005). Taşhan Oteli 1888'de inşa edilmiştir. İki katlı olarak inşa edilen Taşhan Oteli 100 odalıdır ve Hanın caddeye bakan cephesinde dükkanlar yer almaktadır. Yapının dış cephesi "Hıdırlık Tepesi'nden" elde edilmiş kalkerden oluşmaktadır. Bu sebeple yapı Taşhan ismini taşımaktadır (Darka, 2003). Cumhuriyet öncesinde inşa edilen Taşhan Oteli'nin asıl işlevinin özel kişilere ait konaklama yeri olduğu bilinmektedir. Cumhuriyet'in ilanından sonra yapının işlevi geçici bir konaklama yeri olarak değiştirilmiştir (Bilgen, 1985). 1924 yılında değişen ihtiyaçlar doğrultusunda otel daha lüks hale getirilmiştir (Tunçer, 2002).

Tarihi Taşhan binasının yıkılması ile yerine yapılacak Sümerbank Genel Müdürlük Binası için bir yarışma projesi düzenlenmiştir. Ekim 1934 tarihinde Sümerbank yönetim binası için arazi olarak Ankara'nın en gözde meydanı olan Ulus öngörülmüştür. Bu meydanda Ankara'nın en önemli simgelerinden, Mongeri'nin İş Bankası ve Heinrich Krippel'in Atatürk Süvari Anıtı yer almaktadır. Sümerbank yönetim binası bu meydanın kentsel düzenlemesi ile birlikte ele alınmıştır. Bu nedenle bu proje kent açısından önem taşımaktadır (Nicolai, 2011, s.169).

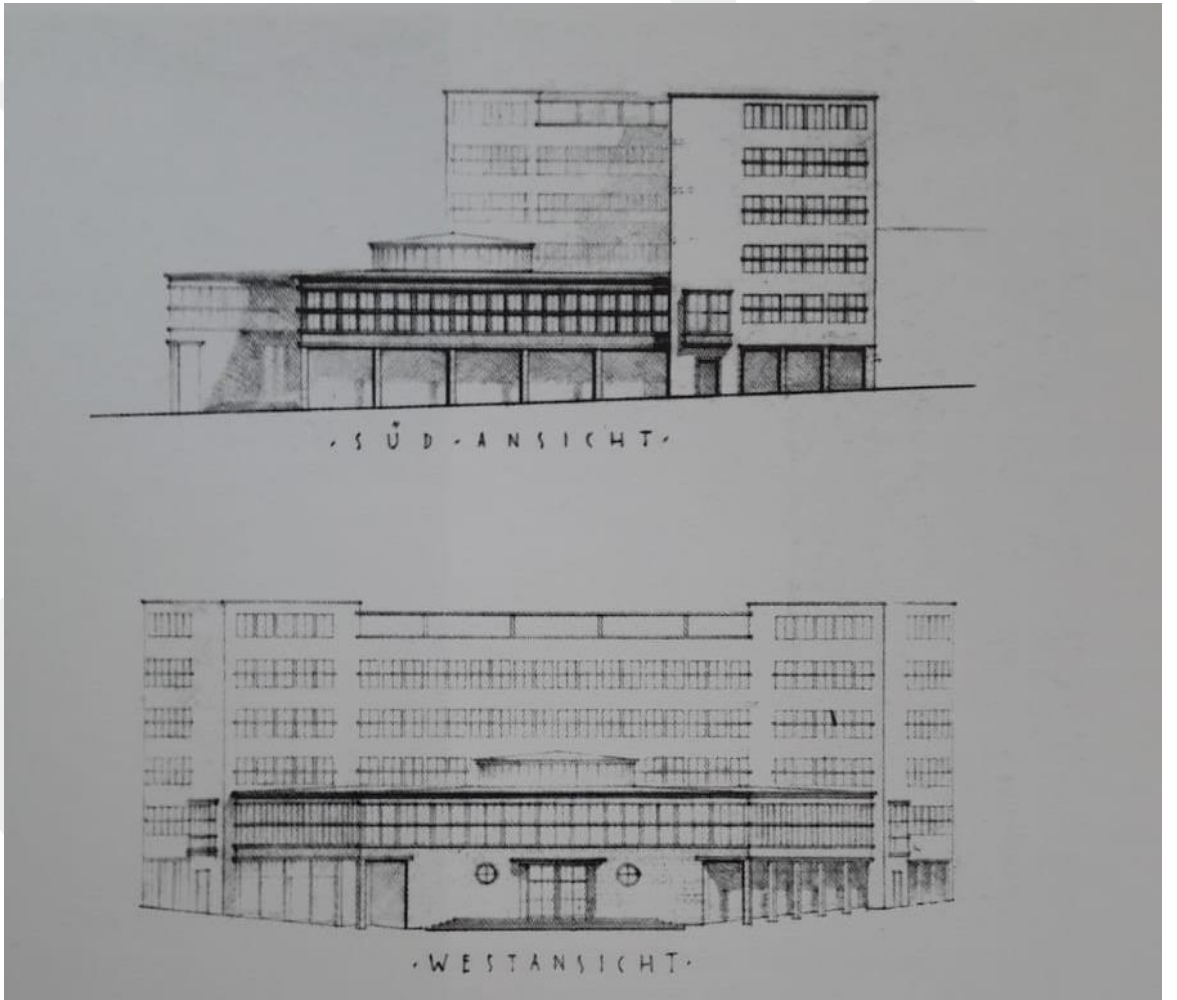
Yarışmaya dönemin önemli Türk mimarlarından; Sedad Hakkı Eldem, Seyfi Arkan, Behçet Sabri, Sabri Onan ve Arif Hikmet, aynı zamanda Alman ve Avusturyalı mimarlardan; Fritz August Breuhaus de Groot, Clemens Holzmeister ve Schweickert katılmıştır (Nicolai, 2011, s.169) (Resim 49-53). Yarışma sonucunda birinci gelen tasarımın Seyfi Arkan'ın projesi olmasına rağmen Sümerbank Genel Müdürlük Binası projesi, sonradan yarışmaya katılanlar arasında adı geçmeyen Martin Elsaesser tarafından tasarlanmıştır (Aslanoğlu, 2010, s.261).

Martin Elsaesser, Sümerbank'ın mimarı olarak görevlendirilmiştir. Bernd Nicolai'ye göre Elsaesser, doğrudan Sümerbank'ın başkanlık makamı tarafından uluslararası mimarlık yarışmasından bağımsız olarak göreve getirilmiştir (Nicolai, 2011, s.168).

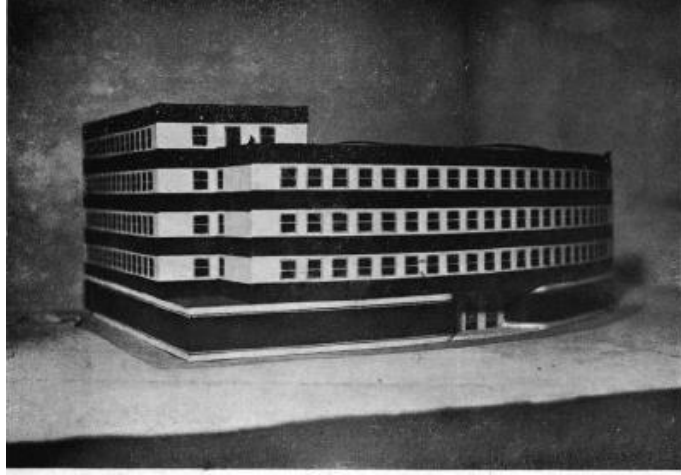

Resim 47: Martin Elsaesser Sümerbank 1934 Tarihli Proje, (Nicolai, s.169)

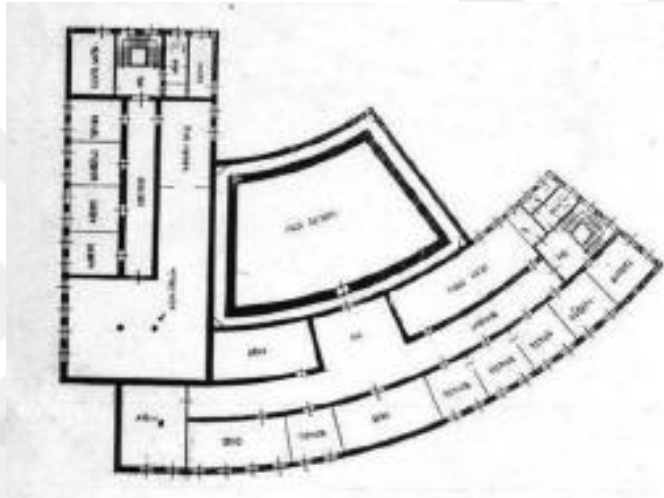
Elsaesser'in 1934 tarihli ilk projesi Nicolai'ye göre yarışmaya paralel olarak hazırlanmış, sonradan değişiklikler yapılarak inşa edilen projenin taslağı haline getirilmiştir (Resim 47). Bu ilk proje, meydana doğru bakan, cephesi geriye çekilmiş beş katlı kalıp biçimli bir yapıdır. Elsaesser büyük olasılıkla yarışmanın etkisiyle projesinde temel değişiklikler yapmıştır. 1935 tarihli uygulama projesinde yapının tümü hareketlendirilmiş ve meydana doğru iç bükey olarak tasarlanmıştır. Böylece geriye çekilen Genel Merkez binası ile meydanın daha büyük olduğu algısı yaratılmıştır. Meydanın köşesi için açık çatı terası ile yatay bölümlendirilmiş yumuşak kavisli bir cephe öngörülmüştür (Nicolai, 2011, s.170) (Resim 48).

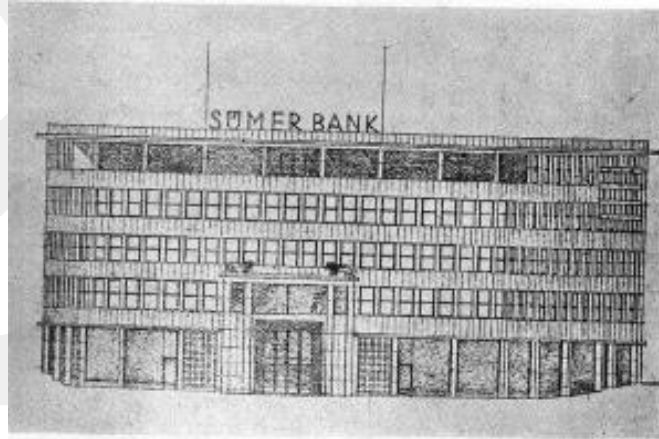
Resim 48: Martin Elsaesser, Sümerbank, Ankara, İkinci Proje, 1935 (Nicolai, 2011, s.173)

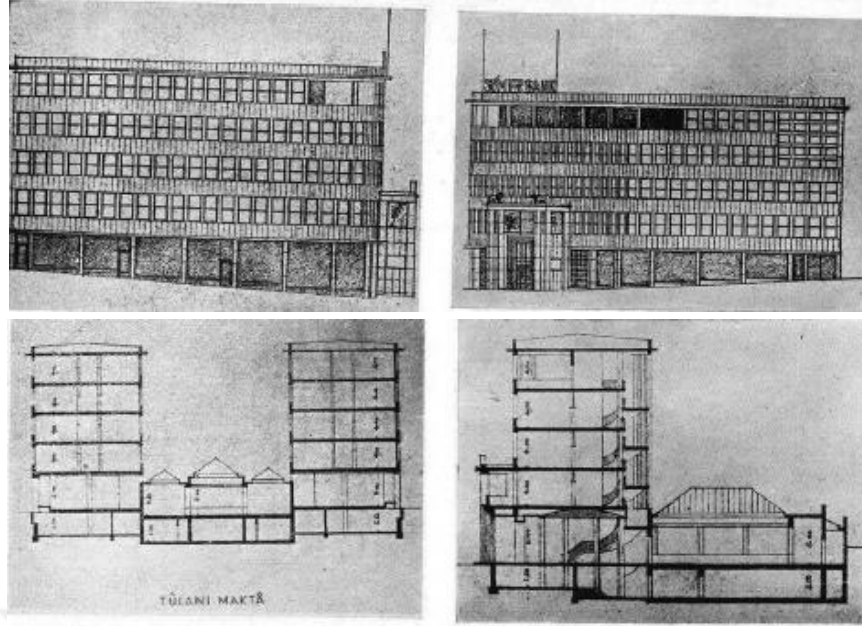
Resim 49: Yarışmanın Birincisi Mimar Seyfi Arkan (Arkitekt Dergisi, 1935, s.68)

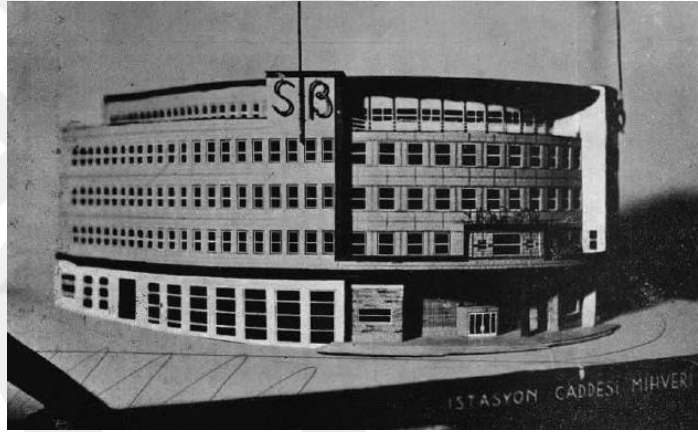
Resim 50: Yarışmanın Birincisi Mimar Seyfi Arkan (Arkitekt Dergisi, 1935, s.68)

Resim 51: Yarışmanın İkincisi Mimar Prof F. Breuhaus (Arkitekt Dergisi, 1935, s.70)

Resim 52: Yarışmanın İkincisi Mimar Prof. F. Breuhaus (Arkitekt Dergisi, 1935, s.70)

Resim 53: Mimar Sedat Hakkı Eldem'in yarışma projesi (Arkitekt Dergisi, 1935, s.73)

Günümüzde bina trapez bir plan üzerine yükseltilmektedir. Plan arkaya doğru genişleyerek açılmaktadır. Sümerbank mağaza ve banka daha alçakta yer almaktadır. Bu kısım Ankara taşı ile kaplanmıştır. Tasarımı ile modern mimarlık akımını yansıtmaktadır.

Martin Elsaesser (1884-1957), Alman bir mimar olup tasarımlarında sade bir üslup kullanarak modern yapım teknolojilerini kullanmayı tercih eden, Almanya'da modern mimarlık hareketinin öncülerindendir. Frankfurt okul binalarının tasarımını yapan Martin Elsaesser, Sümerbank projesinde de bu binalarda uyguladığı tasarım yaklaşımlarını kullanmıştır. Sümerbank dışında Ankara'da belediye mezarlığının yapımında katkıları olmuştur (Nicolai, 2011, s.168).

4.3.1. Yapının Konumu ve Çevresi

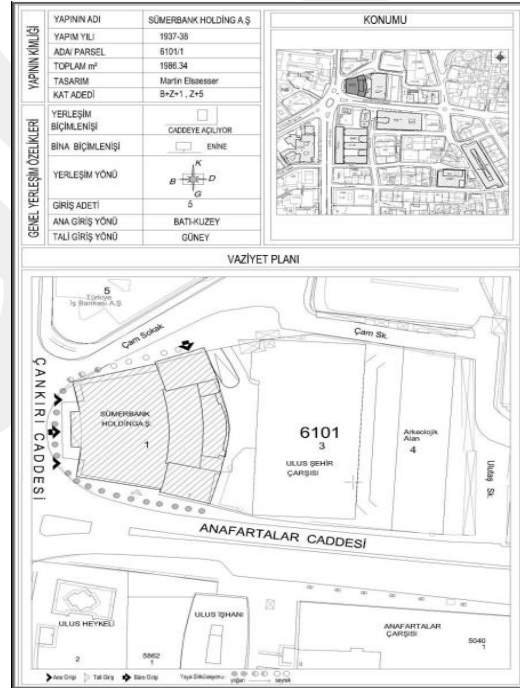
Resim 54: Güncel Uydu Görüntüsü-Çizim (Şen, A. 2020)

- Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Fakülteler Binası (Eski Sümerbank Genel Müdürlük Binası)
- İş Bankası İktisadi Bağımsızlık Müzesi
- Ulus Şehir Çarşısı
- Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Rektörlüğü (Eski Maliye Vekâleti Binası)
- Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Ek Binası (Eski Ankara Valiliği)
- Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Fakülteler Binası (Eski Defterdarlık Binası)
- Kurtuluş Savaşı Müzesi (Eski I.TBMM Binası)
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
- Ankara Palas
- Ulus İş Hamı

Sümerbank Genel Müdürlük Binası, Ankara'nın merkezi olarak bilinen Ulus Meydanı'nda yer almaktadır. Çankırı Caddesi ile Anafartalar Caddesi'nin köşesinde Ulus heykelinin kuzeyinde yer almaktadır. Sümerbank Genel Müdürlük Binası çevresinde yaya sirkülasyonu oldukça fazladır. Özellikle Çankırı Caddesi'nden arkaya doğru genişleyen batı aksı üzerinde yapının üç tane ana girişi bulunmaktadır. Binanın güney bölümündeki giriş Anafartalar Caddesi'ne bakmaktadır. Genel olarak toplamda dört girişi vardır ve bu girişlerden ikisi önceden mağaza girişleri olarak kullanılmaktaydı (Asar, 2012, s.73).

Mağaza girişleri Çankırı Caddesi'nden yapılmaktaydı, ancak Anafartalar Caddesi üzerinde de bir tane tali girişi bulunmaktadır. Binanın büro katlarına ulaşımı önceden Çam Sokak tarafındaki girişleri sağlamaktaydı (Asar, 2012, s.73). Günümüzde bu yapıya A bloktan Çankırı Caddesi'ne bakan ana girişten, sağ ve soldaki girişlerden ve B blok Çam Sokak'taki tek girişten girilmektedir.

Sümerbank Genel Müdürlüğü Binası bulunduğu konum açısından oldukça önemli bir tarihe sahiptir. Çevresinde I. Ulusal Mimarlık ve modern stildeki yapıların bulunduğu yapı, Ulus Meydanı'nın sembollerinden biri olarak görülmektedir (Asar, 2012, s.73).

Resim 55: Sümerbank genel yerleşim analiz çizelgesi (Asar, 2012, s.74)

4.3.1.1. Sümerbank Genel Müdürlük Binası Öncesi

Sümerbank Genel Müdürlüğü Binası önceden yerinde bulunan Taşhan Otelini yıkılarak yapılmıştır. Taşhan 1895-1902 yılları arasında inşa edilmiştir. Ankara Valisi Abidin Paşa'nın mektupçusu İsmail Bey tarafından yaptırılmıştır. 2 katlı ve 100 odalı olarak tasarlanan Taşhan Otelini, Ankara'ya gelen kişilerin hayvanlarıyla birlikte konaklayabildikleri bir otel olarak hizmet vermiştir (Resim 56). Günümüzde Ulus Meydanı olarak bilinen meydan o dönemde Taşhan Meydanı olarak bilinmektedir. Cumhuriyet'in ilanından sonra meydanın gelişimine büyük gayret gösterilmiştir. Bu doğrultuda, hana 1927 yılından sonra lüks işlevler yüklenmiştir. Ankara'nın o dönemdeki en modern, kaloriferli ve banyolu, telefonlu oteli olarak bilinmektedir. Hotel D'Angora ve Taşhan Palas olarak da anılmaktadır (Tunçer, 2014).

Kurtuluş Savaşı sonrasında Taşhan Palas, 150-200 yataklı bir hastane olarak kullanılmıştır. 1928 yılında ünlü Karpıç Lokantası Taşhan otelinin girişinde konumlandırılmıştır. Karpıç lokantası Ankara şehrinin kuruluş yıllarında en modern lokanta olarak bilinmektedir.

Baydar'a (1992) göre Atatürk'ün isteği ile 1928'de Rus göçmeni olan Karpıç Taşhan'ın avlusunda bir lokanta açmıştır. "Ankara ilk kez örtüleri, peçeteleri ve çatal-bıçağı her serviste değişen bir lokantaya sahip olmuştur." (Baydar, 1992). Dönemin ilk modern lokantası Karpıç beş sene boyunca hizmet vermiştir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017).

Resim 56: Yıkılan Taşhan Binası yukardan görünüş ve meydandan görünüş (Kaynak: <http://mimdap.org/2018/09/tarih-ycinde-ankaranyn-kalbi-ulus/>)

4.3.1.2. Sümerbank Genel Müdürlük Binası Sonrası

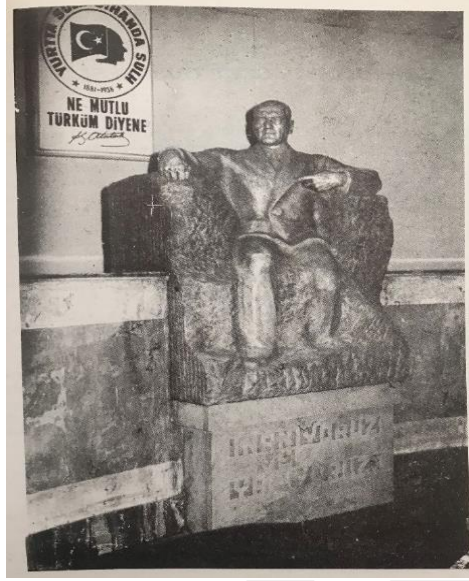
Taşhan Otelı yıkılmış yerine Sümerbank Genel Müdürlüğü Binası 1937-38 yılları arasında yapılmıştır. Mimar Elsaesser tarafından tasarlanan bina, Türkiye'deki modern duruşu simgelemektedir. Kendisinden 10 sene önce inşa edilmiş olan Neo-Osmanlı üslubuna sahip İş Bankası Genel Müdürlüğü Binası ile karşılaştırıldığında Sümerbank Genel Müdürlüğü binası oldukça katı bir modern dile sahiptir. Binanın tasarımının, bulunduğu Ulus Meydanı'nın gelişimi ile paralellik gösterdiği düşünülmektedir. Ayrıca Tren Garı'ndan gelen aksa perspektif oluşturacak şekilde tasarlanmıştır (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017).

1988 yılında Sümerbank'ın özelleştirilmesi kararı alınmıştır ve Sümerbank ismi Sümer Holding olarak değiştirilmiştir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017). Özelleştirme kararı ile birlikte tüm Sümerbank fabrikaları kapatılmıştır. Fabrikaların çoğu özel sektörlere, belediyelere ve üniversitelere devredilmiştir. Ulus Sümerbank Genel Müdürlük Binası ise, günümüzde Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi olarak kullanılmaktadır.

4.3.2. Yapının Mimarlık Tarihi Açısından İncelenmesi

Sümerbank Genel Müdürlüğü Binası modern yaklaşımının en keskin örneklerinden biridir. Ulus Meydanı'nda bulunan bina dış hatlarıyla çevresinde bulunan diğer yapılardan farklılaşmaktadır. Özcan'a (1997) göre bina iki kübik parçadan oluşmaktadır. Bu iki kübik parça bir bütünü ifade etmektedir. Giriş kısmı eğriselliği takip ederek arka taraftaki dairesel merdivenle son bulmaktadır (Özcan, 1997).

Sümerbank Genel Müdürlük Binası'nın tarih açısından bir diğer önemi ise öndeki yapının birinci kat ana merdiven kısmında bulunan Atatürk Heykeli'dir (Resim 57). Bu heykel Avusturyalı Heinrich Krippel tarafından 1938 yılında yapılmıştır. Bu Atatürk anıtı, taşlar yontularak yapılmıştır ve Atatürk'ü merkezi holden yüksekte, taht benzeri bir koltukta otururken göstermektedir. Anıtın alt kısmına işlenmiş kitabede "İnanıyoruz ve Yapıyoruz" sözleri yazmaktadır.

Resim 57: Atatürk Heykeli (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Arşivi)

1938 yılında betonarme iskelet sistem kullanılarak inşa edilen Sümerbank, Elsaesser'in Ankara'daki en önemli yapısıdır. Mimar burada Frankfurt'taki okul yapılarında kullandığı bir takım öğeleri tekrar ele almıştır. Nicolai'ye göre, bu proje özelinde Elsaesser, herhangi bir tarihsel referanstan kaçınmıştır. Modern bir forma sahip olan Sümerbank Türkiye'deki modern konumunu, yeni bir mimarlıkla pekiştirmiştir. Elsaesser, yapının A blok hol mekanında, tümüyle kendisinin tasarladığı iç mekanda kullandığı mermer ve pirinç gibi malzemeler aracılığıyla simgesel elemanlar için yeni bir ifade geliştirmiştir. Ernst Egli'nin çeşitli üslup tarzlarından yararlanarak yaptığı eserlerden farklı olarak Elsaesser, Nicolai'ye göre Ankara'daki modern yapılar arasında en tutarlı olanını tasarlamıştır. Aynı zamanda yapıda, savaş sonrası mimarlığına işaret eden elemanlar görülmektedir. Bu açıdan Sümerbank, 1930'lu yılların sonlarındaki geç modernin en ilgi çekici yapılarından biridir (Nicolai, 2011, s.173-174).

Sümerbank'ın Ankara Ulus Meydanı'ndaki heybetli merkez büroları kurumun Cumhuriyet Türkiye'sinde devlet üretkenliğinin simgesi olarak taşıdığı önem ve konumu vurguluyordu. Binanın ölçeği, en yeni betonarme yapı sistemlerinin kullanılması ve binanın eski şehrin tam merkezine yapılması genel etkiye katkıda bulunan unsurlardır. Bozdoğan'a göre, kent dokusu bütünüyle dönüşmüş, fondaki kale manzarasının eski binaları iyice küçülmüş ve Ulus Meydanı'nın bütün kamusal alanı yeniden tanımlanmıştır (Bozdoğan, 2002, s.150-151).

4.3.2.1. Tarihçesi

Sümerbank Türkiye Cumhuriyeti endüstrileşme sürecine büyük katkıda bulunmuştur. Tüm ülkede farklı bölgelerde, demir, çimento, kağıt, kumaş ve iplik fabrikaları kurulmuştur. 1950'lerden sonra ana odağı, teknolojik gelişmelere göre yeni üretilen kumaş türleri ve kumaş üreticiliği olmuştur. 1987'de alınan özelleştirme kararı ile birlikte tüm fabrikalar kapatılmış fabrikalarda kalan kumaşlar müzeler ve üniversiteler tarafından korunmaya alınmıştır. Sümerbank Genel Müdürlüğü Binası tasarımıyla modern Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil etmektedir. Bu yapı inşaatından günümüze birçok işlev değişikliği geçirmiştir (Şahin, 2008).

1935 yılında "Sümerbank Proje Müsabakası" adı altında mimarlık yarışması düzenlenmiştir.

1938 yılında Martin Elsaesser tarafından büro ve mağaza kısımlarını içeren Genel Müdürlüğü Binası projelendirilerek inşa edilmiştir.

1987 yılında özelleştirme süreci başlamıştır.

1993 yılında ise Sümerbank'ın banka olma işlevi özel firmalara devredilmiştir.

2006 yılında Sümerbank binasında bulunan ana mağaza binası kapanmıştır.

2007 yılında mağaza binası LC Waikiki tarafından satın alınmıştır. Ancak bina koruma altına alındığı için kullanılamamıştır.

2008 yılında ise LC Waikiki tarafından mağaza olarak kullanılmaya başlanmıştır.

2013 Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'ne tahsis edilmiştir.

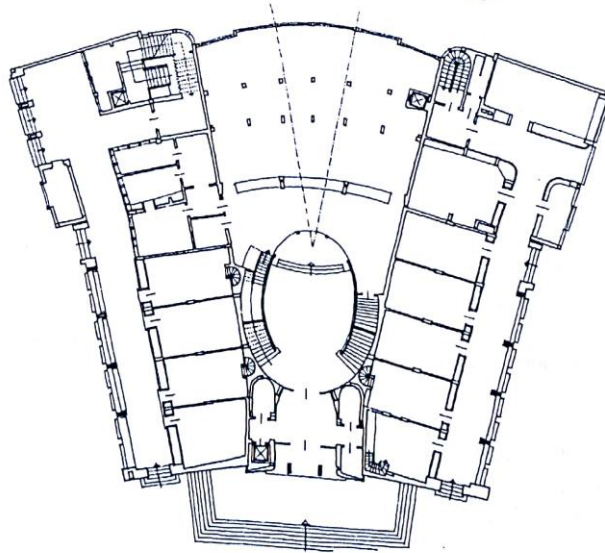
2017 yılında restorasyon uygulaması yapılmıştır; günümüzde Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Fakülteler ve Lisansüstü Derslikler Binası olarak hizmet vermektedir.

4.3.2.2. Mimari Özellikleri

Martin Elsaesser'in Sümerbank Binası, Milli Mimarlık Dönemi ve Modern Dönem yapılarının çoğunlukla olduğu Ulus bölgesine modern bir görünüm katmaktadır. Uluslararası mimarlığın bir örneği olan yapı, güneş kırıcılı pencereleriyle yüksek büro bloğu ve hareketli girişi olan öndeki alçak kütlede oluşmaktadır. Tüm modern yaklaşımlara rağmen mimar bu alçak kısımda Ankara taşını ve II. Milli Akım yapılarında görülen kirişlemeli geniş saçağı kullanmayı tercih etmiştir (Aslanoğlu, 2011, s.38) (Resim 58).

Resim 58: Martin Elsaesser, Ulus Meydanı Sümerbank Binası, Ankara 1994 (Nicolai, s.174)

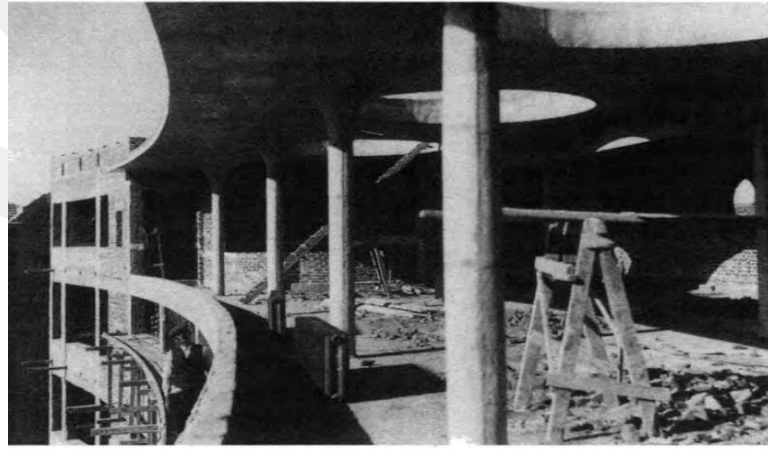

Resim 59: Sümerbank Genel Müdürlük Binası, Ankara, 1938 (Aslanoğlu, 2010, s.262)

Bina trapez biçimli bir yapı üzerinde, eliptik giriş holüne göre simetrik olarak planlanmıştır. Arkaya doğru genişleyerek açılan bir planı vardır (Resim 59). Ön kısımdaki kütle Sümerbank satış mağazası ve banka kısmı nispeten daha alçaktır. Çankırı Caddesi'ne bakan kısımdaki dışbükey saçak ön kütle için hafif içbükey formuyla karşıtlık yapmaktadır. Yuvarlatılmış köşeler, ana merdiven ve pirinçten sütunlar simetri aksı üzerinde bulunmaktadır (Aslanoğlu, 2010, s.261). Ana girişten, heybetli çift kanatlı açık bir merdiven ile üzerinde Atatürk'ü oturur halde betimleyen anıtsal heykeli barındıran galeriye ulaşılmaktadır. Dinamik, eliptik, merkezi mekân düz bir beton üst örtü ile örtülmüştür. Bu merkezi mekânda paslanmaz çelikle kaplanmış sütunlar tavana saplanıyormuş gibi görülmektedir. Yer döşemeleri, korkuluklar ve kapı sövelerinde koyu pembe Ankara taşı kullanılmıştır. Asılı gibi duran kubbenin ayak kısmında yer alan ve kubbeyi kuşatan pencereler, yapıya 'figürist' bir hava vermektedir (Nicolai, 2011, s.170) (Resim 60).

Resim 60: Martin Elsaesser, Sümerbank, Giriş Holü, 1995 (Nicolai, 2011, s.172)

Resim 61: Sümerbank Binası Teras Kat İnşaatı, Mayıs 1937 (Bozdoğan, S. 2002, s.154)

Yapının arkadaki genişleyen bölümü zemin üzerine beş büro katından ve dikey yönde üç bölümden oluşan yüksek bloklardan oluşmaktadır. Üst katı mantar başlıklı sütunların taşıdığı, üzerinde üç büyük dairesel deliği olan örtüsüyle yarı açık bir teras durumundadır (Resim 61) fakat son uygulamalarla bu teras kapatılmıştır. Büro bloğundaki pencereler; tek, üçlü ve dörtlü olarak yerleştirilmiş ve ortasındaki gölgelikler yüzeylerde gölge-ışık etkileri yaratmaktadır. Betonarme iskelet sisteminin uygulandığı yapının öndeki alçak kütlesi dıştan Ankara taşıyla kaplanmıştır (Aslanoğlu, 2010, s.261).

4.3.3. Yapının 20. Yüzyıl Mimarlık Mirasının Korunması Bağlamında İncelenmesi

Sümerbank Genel Müdürlüğü Binası koruma kapsamında beş dönemi barındırmaktadır. Bu dönemlere 4.bölümde kısaca değinilmiş olup 5. bölümde yapının 20. yüzyıl mimarlık mirasının korunması bağlamında incelenmesi dönemsel aşamalar üzerinden verilmiştir.

1. dönem: 1937-1938 yılları arasındaki uygulama projesi
2. dönem: 1944-1946 yılları arasında yapılan müdahaleler
3. dönem: 1966 yılında yapılan müdahaleler
4. dönem: 2017 yılına kadar olan tüm müdahaleler
5. dönem: Restorasyon Projesi ve Günümüz

Yapının Birinci Dönemi

1937-1938 yıllarındaki uygulama projesi planı yapının birinci dönemini yansıtmaktadır. Günümüz planından farklı olarak yüksek bloklardaki ofis yerleşimi o dönemde henüz oluşmamıştır. Yapının cephesinde bulunan tip pencereler binanın doğusunda bulunan ofis koridorlarına eklenmiştir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017).

Yapının İkinci Dönemi

Yapının ikinci dönemi 1944 yılına aittir. Bu planda 5. Kat terasındaki kolonların gerisindeki camekânın öne nakledildiği görülmektedir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017). 1946 yılında ise plan şeması değişerek günümüzde var olan arka kütle yerleştirilmiştir. Diğer tüm planlar bu kütleyle göre tekrardan şekillendirilmiştir. Ayrıca kuzey asansörünün yanına yeni bir asansör daha eklenmiştir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017).

Yapının Üçüncü Dönemi

Yapının üçüncü dönemi 1966 yılından başlayıp 2008'e kadar olan süreci kapsamaktadır. Binanın orjinal halini etkileyecek bir takım ek kütle ve kat projeleri önerilmiştir ancak onaylanmamıştır. 1966 yılında binanın 5. katında bulunan teras açıklığı camekân ile kapatılarak yemekhane bölümünün genişletilmesi amaçlanmıştır (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017). 2008 yılında Sümerbank'ın kapatılması ile birlikte zemin ve bodrum katı LC Waikiki satış mağazası olarak kullanılmaya başlamıştır (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017).

Yapının Dördüncü Dönemi

Yapının dördüncü dönemi olarak rölöve projesi incelenmiştir. Bu dönem üçüncü dönemden, restorasyon öncesindeki 2017 yılına kadar olan durumunu göstermektedir. Bu değişiklikler restorasyon projesinde ne gibi uygulamalar yapıldığının incelenmesi açısından önemlidir. Bu dönemdeki değişiklikler üçüncü dönem projesi ile karşılaştırılarak incelenmiştir.

Yapının Beşinci Dönemi

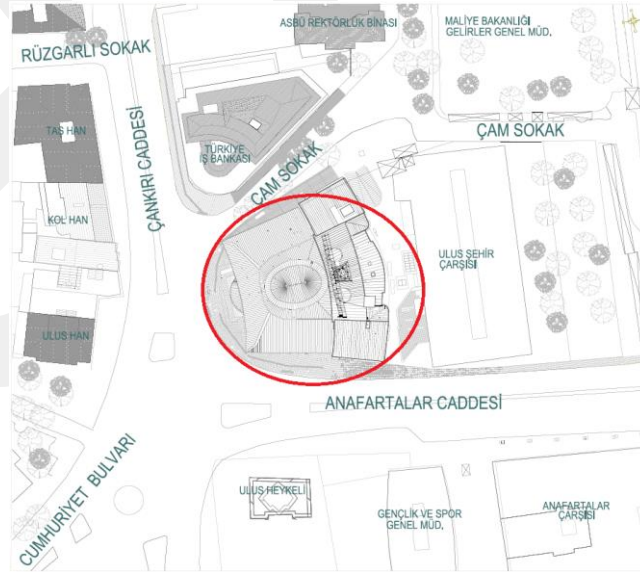
Yapının beşinci dönemi 2017 tarihinde başlayan ve 2019 tarihinde biten restorasyon uygulamasını kapsamaktadır. Bu dönem, dördüncü dönem rölöve projesi ile karşılaştırılarak yapılan değişiklikler incelenmiştir. Yapıda bu dönemden sonra bir uygulama olmamıştır ve bu dönem yapının günümüzdeki durumunu göstermektedir.

BÖLÜM 5

SÜMERBANK GENEL MÜDÜRLÜK BİNASI'NIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ

5.1. Yapının Günümüzdeki Durumu

1937 ve 1938 yılları arasında Martin Elsaesser tarafından inşa edilen, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı yapıları arasında sınıflandırılan Sümerbank Genel Müdürlük Binası, Sümer Holding Genel Merkezi'nin Atatürk Orman Çiftliği'ne taşınması ile 2013 yılında kurulan Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'ne tahsis edilmiştir. Ankara İli Altındağ İlçesi Hacıbayram Mahallesi 6101 Ada 1 Numaralı parselde yer alan bu yapı günümüzde Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Fakülteler ve Lisansüstü Derslikler Binası olarak kullanılmaktadır. Bu bölümde kullanılan grafik anlatımlara ve çizimlere, Strata Mimarlık Firması tarafından hazırlanan rölöve-restitüsyon ve restorasyon raporunda yer alan çizimler altlık oluşturmaktadır. Yapılan müdahale ve değişikliklere ait bilgiler de aynı rapordan derlenmiştir. Bu raporlara, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Yapı İşleri Daire Başkanlığı'nın izniyle üniversite arşivinden erişilmiştir ve aynı kurum tarafından tez amaçlı kullanılmasına izin verilmiştir (Ek-35).

Resim 62: Yapının Günümüzdeki Hali Vaziyet Planı (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Sümerbank yapısı A blok ve B blok olmak üzere birbiriyle bağlantılı şekilde farklı işlevlerde kullanılmaktadır. A blok kısmı Resim 63’de görülmekte olan batı cephesidir ve zemin kat + birinci kat olmak üzere iki katlıdır. Yapının A blok ve B blok kısımlarının bodrum kat ve zemin katları ortak olup birbiriyle bağlıdır. A bloğa batı cephesindeki ana giriş kapısından, farklı işlevlerde kullanılan bölümlere ise sağ ve solda bulunan girişlerden giriş yapılmaktadır. Bu kısmın zemin katı kütüphane, kütüphaneye ait birimler ve kafeden oluşmaktadır. Sol girişten kitap alma alanına ve rezervasyon salonuna ulaşılmaktadır. Sağ girişten kafeye ve güney cephesindeki oturma alanlarına ulaşılmaktadır. Orta giriş, A bloğun ana girişi, kütüphaneye açılmaktadır. İlk kısımda kütüphane fuaye alanı bulunmaktadır ve arka kısımlar ortak çalışma alanı olarak düzenlenmiştir. Bodrum kat kitaplık, kütüphane arşivi ve teknik servis alanlarına ayrılmıştır.

Resim 63: Batı Cephesi (Şen, A. 2019)

A bloğa ait 1.kat, lisansüstü sınıflar, seminer ve toplantı odaları işleviyle kullanılmaktadır. B bloğa ait kısım ise bilgisayar laboratuvarı ve sessiz çalışma alanları olarak kullanılmaktadır. Bu bloğa Resim 64'te görülen tek bir girişten girilmektedir. B blok toplam 5 kattan oluşmaktadır. Zemin kat ve bodrum kat A blokla ortaktır. B bloğun 2. 3. ve 4. katları enstitüye ait birimlerin bulunduğu ofisler olarak kullanılmaktadır. Batı cephesine bakan pencerelerden A bloğa ait pirinç çatı görünmektedir. Doğu cephesi ise Ulus Şehir Çarşısı'na bakmaktadır. B bloğun 5. katı yemek salonu, kapalı teras ve konferans salonuna ayrılmıştır (Resim 65).

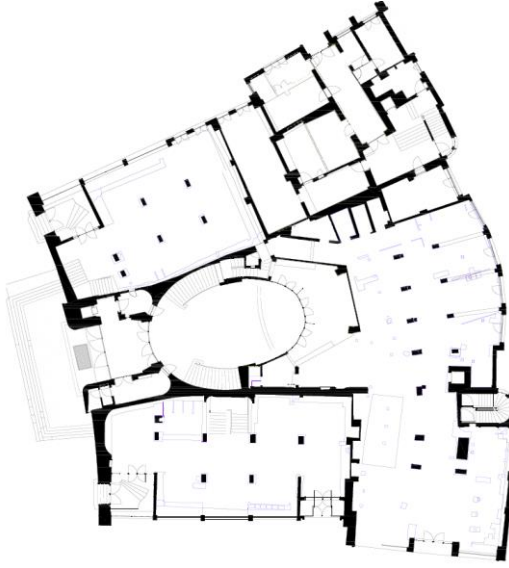

Resim 64: Doğu Cephesi ve Kuzey Cephesi (Şen, A. 2019)

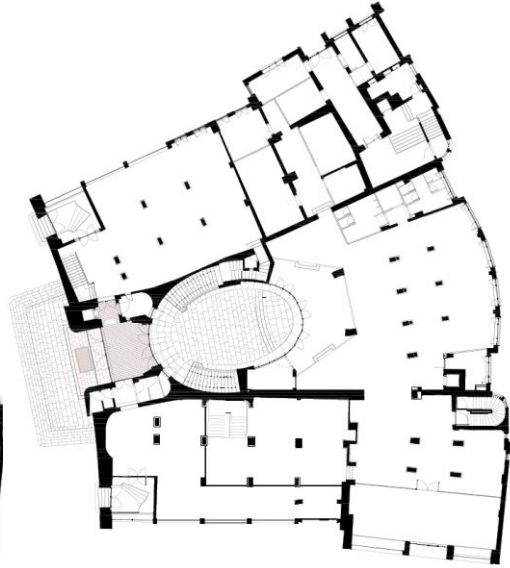
Resim 65: B Blok 5. Kat (Şen, A. 2019)

Bu kısımda rölöve ve restorasyon projeleri sunulmuştur (Resim 66-73). Yapıya uygulanan müdahalelere göre dönemler belirlenmiş ve grafikler yardımıyla dönem analizleri sunulmuştur. 2017 tarihinde yapılan rölöve çalışması sonucunda yapının son dönem restorasyon çalışmasından önceki durumu ortaya konulmuştur.

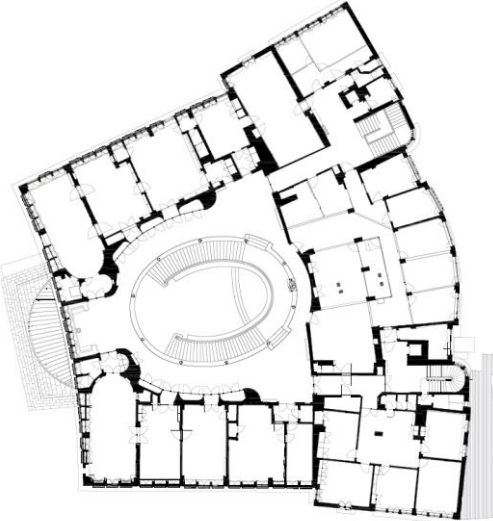
RÖLÖVE
ZEMİN KAT PLANI

Resim 66: Rölöve Zemin Kat
(Strata Mimarlık Rölöve Raporu, 2017)
2018)

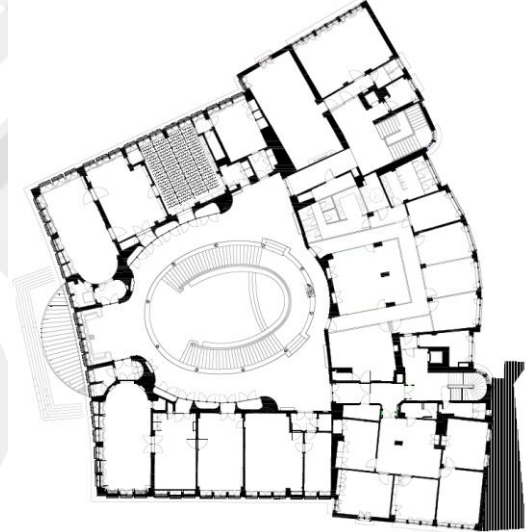
RESTORASYON
ZEMİN KAT PLANI

Resim 67: Restorasyon Zemin Kat
(Strata Mimarlık Restorasyon Raporu,

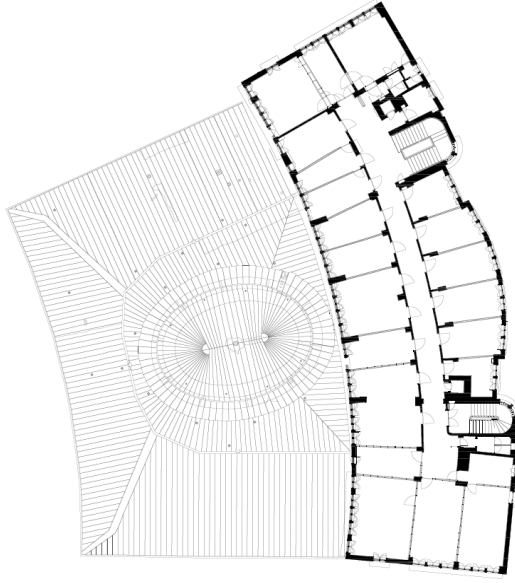
RÖLÖVE
BİRİNCİ KAT PLANI

Resim 68: Rölöve Birinci Kat
(Strata Mimarlık Rölöve Raporu, 2017)
2018)

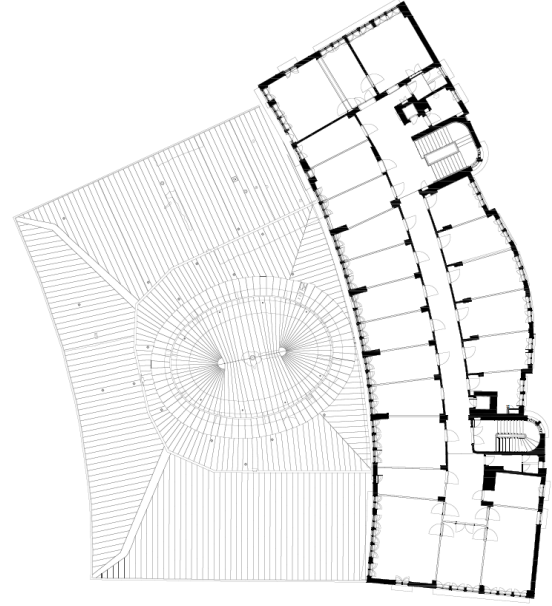
RESTORASYON
BİRİNCİ KAT PLANI

Resim 69: Restorasyon Birinci Kat
(Strata Mimarlık Restorasyon Raporu,

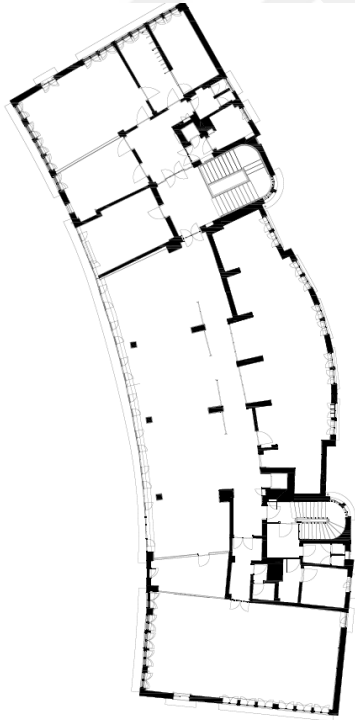
RÖLÖVE
İKİNCİ KAT PLANI

Resim 70: Rölöve İkinci Kat
(Strata Mimarlık Rölöve Raporu, 2017)
2018)

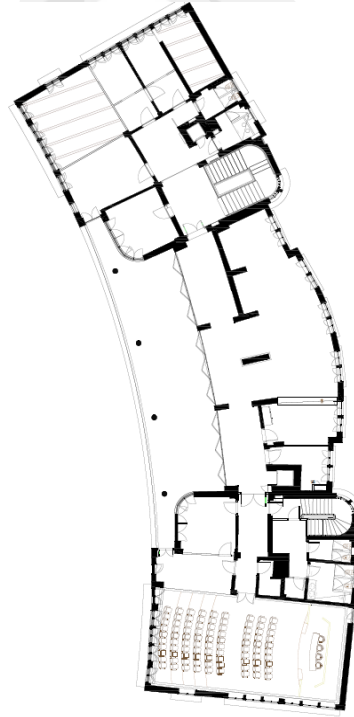
RESTORASYON
İKİNCİ KAT PLANI

Resim 71: Restorasyon İkinci Kat
(Strata Mimarlık Restorasyon Raporu,
2018)

RÖLÖVE
BEŞİNCİ KAT PLANI

Resim 72: Rölöve Beşinci Kat
(Strata Mimarlık Rölöve Raporu, 2017)
2018)

RESTORASYON
BEŞİNCİ KAT PLANI

Resim 73: Restorasyon Beşinci Kat
(Strata Mimarlık Restorasyon Raporu,
2018)

5.2. Yapının Dönemleri

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi kaynakları, Sümerbank Genel Müdürlük Arşivi ve Strata Mimarlık çalışmalarıyla yapıya uygulanacak restorasyon öncesinde, yapının zaman içerisinde geçirdiği değişimler incelenmiştir. Sümerbank Genel Müdürlük Binası'nın 1938 yılında inşaatının bitmesi ile tamamlanan bu Erken Cumhuriyet Dönemi eseri günümüze kadar birçok değişim süreci yaşamıştır. Bu değişimler dönemsel olarak incelenmiştir. Bu açıdan, günümüze kadar farklı işlevlerde kullanılan yapının geçirdiği değişimlerin ve müdahalelerin işlendiği dönem analizleri önem taşımaktadır.

Yapılan incelemelerde, yapının geçirdiği değişimlerin dönemlere ayrılmasında aşağıdaki ölçütlere dikkat edilmiştir;

Varlığı, konumu, formu, boyutu ve detayı bilinen elemanların üst derece güvenilirlikte değerlendirildiği,

Eski fotoğraf ve görsellerden elde edilen bilgiler ile yazılı kaynaklar ve çizimlerden elde edilen bilgilerin güvenilirliklerinin kullanılan kaynağın niteliğine göre değişkenlik gösterdiği,

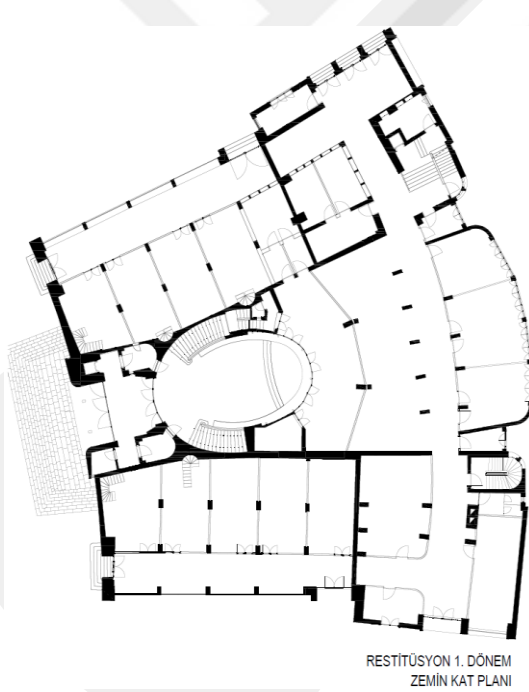
Yapı içi karşılaştırmalı çalışma sonucu elde edilen bilgilerle oluşturulan elemanların daha alt derecede güvenilirlik grubunda yer alırken, benzer dönem ve yakın çevre mimarisinden elde edilen bilgilerin ve karşılaştırmalı çalışma sonucu elde edilen bilgilerin daha düşük güvenilirlik derecelerinde değerlendirildiği görülmüştür (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017).

Dönem analizi çalışmasından elde edilen bilgilere göre yapıda meydana gelen değişiklikler göz önüne alınarak yapının beş dönemi belirlenmiştir. Bu beş döneme ait planlar bu tez çalışmasında grafiklerle ifade edilmiştir. Her bir döneme ait grafik çalışması yapıda meydana gelen değişimleri ve müdahaleleri göstermektedir. Bu dönem analizleri zemin, 1., 2. (3. ve 4. katlar, 2.kat planı ile aynı olduğu için aşağıda verilmemiştir) ve 5. kat planları ile kuzey ve batı cepheleri üzerinden incelenmiş, aralarında karşılaştırma yapılarak yapıdaki değişimler ortaya konmaya çalışılmıştır.

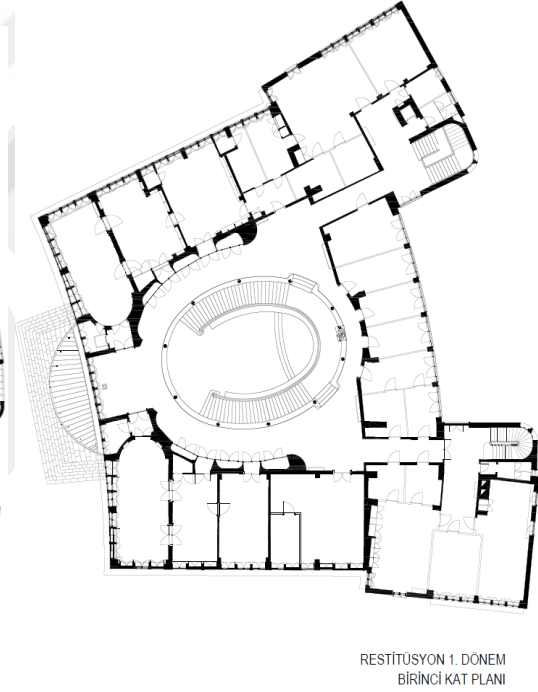
5.2.1. Birinci Dönem

Yapının birinci dönemi büyük ölçüde, yapının mimarı Martin Elsaesser tarafından 1935 yılında oluşturulan projeler ile görsel kaynaklar ışığında şekillenmiştir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017). Birinci dönem 1937-1938 yılları arasında kapsamaktadır.

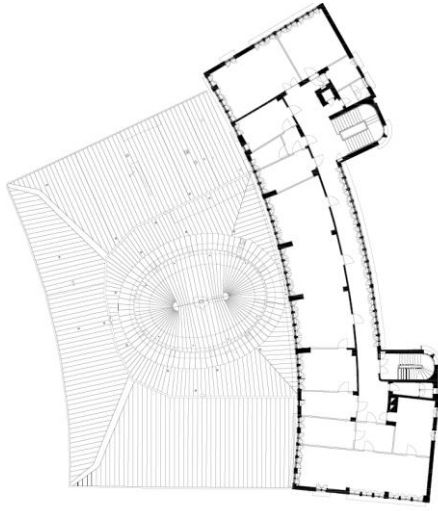
Yapının birinci dönemi olarak kabul edilen bu döneme ait projelerin özgün proje olarak kabul edilmesiyle yapıya ait sonraki dönem değişiklikleri birinci dönemin projeleri temel alınarak değerlendirilmiştir. Özgün projeler yapılan müdahaleler ve değişimleri incelemek adına sadeleştirilerek grafik anlatımlara altlık oluşturacak hale getirilmiştir (Resim 74-79).

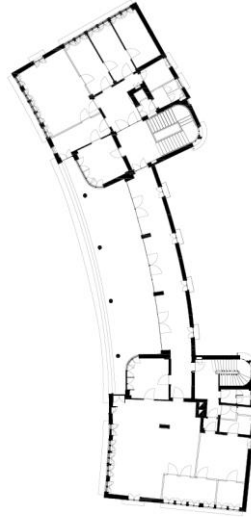
Resim 74: Birinci Dönem Zemin Kat
(Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017)
2017)

Resim 75: Birinci Dönem 1. Kat
(Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu,

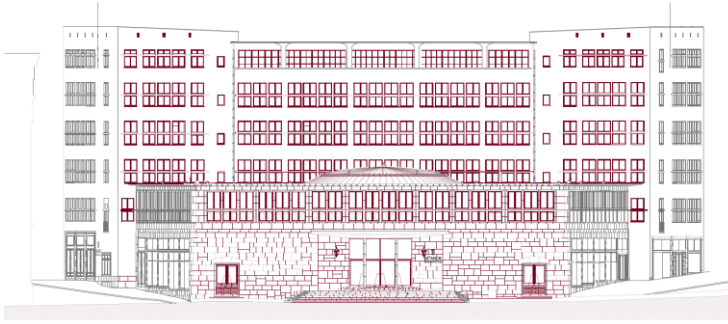
RESTİTÜSYON 1. DÖNEM
İKİNCİ KAT PLANI

RESTİTÜSYON 1. DÖNEM
BEŞİNCİ KAT PLANI

Resim 76: Birinci Dönem 2. Kat Resim
(Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017)

77: Birinci Dönem 5. Kat
(Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu,

RESTİTÜSYON 1. DÖNEM
BATI CEPHESİ

Resim 78: Birinci Dönem Batı Cephesi (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017)

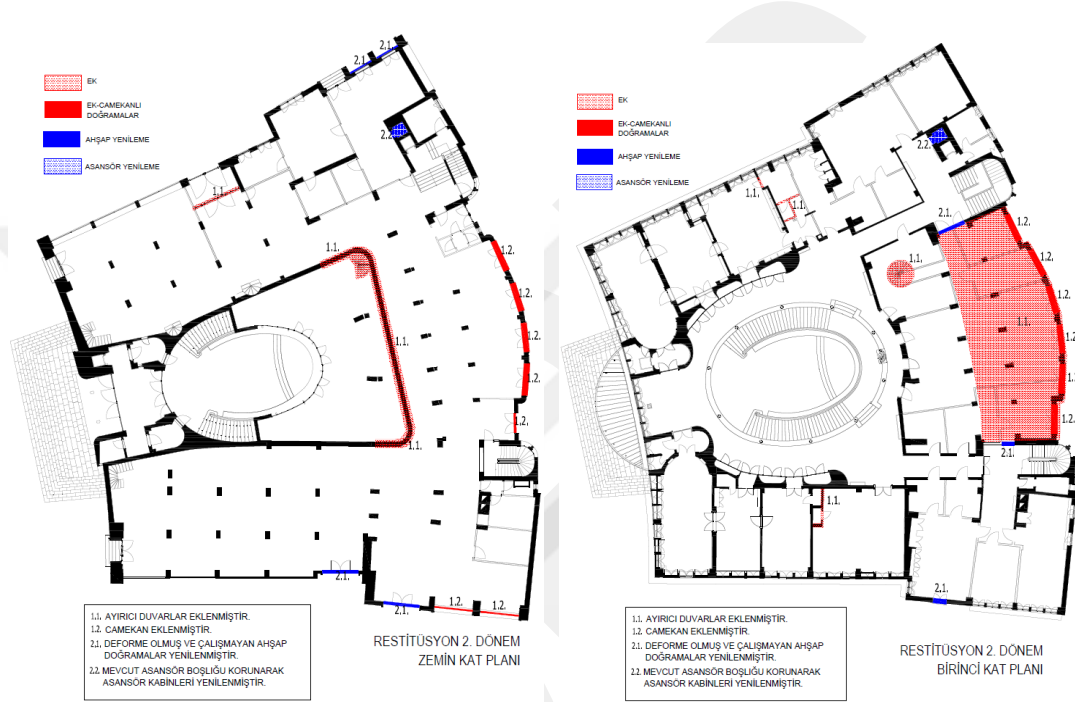

RESTİTÜSYON 1. DÖNEM
KUZEY CEPHESİ

Resim 79: Birinci Dönem Kuzey Cephesi (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017)

5.2.2. İkinci Dönem

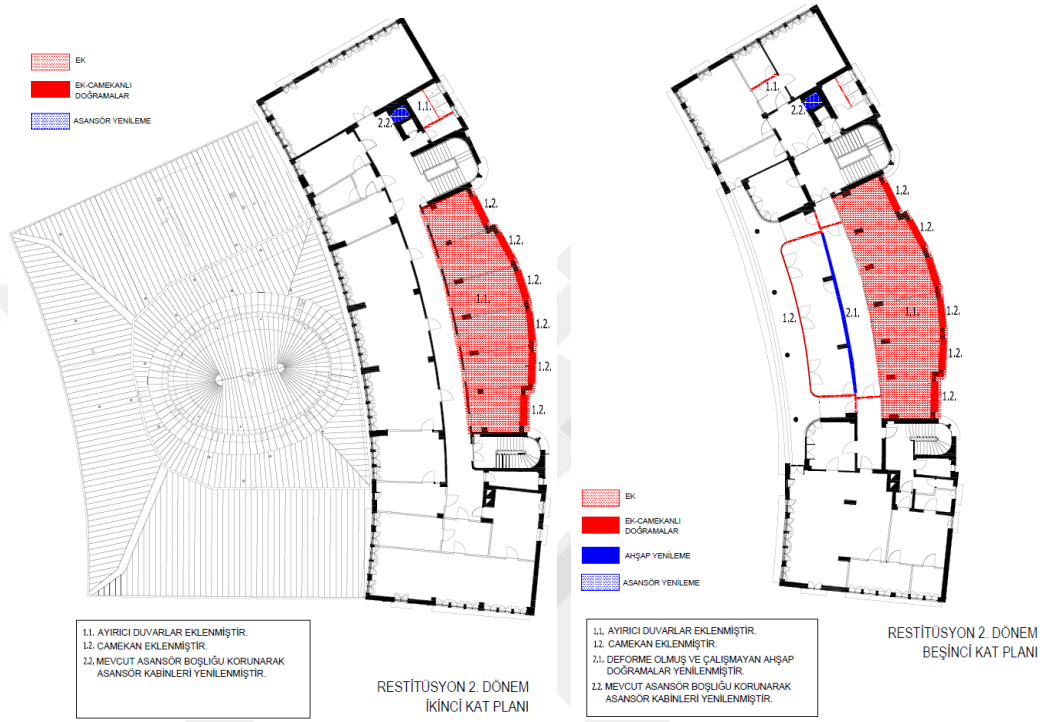
Bu dönem yapının 1944-1946 yılları arasında tadilat geçirmesiyle yapılan eklemeler ve kaldırmalar göz önüne alınarak oluşturulmuştur (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017). Bu dönemde yapılan değişiklikler, birinci dönem projesi ile ikinci dönem projesinin karşılaştırılması yardımıyla tespit edilmiş, müdahaleler, grafik olarak ifade edilmiştir (Resim 80-85).

Resim 80: İkinci Dönem Zemin Kat (Şen, A. 2020) Resim 81: İkinci Dönem 1. Kat (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

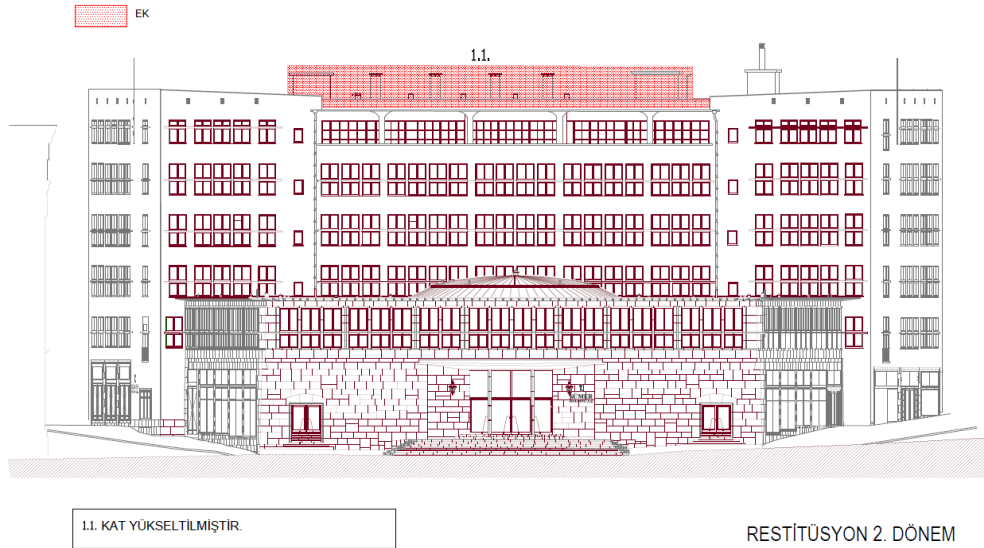
Yapıya ait ikinci dönem planları incelendiğinde yapıda genel olarak duvar ve camekân eklemeleri görülmektedir. Bunun yanında bazı yerlerde ahşap yenileme yapılmıştır. 1946 yılında yapılan tadilat projesi ile birinci dönem restitüsyon projesi karşılaştırıldığında yapının günümüzde de mevcut olan arka kütesinin bu dönemde eklendiği görülmektedir. Yapının tüm katlarındaki plan şeması bu çizimlere göre şekillenmiştir. 1.1 ile ifade edilen lejant ve taramalar yapının ikinci döneminde yapılmış olan duvar eklemelerini göstermektedir. Zemin katta orta galerinin arkasındaki kısma ayırıcı duvar ve merdiven eklenmiştir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017).

Birinci katta 1.2 ile gösterilen kısım sonradan yapılmış kütleyle eklenen cam doğramaları ifade etmektedir. 2.1 yapının kuzey ve güney cephesindeki ahşap doğramaların yenilediğini ifade etmektedir. İkinci dönemde göze çarpan bir diğer ayrıntı da kuzey asansörünün yanındaki asansörün yenilenmesidir. Bu kısım lejantta 2.2 şeklinde asansör yenileme olarak ifade edilmiştir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017) (Resim 80-81).

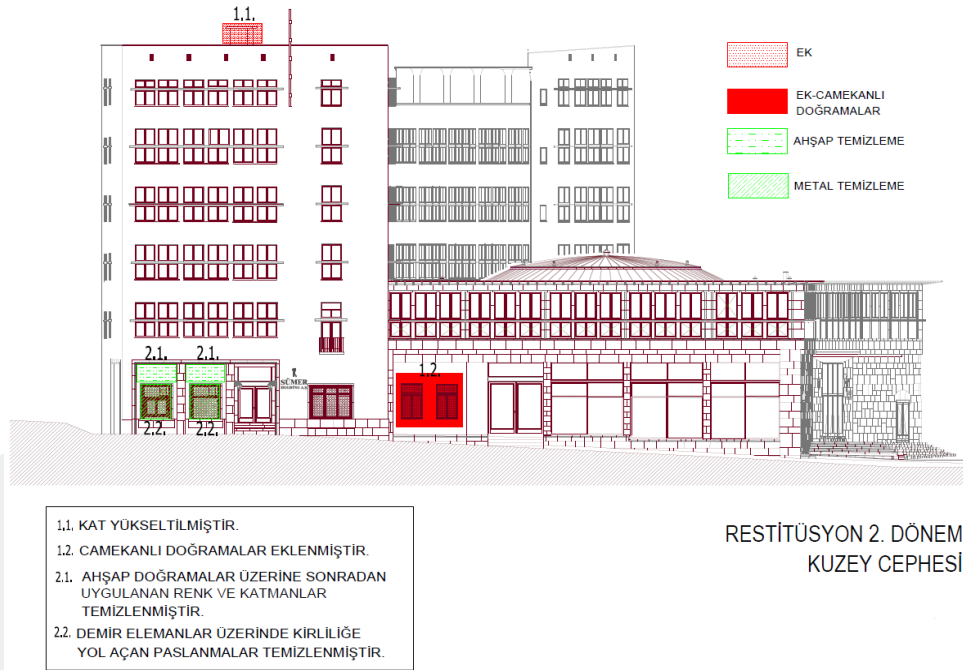

Resim 82: İkinci Dönem 2. Kat (Şen, A. 2020) Resim 83: İkinci Dönem 5. Kat (Şen, A.2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu'na göre, yapının ikinci dönemindeki en büyük değişiklik 5. katta bulunan teras kısmında olmuştur. Yapılan bu değişiklik için kurul onayı alınmıştır (Ek-1). Bu tadilat projesinde 5.katın dairesel kolonlarının gerisinde bulunan camekânlı kısım değiştirilerek ön kısma yeni bir camekân eklenmiştir. 5. katta 1.2 ile ifade edilen kısım bu ek camekânı göstermektedir. Bu uygulama ile teras kısmı daralmış fakat açıklık aynı kalarak teras olma özelliğini devam ettirmiştir. Lejantta 2.1 ile gösterilen eski camekânın olduğu kısımdaki deforme olmuş ve çalışmayan ahşap doğramalar yenilenmiştir. 1.1 ile ifade edilen kısımlar ıslak hacimlerin olduğu yerde ayırıcı duvarların eklenmesiyle yapılan değişikliği göstermektedir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017) (Resim 82-83).

Resim 84: İkinci Dönem Batı Cephesi (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Resim 85: İkinci Dönem Kuzey Cephesi (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Bu dönemde yapılan en önemli değişikliklerden olan yapının doğu cephesindeki ek kütle, batı cephesinden ve kuzey cephesinden görünümü grafik olarak ifade edilmiştir. Bu kütle, yapının özgün halindeki boyunu aştığı cephe görsellerinden anlaşılmaktadır. 1.1 ile ifade edilen kısım eklenen kütle, yüksekliğini göstermektedir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017) (Resim 84-85).

Kuzey cephesinde A blok kısmında, 1.2 ile gösterilen yerde birinci dönem projesinde kapı bulunmaktaydı. İkinci dönem projesinde bu kapının kaldırılarak yerine camekân eklenip pencere yapıldığı görülmektedir. B blok kısmındaki pencerelerde 2.1 ile ifade edilen kısımda ahşap yüzeylerde sonradan uygulanan renk ve boya katmanları temizlenmiştir. 2.2 ile ifade edilen kısımda demir elemanlar üzerinde paslanmalar giderilmiştir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017) (Resim 85).

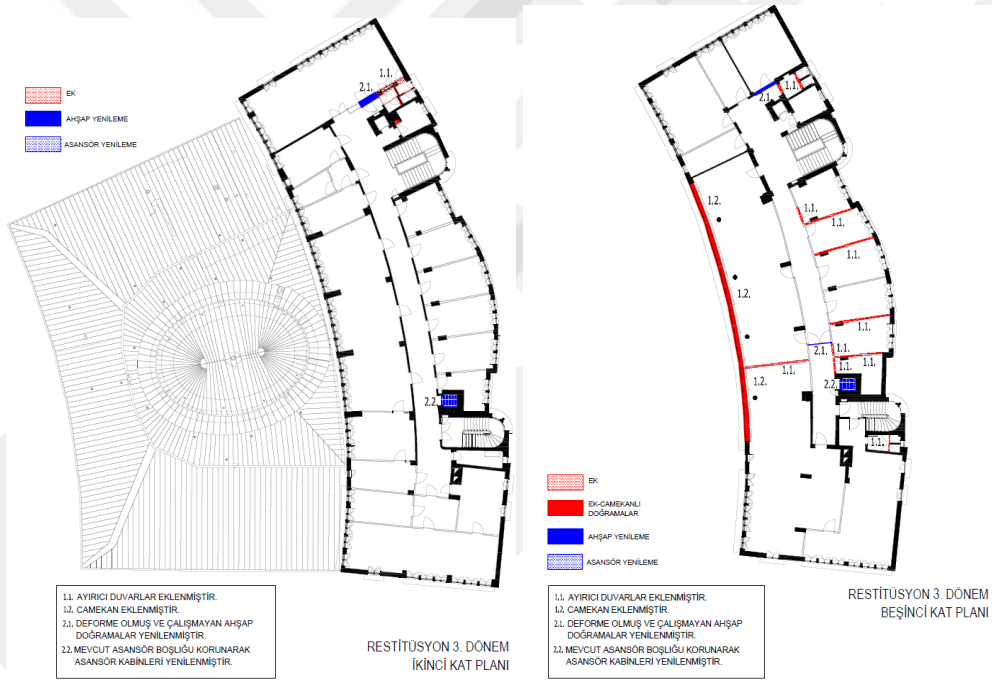
5.2.3. Üçüncü Dönem

Bu dönem yapının 1966 yılından, 2008 yılına kadar geçirdiği dönemi kapsamaktadır. 1955 ve 1966 yıllarında yapıya ek kat yapma ve yapının arka cephesine satış mağazaları eklenmesi önerilmiş fakat bu projeler onaylanmamıştır. 1965 yılında ek kat projesi yeniden gündeme gelmiş fakat proje İmar İdare Heyeti tarafından onaylanmamıştır (Asbü Yapı İşleri Arşivi, 2017). (Ek-2). Üçüncü dönemde yapılan değişiklikler ve müdahaleler birinci ve ikinci dönem projesi temel alınarak incelenmiştir. Yapılan bütün değişiklikler grafik olarak gösterilmiştir (Resim 86-91).

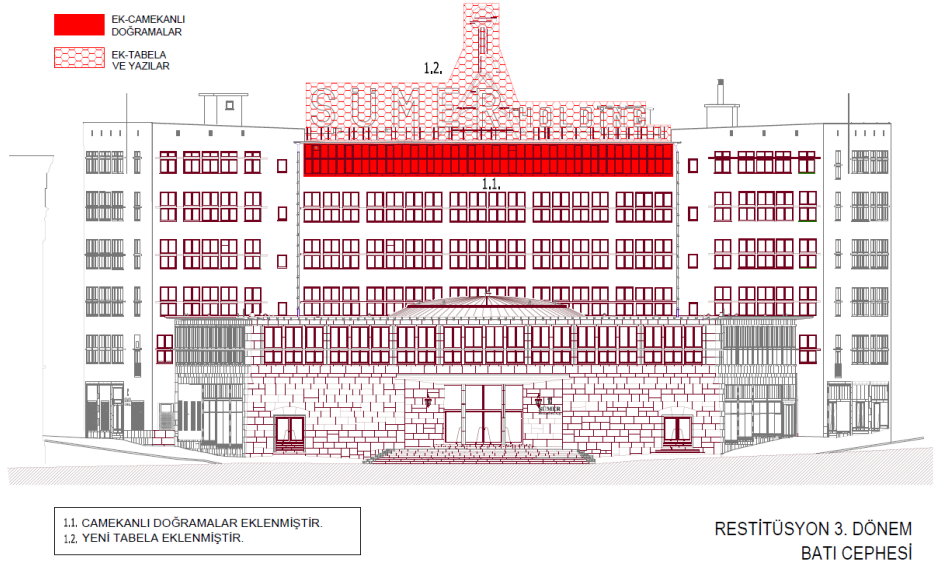
Yapıya ait üçüncü dönem ikinci dönem ile karşılaştırıldığında, zemin katta birden çok ayırıcı duvar yapıldığı görülmektedir. Yapının kuzey ve güney taraflarındaki iç kısımlarda kalan yerlerde 1.1 ile ifade edilen kısımlarda ek ayırıcı duvarlar yapılmıştır. Orta galerinin arkasında kalan doğu cephesine bakan kısımda ise değişiklik yapılmadığı görülmektedir. Yapının kuzey ve güney cephelerine bakan kısımlarda 1.2. ile ifade edilen kısımlarda camekân eklemeleri yapılmıştır. Batı cephesine bakan sağ ve solda olmak üzere iki adet girişin iç kısımlarına da rüzgârlık eklenmiştir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017) (Resim 86).

Bu dönemde yapının güney kısmındaki asansör yenilenmiştir. Bu kısım lejantta 2.2 şeklinde asansör yenileme olarak ifade edilmiştir. Birinci kat kuzey kısımda 2.1 ile gösterilen yerde birinci dönemde var olup ikinci dönemde kapatılan ahşap kapılar açılarak yenilenmiştir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017) (Resim 87).

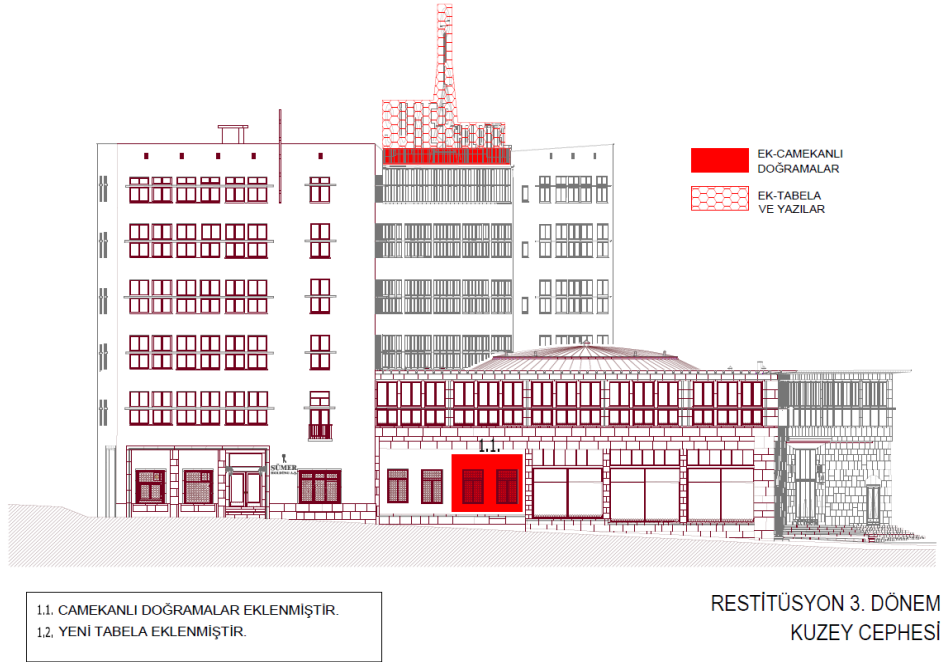

Resim 88: Üçüncü Dönem 2. Kat (Şen, A. 2020) Resim 89: Üçüncü Dönem 5. Kat (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Yemekhaneyi genişletmek amacıyla terasın binaya dahil edilmesi projesi kapsamında teras kapatılmış ve bugünkü camekan şeklini almıştır (Ek-3). Bu dönemde beton kolonlarda bir değişiklik olmadığı görülmektedir. 5. katın doğu cephesine bakan kısmına 1.1 ile ifade edilen ayırıcı ek duvarların yapıldığı görülmektedir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017) (Resim 89).

Resim 90: Üçüncü Dönem Batı Cephesi (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Resim 91: Üçüncü Dönem Kuzey Cephesi (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Yapının çatısında bulunan Sümerbank yazısı da bu dönem eklemeleri arasındadır. Batı cephesi görünüşünde 1.2 ile ifade edilen kısımda yeni yapılan tabela görülmektedir. 1.1 ile gösterilen kısımda 5. katta yapılan cemeanlı ile teras kapatılmıştır. Kuzey cephesinin A blok kısmında 1.1 ile gösterilen yerde ikinci dönem projesine göre kapı bulunmaktaydı. Üçüncü dönem projesinde bu kapının kaldırılarak yerine doğrama eklenip pencere yapıldığı görülmektedir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017) (Resim 90-91).

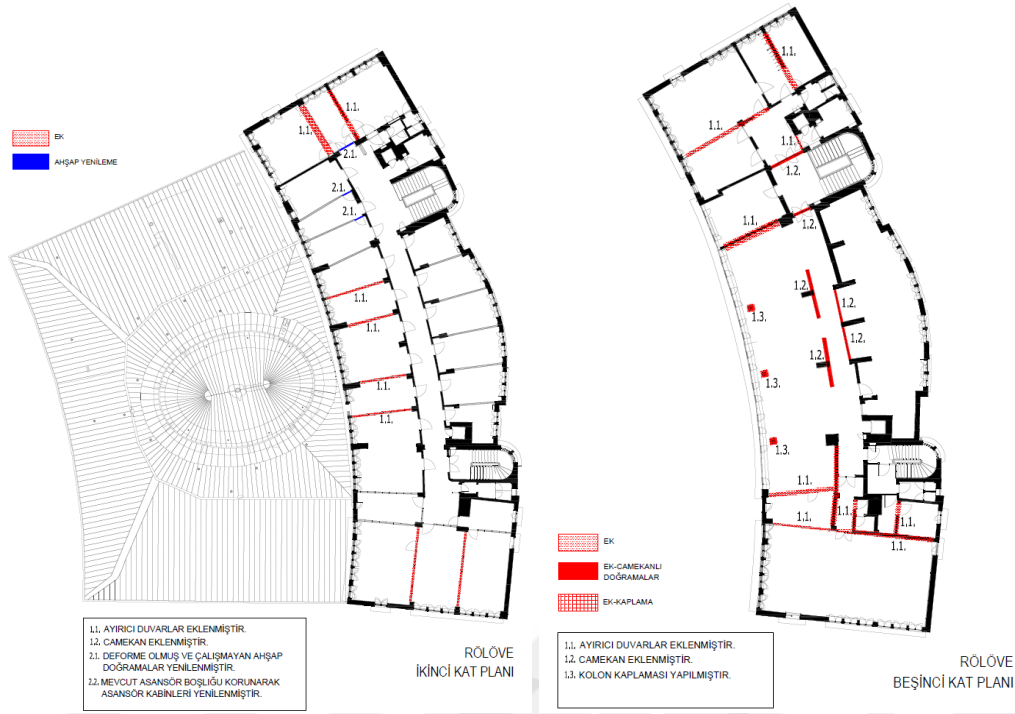
5.2.4. Dördüncü Dönem

Günümüze kadar ayakta kalmayı başaran bu yapıdaki değişimlerin okunması ve en son yapılan restorasyon öncesindeki durumunun tespit edilmesi açısından rölöve projesi büyük bir önem taşımaktadır. Rölöve projesi yapının dördüncü dönemi olarak incelenmiştir. Restorasyondan önce yapılan bu analiz yapının 2017 yılındaki durumunu göstermektedir. Bu inceleme grafiksel olarak gösterilmiştir (Resim 92-98).

Resim 92: Dördüncü Dönem Zemin Kat Resim 93: Dördüncü Dönem 1. Kat (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Dördüncü dönem plan grafikleri incelendiğinde, üçüncü dönemde kaldırılan zemin kat planında orta galerinin arkasında bulunan camekânlı kısmın bu dönemde tekrar yapıldığı görülmektedir. Doğu cephesine bakan yapının içinde geniş açıklık bırakılan yere 1.1 ile ifade edilen ayırıcı duvarlar eklenmiştir. Bu bölümlerin cepheye bakan kısımlarındaki 2.1 ile ifade edilen yerlerde ahşap doğramalar yenilenmiştir. Bu dönemde zemin katın güney kısmında bir merdiven eklemesi olduğu görülmektedir. Birinci katın doğu cephesine bakan kısımlarda bulunan ofisler bu dönemde ayırıcı duvarlar eklenerek arttırılmıştır ve orta kısımda da böyle bir alan oluşturularak orta galeri ile bağlantı yanlardan verilmiştir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017) (Resim 92-93).

Resim 94: Dördüncü Dönem 2. Kat

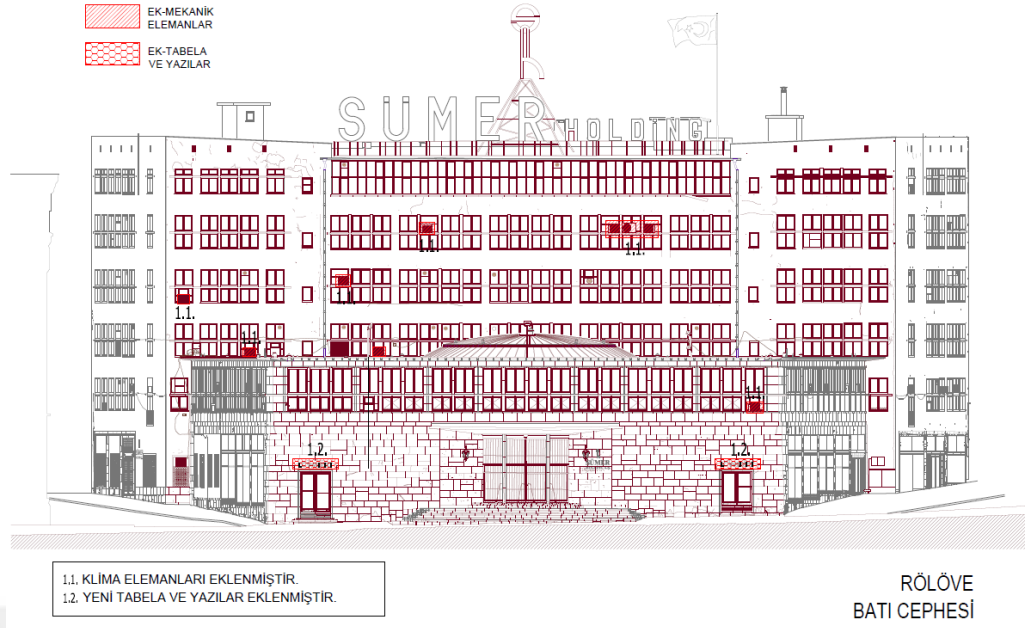
Resim 95: Dördüncü Dönem 5. Kat (Şen,

A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

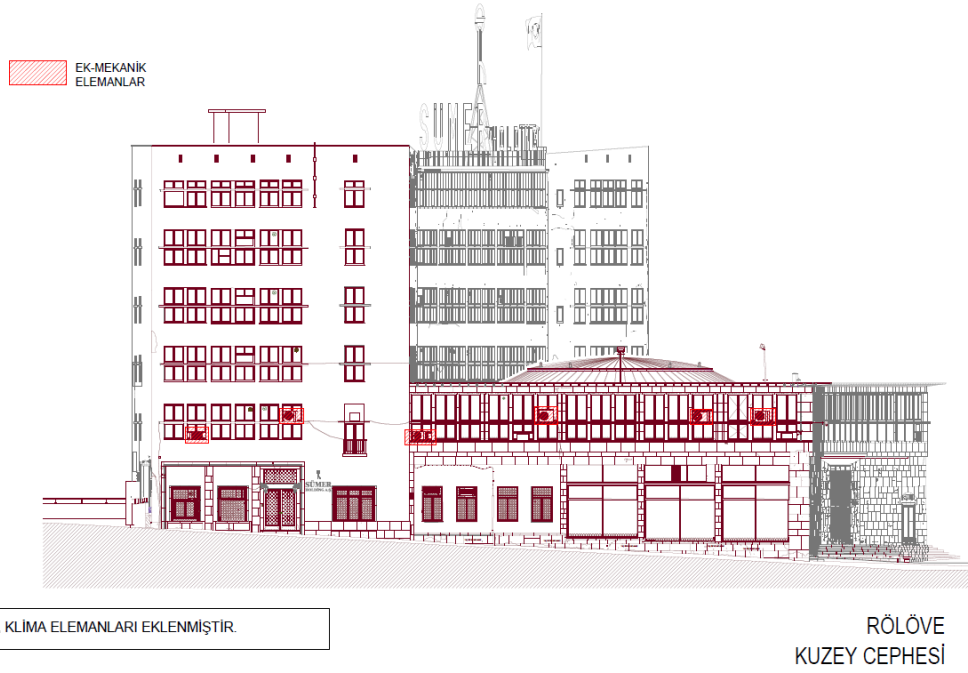

Resim 96: Sümerbank Genel Müdürlük Binası Teras Kat Birinci Dönem (Asbü Yapı İşleri, 2017)

Yapıya ait dördüncü dönem projesindeki en önemli değişiklik 5. katta terasta bulunan 4 adet oval şeklindeki beton kolonların ahşap kaplama ile kapatılmasıdır. 1.3 ile ifade edilen kısım bu kapatılan yeri göstermektedir. Tavan kısmında bulunan 3 adet açıklık ise asma tavan ile kapatılmıştır. Terasın iç kısmında bulunan boydan camekân kısım kaldırılarak yerine aralarında açıklık olacak şekilde camekânlar eklenmiştir. Yapının özgün halinde oval olan terasın yan kısımlarında bulunan odalar 1.1 ile gösterilen yerlerde ayırıcı duvarlar eklenerek düz duvarlar haline getirilmiştir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017) (Resim 95-96).

Resim 97: Dördüncü Dönem Batı Cephesi (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Resim 98: Dördüncü Dönem Kuzey Cephesi (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Yapının batı ve kuzey cephesinde 1.1 ile ifade edilen kısımlarda ısıtma-soğutma sistemi elemanları eklendiği görülmektedir. Batı cephesinde ise 1.2 ile ifade edilen, ana girişin sağında ve solunda bulunan girişlerin üst kısımlarına Sümer Holding yazısı eklenmiştir (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017) (Resim 97-98).

5.2.5. Beşinci Dönem

Sümerbank Genel Müdürlük Binası'nın Atatürk Orman Çiftliğine taşınması ile bu yapı Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesine devredilmiştir. İşlev değişikliği nedeniyle yapı üzerinde restorasyon çalışması yapılmıştır. Yapının rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri Strata Mimarlık tarafından, uygulaması ise, Cmk Restorasyon firması tarafından 2017 yılında başlanmış ve 2019 yılında tamamlanmıştır.

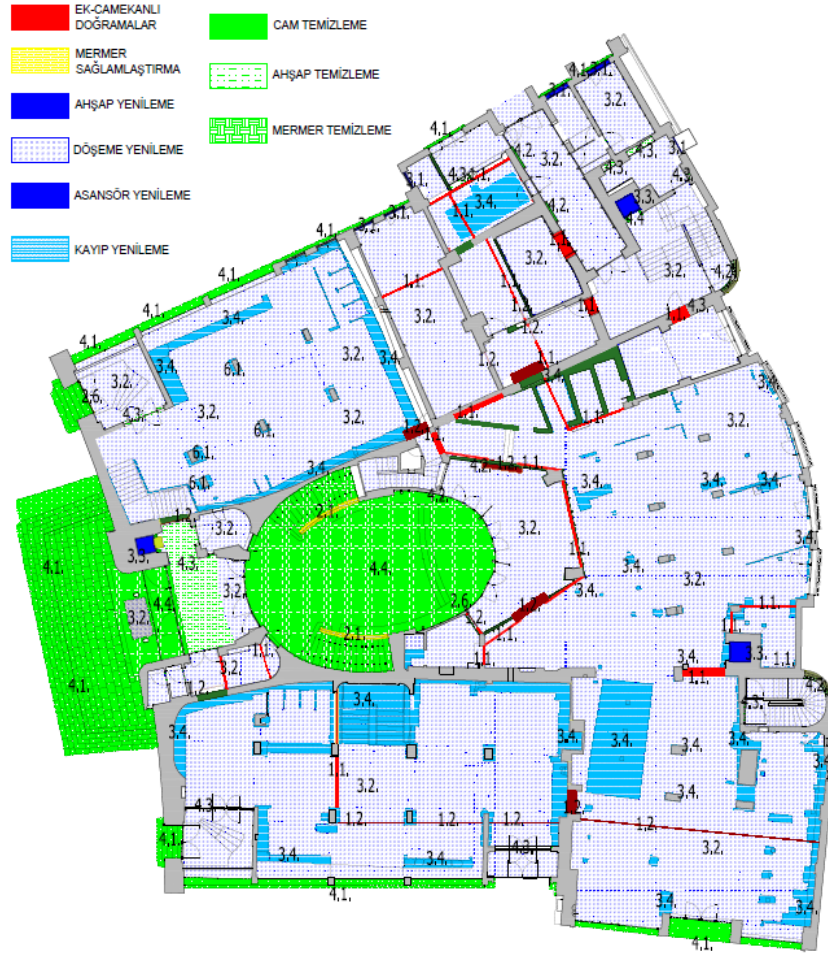
Yapı, 1938 yılında inşaatının bitmesiyle kullanılmaya başlanmış ve dönem dönem işlev değişikliği, kullanım ihtiyaçları ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda birçok değişim geçirmiştir. Yapının son dönemi, beşinci dönem olarak ele alınan restorasyon projesidir. Beşinci dönem yapının 2017 yılında başlayan restorasyonu ile 2019 yılında biten uygulamaların sonucunda günümüzü yansıtmaktadır.

Dördüncü dönem restorasyon öncesi, yapıda gerekli görülmeyen eklemeler binanın özgün formuna aykırı uygulamalar yapıldığı görülmüştür. Restorasyon projesinde bu uygulamaların bazı yerlerde kaldırıldığı özgün forma yönelik uygulamalar yapıldığı görülmüştür. Bazı yerlerde ise yapıya verilen yeni işlev doğrultusunda özgün haline uymayan eklemeler ve değişikliklere rastlanmaktadır. Bu kısım koruma sorunları başlığı altında incelenmiştir.

Yapının günümüzdeki hali yani restorasyon projesi, dördüncü dönem rölöve projesi ve özgün hali ile karşılaştırılmıştır. Bu kaynakların karşılaştırılması ile ortaya çıkan veriler ve sonuçlar detaylı incelenmiş ve grafik anlatımla sunulmuştur (Resim 99-119)

Grafik olarak hazırlanan restorasyon projesi plan krokilerindeki müdahaleler ve uygulamalar her bir kat için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bu kısımda ilk olarak zemin kattan başlanarak bütün katlardaki eklemeler, malzemeye yönelik değişimler ve bütün uygulamalar ifade edilmiştir. Daha sonra cephedeki değişiklikler aynı teknikte verilmiştir. Yapının dördüncü dönem rölöve projesi ile beşinci dönem restorasyon projesi arasındaki değişimler göz önüne alınarak koruma sorunları ve işlev değişiklikleri ayrıca ilgili bölümde detaylı incelenmiştir.

- Zemin Kat

1.1. AYIRICI DUVARLAR EKLENMİŞTİR.	3.4. KÜTLESEL KAYIPLAR ÖZGÜN FORM VE MALZEMEYE UYGUN OLARAK TAMAMLANMIŞTIR.
1.2. CAMEKAN EKLENMİŞTİR.	4.1. TAŞ ELEMANLARDA YÜZEY TEMİZLİĞİ YAPILMIŞTIR.
2.1. MERMER DERZLERİ SAĞLAMLAŞTIRILMIŞTIR.	4.2. MEVCUT PENCERE DOĞRAMALARI TEMİZLENMİŞTİR.
3.1. DEFORME OLMUŞ VE ÇALIŞMAYAN AHŞAP DOĞRAMALAR YENİLENMİŞTİR.	4.3. AHŞAP DOĞRAMALAR ÜZERİNE SONRADAN UYGULANAN RENK VE KATMANLAR TEMİZLENMİŞTİR.
3.2. SONRADAN YAPILMIŞ DÖŞEMELER KALDIRILIP YENİLENMİŞTİR.	4.4. İÇ MEKANDA MERMER YÜZEYLER TEMİZLENMİŞTİR.
3.3. MEVCUT ASANSÖR BOŞLUĞU KORUNARAK ASANSÖR KABİNLERİ YENİLENMİŞTİR.	

RESTORASYON
ZEMİN KAT PLANI

Resim 99: Beşinci Dönem Zemin Kat (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Restorasyon projesinde yapının zemin katı incelendiğinde, orta galerinin arkasında bulunan 1.1 ile ifade edilen kısımda bulunan, yapının üçüncü döneminde kaldırılan, dördüncü döneminde tekrar eklenmiş olan duvarlar bu projede kaldırılarak yerine yeni ayırıcı duvarlar eklenmiştir. Ayırıcı duvar eklemelerinin, yapının kuzey ve güney kısımlarında da kullanıma göre yapıldığı görülmektedir (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018) (Resim 99).

Yapının güney kısmında bulunan eskiden mağaza olan alan, ana salondaki gibi 1.2 ile ifade edilen pencere doğramalarıyla iki kısma ayrılmıştır. Kütüphaneyi çevreleyen kuzey ve güney cephelerindeki demir giriş kapıları ve pencereler ses yalıtımı sağlaması açısından yeni doğramalarla değiştirilmiştir (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018) (Resim 100-101).

Resim 100: Restorasyon Aşaması ve Sonrası, Zemin Kat (şen, A. 2019)

Resim 101: Restorasyon Sonrası, Zemin Kat (şen, A. 2019)

Yapıya ait son dönem restorasyon projesinde, yapının rölövesinin restitüsyon projeleri ile karşılaştırılmasıyla niteliksiz ekler ve yanlış kullanım sonucu oluşan uygulamaların giderilmeye çalışıldığı görülmüştür. Bu hususta doğu cephesine eklenen işlevsiz olarak görülen ve kullanılmadığı gözlemlenen asansör kaldırılmıştır.

Zemin kat için; yapının üçüncü dönem müdahaleleri ile restorasyon projesi karşılaştırıldığında yapı içinde önemli bir bölüm olan, Heinrich Krippel tarafından yapılan Atatürk Heykeli'nin yer aldığı ana merdivenin bulunduğu zemin kat ile orta galeriyi birbirine bağlayan yerde, yapının özgün formuna aykırı bir şekilde kapatılan panel kapılar açılmıştır. Yine bu bölümde 2.1 ile gösterilen merdivenlerin bulunduğu yerde yer alan derforme olmuş mermer ve derzler sağlamlaştırılmıştır. Binadaki mermer taklidi sıvalarda yoğun olmamakla birlikte kısmi dökülme, eksilme, ayrılma ve çatlaklar gözlemlenmiştir. Orta galeride yer alan yapının özgün malzemesi olan mermer korunmuş ve 4.4 ile gösterilen yerlerde mermer yüzeyler temizlenmiştir (Resim 102-103).

Resim 102: Restorasyon Uygulama Aşaması, Zemin Kat (Şen, A. 2019)

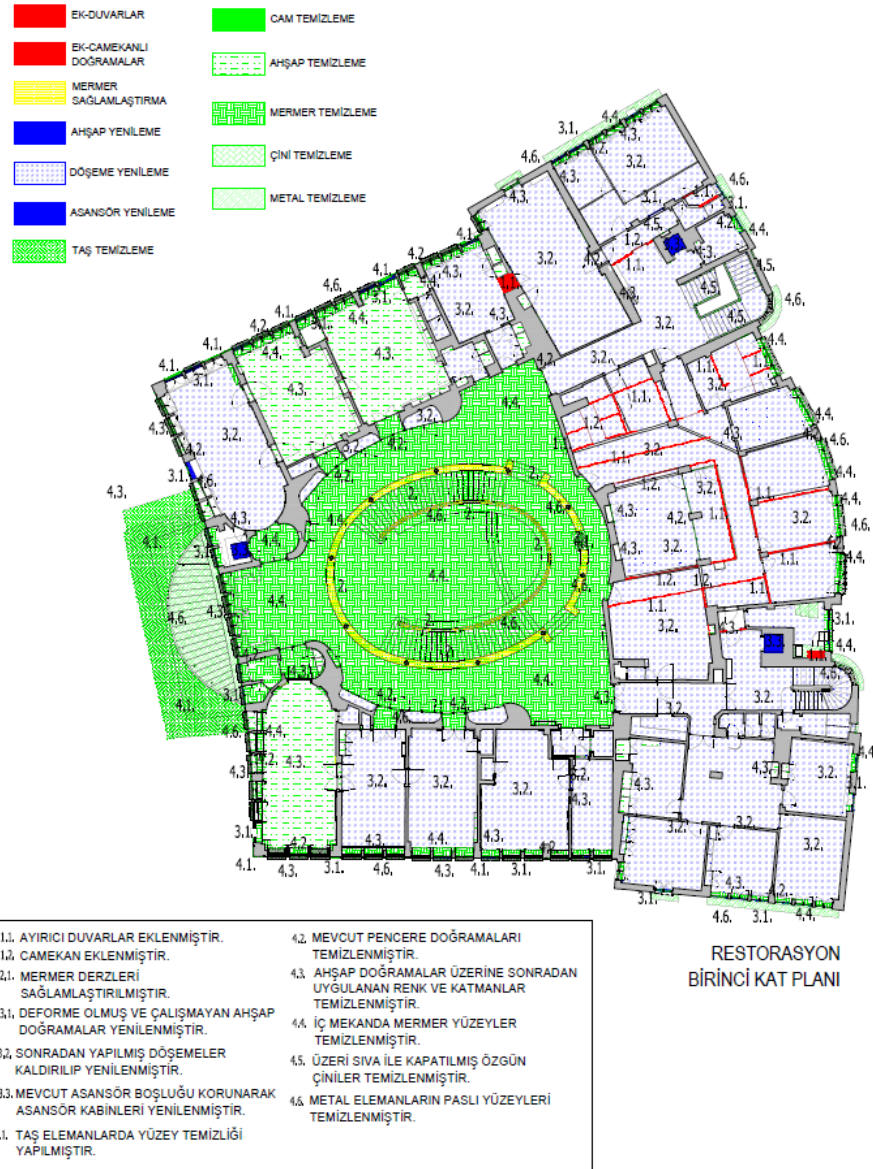
Resim 103: Restorasyon Sonrası, Zemin Kat (Şen, A. 2019)

Grafik gösterimde 3.1 ile ifade edilen deforme olmuş, çürümüş parçalar ile doğramaların, klima, havalandırma vb. ekler için değiştirilmiş kısımları, çalışmayan pencere kanatları, muhdes kaplamalar sökülerek, özgün form ve malzemeye uygun yeni malzemelerle değiştirilmiş ve çalışır hale getirilmiştir. Yapının ana girişi, sağ ve sol kanadındaki girişlerinde, 4.3 ile gösterilen yerlerde bulunan ahşap doğramalar üzerinde sonradan uygulanan renk ve katmanlar temizlenmiştir. Korunan pencere ve kapı doğramaları, özgün ahşap parkeler ve diğer ahşap elemanlar üzerine sonradan uygulanmış farklı renk ve katmanlardaki boya tabakaları temizlenerek özgün yüzeyler ortaya çıkartılmıştır.

Binanın taş cephe kaplamalı ön kütlelerinde parça kopmalarından kaynaklanan kısmi kayıplar olduğu gözlenmiştir. Bu alanlarda özgün içerik, renk ve dokuya uygun kireç esaslı harç kullanılarak plastik tamamlama/dolgu yapılmıştır. Önceki restitüsyon çalışmalarında bazı taş elemanlarda yapılmış plastik dolguların mevcut olduğu görülmüştür. Çoğu çimento içerikli özgün yüzeylerle uyumsuz, görüntü kirliliğine yol açan bu dolgular sökülerek, bu kısımlarda kireç esaslı harç ile tamamlama/dolgu yoluna gidilmiştir (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018).

Ana girişte bulunan taş merdiven basamaklar ve yapının batı kuzey ve güney cephelerinde bulunan taş kaplamalarda, 4.1 ile ifade edilen yerlerde, yüzeysel kirlerin temizlenmesi için atomize su ile temizlik yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntemde kirleri uzaklaştırmak için su yüzeye püskürtülerek uygulanmıştır. Bu yöntem çok yıpranmış taşlarda soğuk havalarda uygulanmamıştır (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018).

- Birinci Kat

Resim 104: Beşinci Dönem 1. Kat (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Beşinci dönem restorasyon projesinin birinci katının rölöve projesi ile karşılaştırılması sonucunda, bu katta ek ayırıcı duvar müdahalelerinin çok olmadığı görülmüştür. Yapılan eklemeler yapının doğu cephesine bakan kısımda 1.1 ile ifade edilen kısımlarda verilmiştir. Yapının kuzey asansörünün bulunduğu kısımda 1.2 ile ifade edilen camekân eklemesi görülmektedir. Birinci kata çıkan orta galeride bulunan merdivenlerdeki 2.1 ile gösterilen mermer derzleri sağlamlaştırılmıştır (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018) (Resim 104).

Birinci katta 4.1 ile gösterilen taş yüzeylerde atomize su ile temizlik yöntemi uygulanarak kirlenmiş taş yüzeyleri temizlenmiştir. İç mekânda birinci katta yer alan Atatürk Heykeli'nin temizliğinde buharlı yıkama yöntemi uygulanmıştır. Bu sayede yumuşayan kirler heykele zarar vermeyen kıl fırça ve sünger yardımı ile temizlenmiştir. Birinci katın galerisinde bulunan vitray camlar ve diğer korunan camlar 4.2 ile ifade edilen kısımlarda belirtilerek özgün cama zarar verilmeden temizlenmiştir (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018) (Resim 105).

Resim 105: Restorasyon Sonrası 1. Kat (Şen, A. 2019)

Birinci katın kuzey ve güney cephelerindeki genel müdür ve makam odaları, lisansüstü öğrencilerin derslikleri, seminer odası ve kütüphaneye ait grup çalışma odaları olarak tasarlanmıştır. Bu odalardaki özgün mimari elemanlar, döşemeler ve kaplamalar korunmuştur. 4.3 ile ifade edilen yerlerde özgün ahşap elemanlar üzerine sonradan uygulanan renk ve katmanlar temizlenmiştir. Muhdes duvar ve döşeme kaplamaları olan 3.2 ile ifade edilen odalardaki kaplamalar ise kaldırılarak özgün kaplaması mevcut olan odalarla uyumlu ahşap parke deseni ve kaplamalar yapılmıştır (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018). Bu uygulama koruma sorunları başlığı altında değerlendirilmiştir.

Birinci kattaki makam odalarındaki kapı ve pencereler, ahşap döşeme ve kaplamalar döneminin özelliklerini yansıtan mimari elemanlar olduğu için korunmuştur (Resim 106). Yine bu kısımlardaki aynı şekilde korunan doğramalar 4.3 ile ifade edilmiştir. Bu korunan pencere ve kapı doğramaları, özgün ahşap parkeler ve diğer ahşap elemanlar üzerine sonradan uygulanmış farklı renk ve katmanlardaki boya tabakaları temizlenerek özgün yüzeyler ortaya çıkartılmıştır. Mevcut boya tabakaları mekanik ve kimyasal yöntemlerle temizlenmiştir. Bozulmuş ve çalışmayan doğramalar ise 3.1 ile ifade edilen yerlerde sökülerek yenilenmiştir. Çalışmayan kısımlara müdahale edilerek yeni metal elemanlarla çalışır hale getirilmiştir. Yapıda nispeten sağlam durumdaki özgün ahşap elemanların ömrünün uzatılması, mantar ve böceklerden korunması için, şeffaf su bazlı ürün ile emprenye edilmiştir (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018).

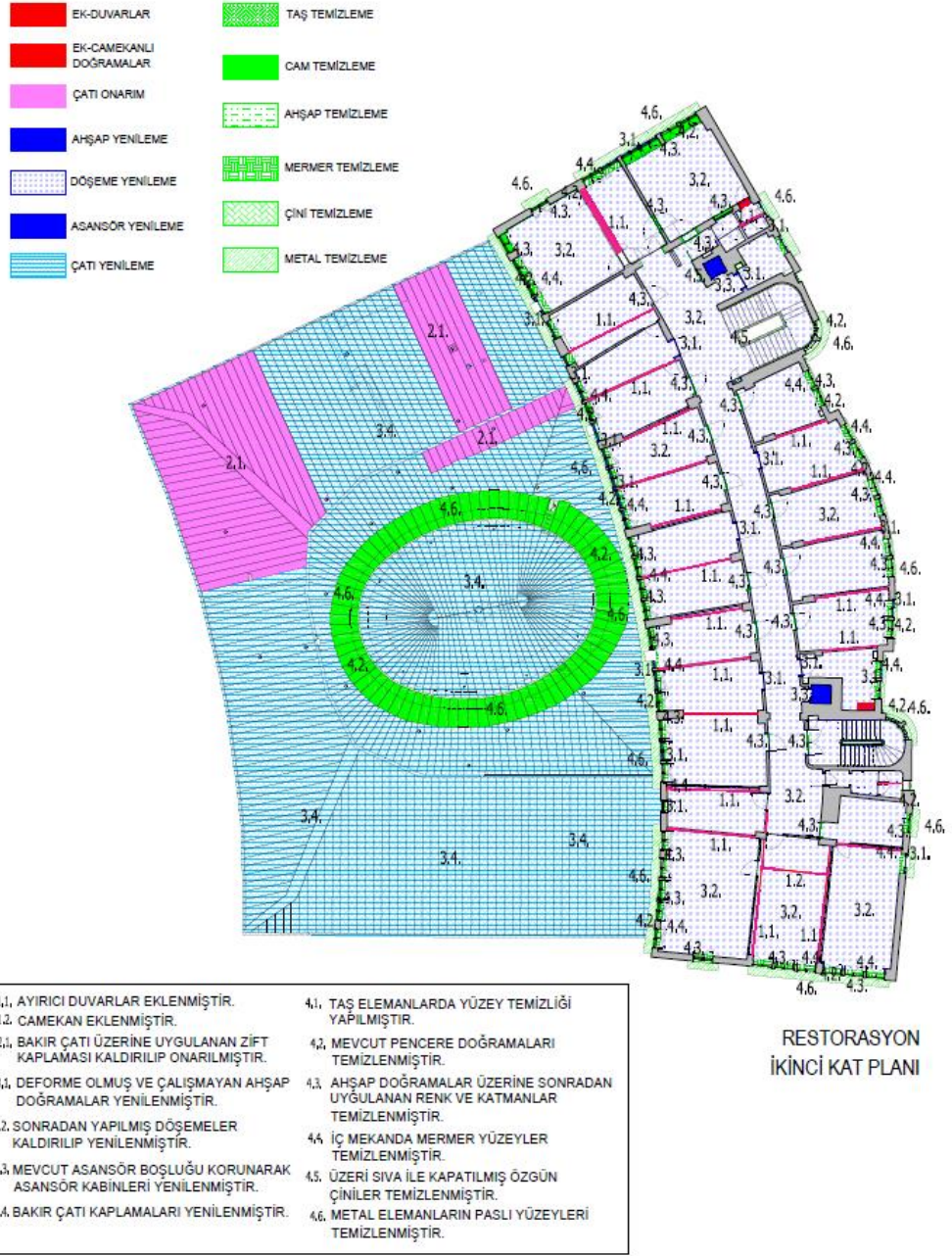
Resim 106: Restorasyon Öncesi ve Sonrası Korunan Mimari Elemanlar, 1. Kat (Şen, A. 2019)

Binada 4.6 ile ifade edilen yerlerdeki demir elemanlar üzerindeki paslanmalar ile sonradan uygulanmış ve çoğu bozulmuş farklı renk ve katmanlardaki boya tabakaları mekanik, kimyasal ve ısıl yöntemler kullanılarak temizlenmiştir. Pirinç elemanların temizlik uygulamalarında; kimi yerlerde, yüzeylerdeki toz vb. kir tabakaları yumuşak uçlu fırça yardımı ile silinmiştir. Yüzeylere sonradan uygulanan eskimiş ve kararmış vernik vb. koruyucu tabakalar tiner ile parlatılmıştır. Temizlik ve parlatma işlemi tamamlandıktan sonra, pirinç elemanların yüzeyine korozyon önleyici ve yüzey koruyucu tatbik edilmiştir. Bu amaçla akrilik esaslı vernik kullanılmıştır (Resim 107). Yapının beton gölgelikleri üzerindeki sac kaplamalar ile bakır çatı kaplamaları da özgün çatı malzeme ve detayına göre yenilenmiştir. Kırık ya da ısı yalıtımı özelliğini yitirmiş camlar değiştirilmiştir (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018).

Resim 107: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 1. Kat (Şen, A. 2019)

- İkinci Kat

1.1. AYIRICI DUVARLAR EKLENMİŞTİR.	4.1. TAŞ ELEMANLARDA YÜZEY TEMİZLİĞİ YAPILMIŞTIR.
1.2. CAMEKAN EKLENMİŞTİR.	4.2. MEVCUT PENCERE DOĞRAMALARI TEMİZLENMİŞTİR.
2.1. BAKIR ÇATI ÜZERİNE UYGULANAN ZİFT KAPLAMASI KALDIRILIP ONARILMIŞTIR.	4.3. AHŞAP DOĞRAMALAR ÜZERİNE SONRADAN UYGULANAN RENK VE KATMANLAR TEMİZLENMİŞTİR.
3.1. DEFORME OLMUŞ VE ÇALIŞMAYAN AHŞAP DOĞRAMALAR YENİLENMİŞTİR.	4.4. İÇ MEKANDA MERMER YÜZEYLER TEMİZLENMİŞTİR.
3.2. SONRADAN YAPILMIŞ DÖŞEMELER KALDIRILIP YENİLENMİŞTİR.	4.5. ÜZERİ SIVA İLE KAPATILMIŞ ÖZGÜN ÇİNİLER TEMİZLENMİŞTİR.
3.3. MEVCUT ASANSÖR BOŞLUĞU KORUNARAK ASANSÖR KABİNLERİ YENİLENMİŞTİR.	4.6. METAL ELEMANLARIN PASLI YÜZEYLERİ TEMİZLENMİŞTİR.
3.4. BAKIR ÇATI KAPLAMALARI YENİLENMİŞTİR.	

Resim 108: Beşinci Dönem 2. Kat (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Yapının son dönem projesinin ikinci katı, üçüncü ve dördüncü katlar ile benzerdir ve aynı müdahaleler uygulanmıştır. Bu müdahaleler ikinci kat üzerinden incelenmiştir. Bu kısımda A bloğun çatısı da görüldüğünden çatıda uygulanan müdahaleler de yer almaktadır.

Tip katlar olarak devam eden ikinci, üçüncü ve dördüncü katta mevcut ahşap panellerle ayrılan odalar kaldırılarak 1.1 ile ifade edilen yerlere ayırıcı duvarlar eklenmiştir (Resim 109). Islak hacimlerdeki bölme duvarlar kaldırılmış yerine kompakt bölmeler yapılmıştır. Ofis hacimlerinde 3.2 ile gösterilen yerlerde mevcutta bulunan mermer döşeme kaplaması kaldırılarak yerine laminat ahşap döşeme yapılmıştır. Bu hacimlerin tavanlarına alt katlardaki ofislerde olduğu gibi lineer ahşap ve alçıpanel asma tavanlar yapılmıştır (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018).

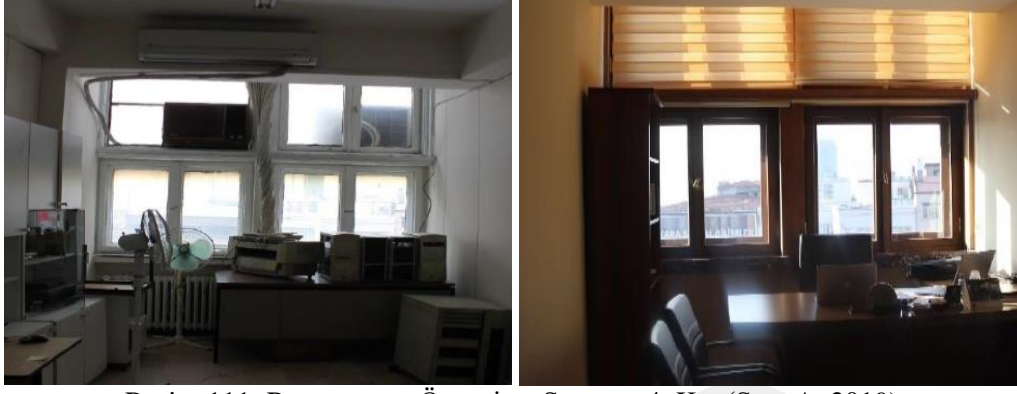

Resim 109: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, İkinci Kat Hol (Şen, A. 2019)

Ofis katlarındaki 3.1 ile gösterilen yerlerdeki deforme olmuş ahşap kapılar ve pencereler yenilenmiştir. Bununla birlikte her tip kapı ve pencereden bir örnek korunmuştur. Bu korunacak pencere ve kapı doğramalarında, 4.3 ile ifade edilen yerlerde özgün ahşap parkeler ve diğer ahşap elemanlar üzerine sonradan uygulanmış farklı renk ve katmanlardaki boya tabakaları temizlenerek özgün yüzeyler ortaya çıkartılmıştır (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018) (Resim 110-111).

Resim 110: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 3. Kat (Şen, A. 2019)

Resim 111: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 4. Kat (Şen, A. 2019)

Binada 4.5 ile gösterilen kısımlarda merdiven korkuluklarını ve asansör yanlarını kaplayan tek renk turkuaz sırlı özgün çinilerin üzeri sonradan ince bir sıva tabakası ile kapatılmıştır. Bunlar bisturi, spatula vb. ince uçlu aletler veya boya çözücü yardımıyla alttaki çinilere zarar verilmeden temizlenmiştir (Resim 112-113).

Resim 112: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 2. Kat (Şen, A. 2019)

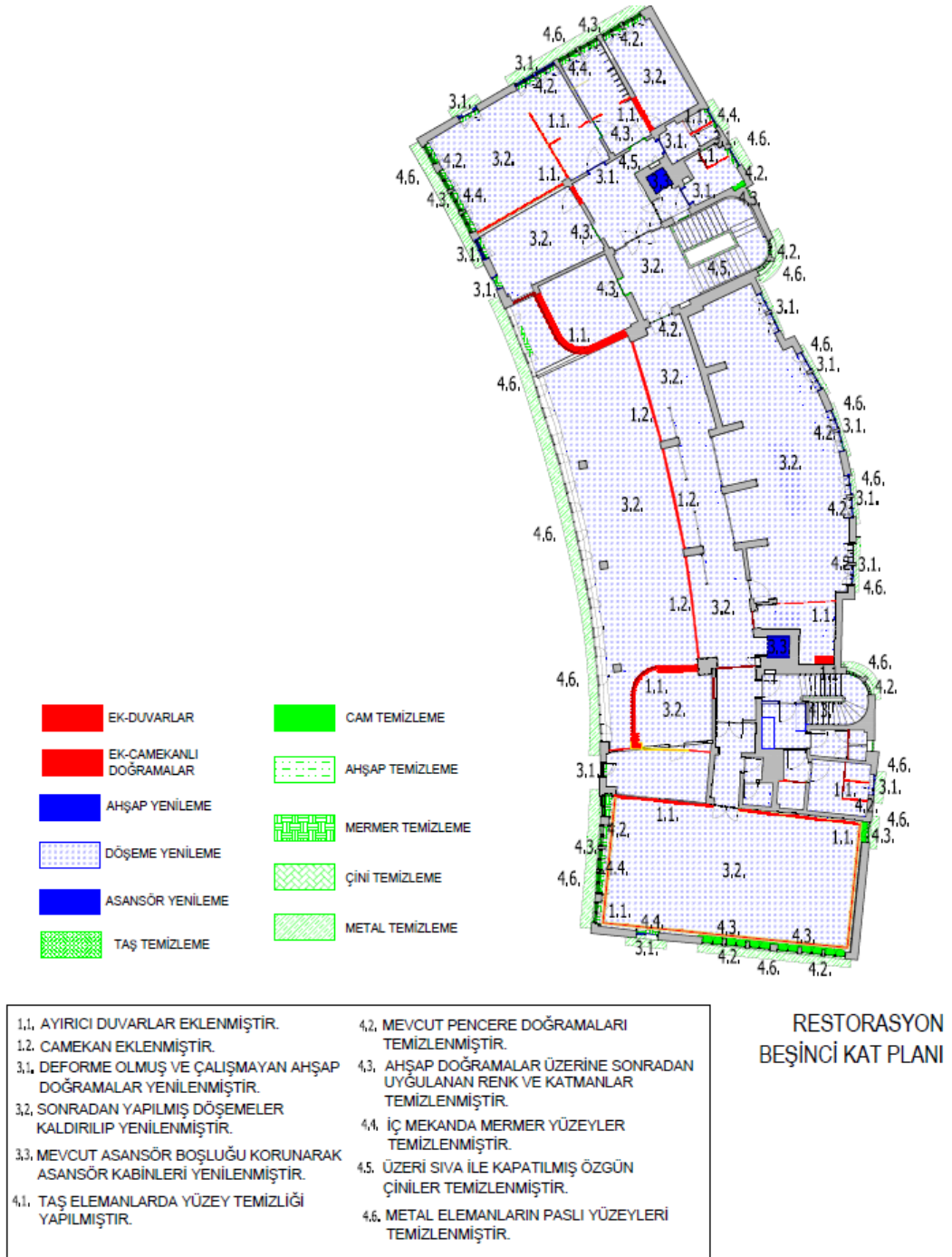
Resim 113: Restorasyon Aşaması Raspa İşlemi, 2. Kat (Şen, A. 2019)

Binanın 1.kat ve 5.kat üzerinde bulunan bakır kaplamalı çatılardan alt katlara su sızması nedeniyle büyük oranda korozyona uğramış, 3.4 ile gösterilen yerlerdeki bakır kaplamalar özgün detayına uygun olarak yenilenmiştir. Bununla birlikte yağmur olukları ve yağmur iniş boruları da özgün malzemesine uygun olarak yenilenmiştir (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018).

1.kat üzerinde bulunan çatıda 4.6 ile gösterilen kısımlarda bulunan metal elemanların paslı yüzeyleri temizlenmiştir. 2.1 ile gösterilen kısımlarda ise bakır çatı üzerine yapılan zift kaplaması kaldırılarak yenilenmiştir (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018).

Çatı saçaklarında kullanılan 3.2’de gösterilen aşırı derecede yıpranıp çürüyerek fiziksel dayanımını yitirmiş olan ahşap elemanlar yenilenmiştir. Yenilenen ahşap elemanlar özgün biçim ve nitelikte, böcek ve mantar oluşumlarına karşı fırınlanıp emprenye edilerek uygulanmıştır. Bu taşıyıcı elemanların üzerine sonradan uygulanmış farklı renk ve katmanlardaki boya tabakaları temizlenerek özgün yüzeyler ortaya çıkartılmıştır. Restorasyon öncesi mevcut boya tabakaları mekanik (bisturi, zımpara vb.) ve kimyasal (boya çözücü) yöntemlerle temizlenmiştir (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018).

- Beşinci Kat

Resim 114: Beşinci Dönem 5. Kat (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Yapının son dönemi olan restorasyon projesinde beşinci kat incelendiğinde en büyük değişimlerden birinin teras bölümünde olduğu görülmüştür (Resim 114). Yapının rölöve projesine göre değiştirilen teras kısmını eski haline döndürmek için uygulamalar yapılmıştır. Bu konuda yapılan uygulamalar aşağıda verilmiştir.

5. katın teras kısmında yer alan üçü ahşap kaplamalarla kapatılmış dört adet dairesel kesitli mantar kolonlar yeniden ortaya çıkartılmıştır (Resim 115). Dairesel kolonların birleştiği tavanlarda bulunan, yapının özgün formuna göre açık olan fakat zamanla geçirdiği değişimler sonucu bakır çatı kaplaması ile kapatılan üç adet açıklık tekrar açılmıştır. Günümüzde bu açıklıklar korunmayarak alan kapalı olarak kullanılmaktadır (Resim 116).

Resim 115: Restorasyon Uygulama Aşaması, 5. Kat (Şen, A. 2019)

Terasın iki yanındaki giriş izleri günümüzde de mevcut olan dairesel mekânlar 1.1 ile gösterilen yerlerde ayırıcı duvarlar eklenerek tekrar oluşturulmuştur. Terasta bulunan 1.2 ile gösterilen mantar kolonların gerisindeki camekânlı kapı ve pencereler eski fotoğraflara göre yeniden yapılmıştır. Zeminde 3.2 ile gösterilen yerlerde mevcut döşeme sökülerek desenli karo seramik döşeme kaplaması yapılmıştır (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018).

Resim 116: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 5. Kat (Şen, A. 2019)

Beşinci katta 3.1 ile ifade edilen yerlerde bulunan deforme olmuş ve çalışmayan ahşap doğramalar yenilenmiştir. Bu katta sağlam olan doğramalar korunarak 4.3 ile gösterilen yerlerde sonradan uygulanan renk ve katmanların temizlenmesiyle tekrar kullanılmıştır (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018).

Bütün katlarda bulunan yapının kuzey kısmındaki asansör ve merdiven kenarlarında sonradan sıva ile kapatılmış olan çiniler bu katta da 4.5 ile gösterilen kısımlarda, raspa işlemi uygulanarak özgün çiniye zarar verilmeden temizlenmiştir (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018).

- Cepheler

1.1. ÖZGÜN RENGE UYUMLU CEPHE BOYAMASI YAPILMIŞTIR.	4.1. TAŞ ELEMENLERDE YÜZEY TEMİZLİĞİ YAPILMIŞTIR.
2.1. BAKIR ÇATI ÜZERİNE UYGULANAN ZİFT KAPLAMASI KALDIRILIP ONARILMIŞTIR.	4.2. MEVCUT PENCERE DOĞRAMALARI TEMİZLENMİŞTİR.
3.1. DEFORME OLMUŞ VE ÇALIŞMAYAN AHŞAP DOĞRAMALAR YENİLENMİŞTİR.	4.3. AHŞAP DOĞRAMALAR ÜZERİNE SONRADAN UYGULANAN RENK VE KATMANLAR TEMİZLENMİŞTİR.
3.2. YENİ İŞLEV DOĞRULTUSUNDA TABELA YENİLENMİŞTİR.	4.4. METAL ELEMENLERİN PASLI YÜZEYLERİ TEMİZLENMİŞTİR.
3.3. MEVCUT CAMEKAN DOĞRAMALAR SÖKÜLÜP YENİLENMİŞTİR.	

RESTORASYON
BATI CEPHESİ

Resim 117: Beşinci Dönem Batı Cephesi (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

1.1. ÖZGÜN RENGE UYUMLU CEPHE BOYAMASI YAPILMIŞTIR.	4.2. MEVCUT PENCERE DOĞRAMALARI TEMİZLENMİŞTİR.
2.1. BAKIR ÇATI ÜZERİNE UYGULANAN ZİFT KAPLAMASI KALDIRILIP ONARILMIŞTIR.	4.3. AHŞAP DOĞRAMALAR ÜZERİNE SONRADAN UYGULANAN RENK VE KATMANLAR TEMİZLENMİŞTİR.
3.1. DEFORME OLMUŞ VE ÇALIŞMAYAN AHŞAP DOĞRAMALAR YENİLENMİŞTİR.	4.4. METAL ELEMENLERİN PASLI YÜZEYLERİ TEMİZLENMİŞTİR.
4.1. TAŞ ELEMENLERDE YÜZEY TEMİZLİĞİ YAPILMIŞTIR.	

RESTORASYON
KUZEY CEPHESİ

Resim 118: Beşinci Dönem Kuzey Cephesi (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Resim 119: Restorasyon Öncesi ve Sonrası Batı Cephesi (Strata Mimarlık, 2020)

Son dönem restorasyon projesinde batı cephesi incelendiğinde, ilk fotoğrafta verilen dördüncü dönemde yer alan “Sümer Holding” tabelası değiştirilerek “Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi” yapılmıştır (Resim 119). Grafik yardımıyla uygulamaların gösterildiği cephelerde 3.2 ile ifade edilen yerlerde yeni işleve göre tabela değişiklikleri yapılmıştır (Resim 117-118). Yapının restorasyon öncesindeki batı cephesine bakıldığında ana girişteki saçakta yazan yazı sökülerek yerine “Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi” yazılmıştır. Yine dördüncü dönemde ana girişin sağında yer alan yazı sökülerek, bu girişin sağına ve soluna üniversiteye ait yazılar eklenmiştir. Yapının batı cephesinde bulunan diğer iki girişin üstünde bulunan önceki dönemlerde mağazaya hizmet vermesi nedeni ile konulmuş yazılar kaldırılmıştır (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018).

Yapının cephelerinde 1.1 ile gösterilen yerlerde özgün renge uyumlu cephe boyaması yapılmıştır. Batı cephesinde yapının A bloğunda görülen çatıda 2.1 ile ifade edilen kısımda eski dönemlerde yapılan zift kaplaması kaldırılarak yeniden zift kaplaması yapılmıştır. Çatıda 4.4 ile gösterilen kısımlarda ise camların arasındaki metal elemanların paslı yüzeyleri temizlenmiştir. Yapının cephelerinde 3.1 ile gösterilen yerlerde deforme olmuş ve çalışmayan ahşap doğramalar yenilenmiştir. 4.3 ile ifade edilen kısımlarda ise kullanılacak olan ahşap doğramalar üzerindeki sonradan yapılan renk ve katmanlar özgün doğramalara zarar verilmeyecek şekilde temizlenmiştir. Batı cephesinde 3.3 ile gösterilen 5. katta bulunan terasta önceden yapılan camekânlı kısım sökülerek yenilenmiştir (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018).

Yapının en çok A blok kısmında görülen 4.1 ile gösterilen taş kısımlarda yüzeysel kirlerin temizlenmesi için atomize su ile temizlik yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntemde taş yüzeylerinde oluşan kirlenmeleri temizlemek için su taş yüzeyine püskürtülerek uygulanmıştır. Bu yöntem çok yıpranmış taşlarda özgün forma zarar vereceğinden ve soğuk havalarda uygulanmamıştır (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018).

5.3. Değerlendirme

5.3.1. İşlev Değişikliği

1938 yılında Sümerbank binası olarak kullanılan bina zamanla farklı işlevlerde kullanılmaya başlanmıştır. Bu işlevler doğrultusunda yapıya eklemeler ve müdahalelerde bulunulmuştur. Bu bölümde yapının geçirdiği dönemler incelenerek, işlev değişikliği açısından ulaşılan kaynakların netliği de göz önünde bulundurularak dördüncü dönem rölöve projesi ve restorasyon projesi karşılaştırması yapılmıştır. Bu incelemeler doğrultusunda mahallerin hangi işlevlerde kullanıldığı belirtilmiştir ve bu çalışmalar grafik yardımıyla sunulmuştur. Son dönem rölöve projesi incelendiğinde yapının zemin katının A blok kısmının mağaza olarak kullanıldığı B blok kısmının ve diğer katlarının ise banka işlevinde kullanıldığı görülmüştür (Strata Mimarlık Rölöve Raporu, 2017) (Resim 120). 2013 yılında yapının Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesine verilmesi ile yapıda işlev değişikliği nedeniyle 2017 yılında restorasyon çalışması yapılmaya başlanmıştır. 2019 yılında biten bu uygulama ile yapı üniversite binası olarak işlev görmektedir.

- Zemin Kat

Resim 120: Rölöve Zemin Kat İşlev Analizi (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Dördüncü dönemde yapının zemin katında iki işlev birden görülmektedir. Zemin katın A blok batı cephesi mağazaya verilmiştir. Yapının doğu cephesi ise banka işlevi görmeye devam etmektedir. Orta galeri de banka bölümüne ulaşılan ana giriş olarak kalmıştır (Strata Mimarlık Rölöve Raporu, 2017). Mağaza işlevi düşünüldüğünde bu tarihi yapıda, mağaza olan yerin iç kısımlarında bu işlevin kullanım alanlarının oluşturulması ile birçok değişiklik yapılmıştır. Günümüzde mağaza modelleri düşünüldüğünde ne gibi değişiklikler yapılmış olacağı anlaşılmaktadır.

Yapının zemin katında eskiden mağaza ve banka olarak kullanılan kısımlar üniversite fakülte ofisleri ve kafe olarak tasarlanmıştır. Kütüphanenin ana girişi orta bölümdeki galeriden sağlanmıştır. Bu mekânın aynı zamanda sergi alanı olarak da hizmet vermesi düşünülmüştür. Yapının kuzey cephesi doğu kanadı ise daha önceki işleviyle benzer şekilde kütüphaneye ve üniversite yönetimine ait birimler olarak kullanılmıştır (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018) (Resim 121-125).

Resim 122: Restorasyon Sonrası, Galeri Arkası Kütüphane Girişi (Şen, A. 2019)

Resim 123: Restorasyon Sonrası, Galeri Arkası Kütüphane Girişi (Şen, A. 2019)

Resim 124: Restorasyon Sonrası, Sesli Çalışma Alanı (Şen, A. 2019)

Resim 125: Restorasyon Sonrası, Ana Salon Doğu Cephesi (Şen, A. 2019)

Yapının bu kısımları rölöve projesine göre bankaya hizmet veren alanlar olarak kullanılmaktaydı (Strata Mimarlık Rölöve Raporu, 2017). Üniversiteye devredilen binanın bu kısmı günümüzde kütüphane ana salonu olarak işlev görmektedir. İşlev değişikliği nedeniyle sert zemin döşeme halı ile kaplanmıştır.

Resim 127: Restorasyon 1. Kat İşlev Analizi (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Rölöve projesi işlev analizi ve restorasyon projesi işlev analizi karşılaştırmasında, birinci katta genel müdür odası olarak kullanılan kısımların son dönemde lisansüstü dersliklerin bulunduğu sınıflara çevrildiği görülmektedir. Yapının önceki dönemine ait işlevi korunan tek yer toplantı odasıdır. Doğu cephesi orta galerinin arka kısmı ise bilgisayar odası ve toplu çalışma alanları olarak tasarlanmıştır. Batı cephesinin iki kanadında daha önce genel müdür odası olarak kullanılan mekân seminer odası olarak işlevlendirilmiştir (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018). Daha önce kullanılan genel müdür odası ile yeni işlev karşılaştırıldığında yeni mekânın mekân kurgusunun değiştiği ve daha çok insan yoğunluğuna sahip olacağı söylenebilir. Bu işlev değişikliğinin yol açtığı müdahaleler aşağıdaki fotoğraflarda verilmiştir (Resim 127-130).

Resim 128: Restorasyon Öncesi, Genel Müdür Odası Sonrası, Seminer Odası (Asbü, 2020)

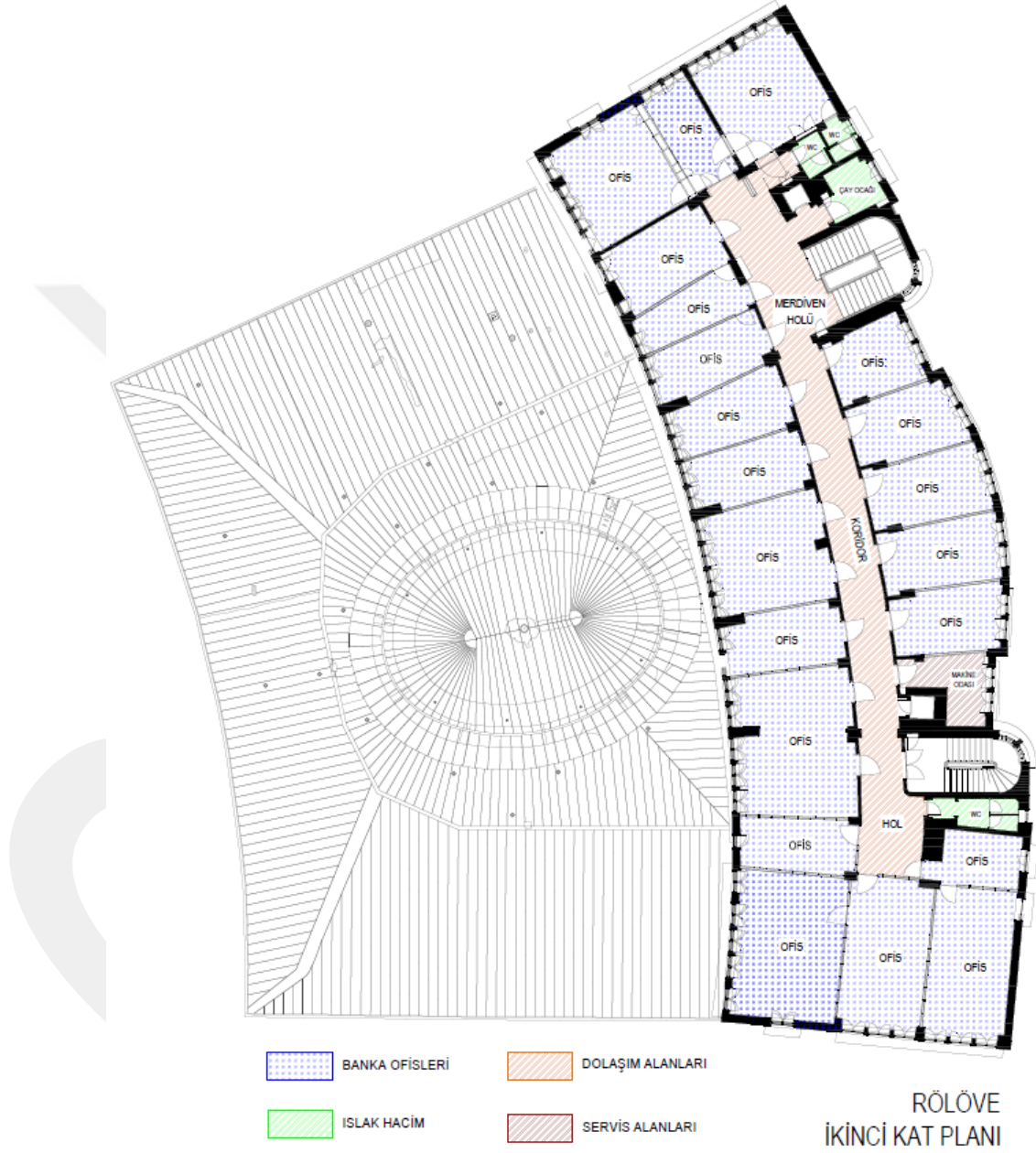
Resim 129: Restorasyon Öncesi, Genel Müdür Odası Sonrası, Lisansüstü Derslikler (Asbü, 2020)

Resim 130: Restorasyon Öncesi, Bilgi İşlem Depo Sonrası, Bilgisayar Lab. (Asbü, 2020)

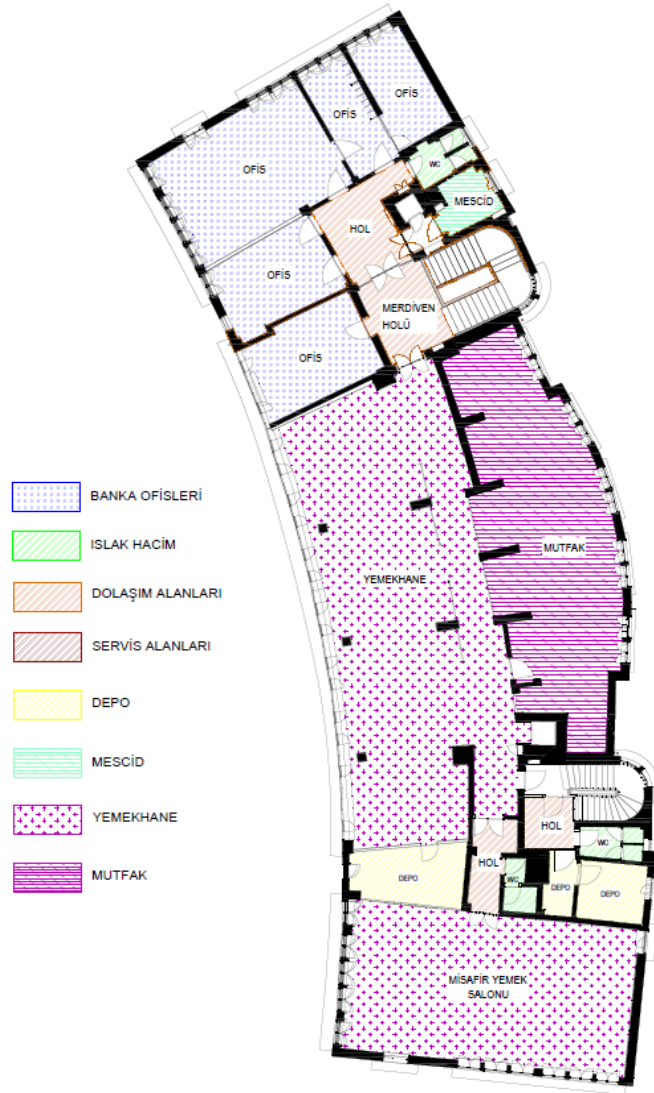
- İkinci Kat

Tip katlar olarak devam eden ikinci, üçüncü ve dördüncü katta mevcut ahşap panellerle oluşturulan mekân kurgusu korunmuştur (Strata Mimarlık Rölöve Raporu, 2017) (Resim 131).

Resim 131: Rölöve 2. Kat İşlev Analizi (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

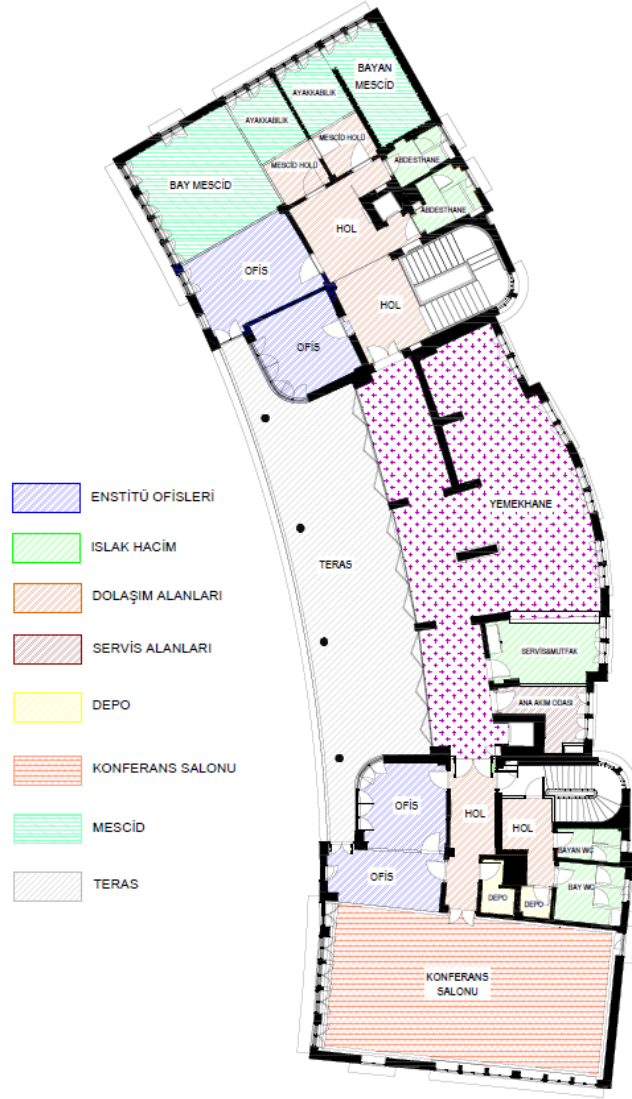
- Beşinci Kat

RÖLÖVE
BEŞİNCİ KAT PLANI

Resim 133: Rölöve 5. Kat İşlev Analizi (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Yapının beşinci katı incelendiğinde, kapalı olarak kullanılan teras yemekhane işlevini görmektedir. Yemekhanenin iki yanında bulunan önceki dönemlerde köşeleri oval olan ofisler bu dönemde düzleştirilerek depo olarak kullanılmaktadır. Güney cephesine bakan kısım ise misafir yemek salonu olarak işlevlendirilmiştir (Strata Mimarlık Rölöve Raporu, 2017) (Resim 133).

RESTORASYON BEŞİNCİ KAT PLANI

Resim 134: Restorasyon 5. Kat İşlev Analizi (Şen, A. 2020) (Strata Mimarlık çalışmalarından uyarlanmıştır)

Restorasyon projesi incelendiğinde, rölöve projesinde yemekhane olarak kullanılan alanların ortasında bir hol oluşturulduğu görülmektedir. Bu projede teras olarak belirtilen yer camekânlı kapalı bir alan olup, günümüzde yemekhane olarak kullanılmaktadır. Yapının kuzey cephesine bakan dördüncü dönemde ofis olarak kullanılan alanlar bu projede mescid işlevine dönüştürülmüştür. Güney cephesine bakan kısım ise konferans salonu olarak tasarlanmasına rağmen yemekhane olarak kullanılmaktadır (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018) (Resim 134-137).

Resim 135: Restorasyon Öncesi Ofis (Asbü Yapı İşleri, 2017)

Resim 136: Restorasyon Sonrası Mescid (Şen, A. 2019)

Resim 137: Restorasyon Sonrası Yemekhane ve Hol (Şen, A. 2020)

5.3.2. Koruma Sorunları

2019 yılında restorasyonu tamamlanan Sümerbank Genel Müdürlük Binası'nın yeniden ilevlendirilmesi sonucunda yapı Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Fakülteler ve Lisansüstü Derslikler Binası olarak kullanılmaya balanmıtır.

Restorasyon projesi ve müdahaleler incelendiğinde yapının formu genel olarak korunmusa da binanın işlevine yönelik eklemeler ve çıkarmalar yapılmıştır. Bunun yanı sıra bazı kısımlarda özgün malzemeler kaldırılarak yenileri ile değitirilmitir.

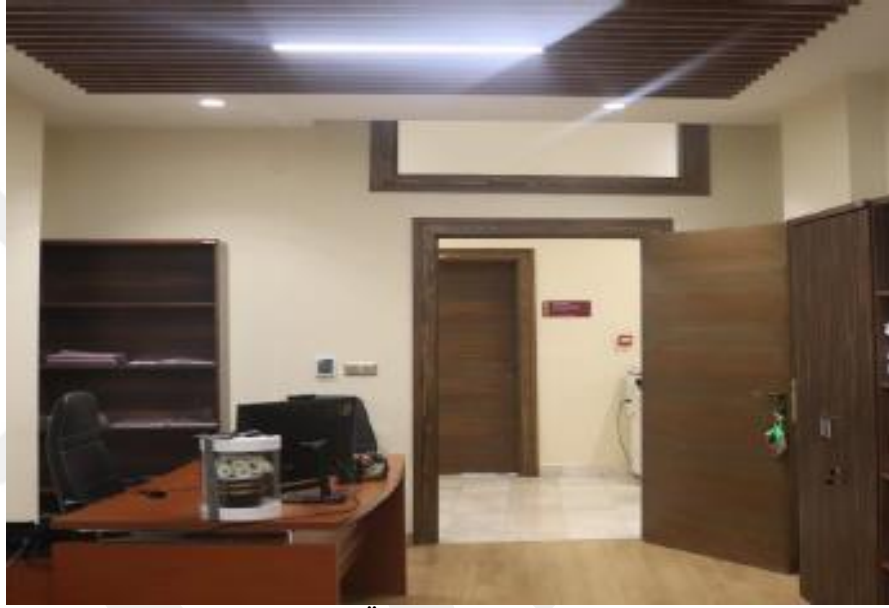
Yapıldığı dönemden günümüze kadar birçok değişim geçiren bu yapı için, her dönemde yapılan tahribat ne kadar koruma açısından uygunsuz olsa da, her dönem yapılan eklemeler ve malzemeler de günümüze kadar gelen dönemi yansıtmasını nedeniyle koruma açısından önem arz etmektedir.

Bu fikre dayanarak, restorasyon aşamasında tamamen ilk dönem yapılan binanın özgün hali baz alınarak ona yönelik uygulamalar yapıldığından, sonraki dönemlerde yapılan değişiklikler ve kullanılan malzemeler dikkate alınmadan kaldırılıp yenileri eklenebilmitir. Koruma sorunları açısından değerlendirilen uygulamalar aşağıdaki görsellerde verilmiştir.

Resim 138: Restorasyon ncesi ve Sonrası, 4. kat hol (en, A. 2019)

Sol görseldeki koridorda malzemelerin yansıtığı dönem sağdaki uygulama ile tamamen yok olmuştur (Resim 138).

Resim 139: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 2. kat (Şen, A. 2019)

İlk fotoğrafta görülen koridora bakan pencerenin kapatılması yapının özgün formuna aykırı bir uygulama olmuştur. Restorasyon uygulamasında bu pencerenin açılması doğru bir karar olmakla birlikte, özgün malzemenin kullanılması yerine eskisini söküp yerine yeni bir malzeme kullanılması koruma sorunu olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda kapılar için de aynı uygulama söz konusu olmuş ve kullanılmayacak durumda olmayan yapının özgün kapıları sökülüp yerine yeni kapılar takılmıştır. Bu uygulamalar doğrultusunda koridor görünüşü eskilik değerini yitirmiştir (Resim 139).

Resim 140: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 5. kat (Şen, A. 2019)

İlk fotoğrafta pencereler özgün olan doğramaların boyanmış halidir ve restorasyon uygulamasında bu doğramalar özgün haline getirilip tekrar kullanılmıştır. Fakat döşemede kullanılan seramikler değiştirilmiştir. Yapının özgün döşeme kaplaması sökülüp yerine karo desen mozaik döşeme yapılmıştır (Resim 140).

Resim 141: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 2. kat (Şen, A. 2019)

Bu görsellerde tavan detayına dikkat çekilmek istenmiştir. İlk görseldeki nervürlü tavan ikinci görseldeki uygulama ile yeni bir görüntü kazanmıştır. Aynı zamanda bu uygulama yapıya yeni bir eklemedir (Resim 141).

Resim 142: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 1. kat (Şen, A. 2019)

Ahşap duvar kaplamaları korunan önceki dönem makam odaları dersliklere dönüştürülürken tefriş değiştirilmiş; estetik kaygı gözetilmeden yerleştirilen yeni tefriş, odanın kullanım biçim ve yoğunluğunu değiştirmiştir (Resim 142).

Kuzey cephesinde bulunan B bloğa ait girişte mevcut demir kapının üstüne daha önceki dönemlerde yapılan boya, raspalama yöntemiyle çıkarılmış, kapı özgün haline kavuşturulmuştur. Bu kısımda göze çarpan koruma ilkelerine aykırı en önemli sorunlardan biri de önceki dönemlerde ana giriş holündeki tavan ve duvar elemanlarının, yapının ilk formuna ve özgün malzemelerine aykırı bir uygulamayla kaplanmasıdır. Restorasyon uygulamasında bu eklemeler kaldırılmıştır (Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018) (Resim 143-144).

Resim 143: Restorasyon Öncesi, B Blok Zemin Kat Giriş Holü (Asbü Yapı İşleri, 2017)

Resim 144: Restorasyon Sonrası, B Blok Zemin Kat Giriş Holü (Şen, A. 2019)

Resim 145: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 1. kat (Şen, A. 2019)

Fotoğraflarda görülmekte olan yapıya uygulanan bu müdahaleler, yapının nasıl bambaşka bir yapıya dönüştürdüğünü göstermektedir. Mevcut döşemede herhangi bir deforme olmaması durumu göze alındığında tamamen sökülüp yerine yeni bir malzeme döşenmesi koruma açısından uygun görülmemektedir. Mevcut kapılar kullanım açısından bir sorun teşkil etmemesine rağmen yenileriyle değiştirilmiştir (Resim 145).

Yine buna benzer bir örnek yapının birinci katında yer alan bir odada görülmektedir. İlk fotoğrafta görülen özgün kapı ve kaplamalar ikinci fotoğrafta görüldüğü gibi yenileriyle değiştirilmiştir (Resim 146).

Resim 146: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 1. kat (Şen, A. 2019)

Resim 147: Restorasyon Öncesi ve Sonrası, 5. kat (Şen, A. 2019)

Islak hacimlerde döşemenin kaldırılması, duvar seramiklerinin yenilenmesi, kapıların kaldırılıp yerine kompakt ayırıcı bölmeler yapılması ve asma tavan ile özgün malzeme ve formdan uzaklaşmıştır. Bu uygulama ile eskilik değerini yitiren alanlar tamamen yeni görünmektedir (Resim 147).

Resim 148: Restorasyon Öncesi, 5. kat (Asbü Yapı İşleri, 2017)

Resim 149: Restorasyon Aşaması, 5. kat (Şen, A. 2019)

Bu kattaki dolaplar, duvar ve tavan kaplaması ilk döneme ait olmadığı için kaldırılmıştır (Resim 148-149).

Resim 150: Restorasyon Sonrası, 5. kat (Şen, A. 2019)

Resim 151: Restorasyon Öncesi, 5. kat (Asbü Yapı İşleri, 2017)

Bu yapıya ait uygulanan en önemli değişikliklerden biri de 5. kat terasta yapılan müdahalelerdir. Yapıya ait dördüncü dönem projesinde dairesel kolonlar ahşap giydirmelerle kapatılmıştır. Tavandaki üç adet açıklık asma tavan uygulaması ile kapatılmıştır (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017) (Resim 151).

Resim 152: Restorasyon Aşaması, 5. kat (Şen, A. 2019)

Resim 153: Restorasyon Sonrası, 5. kat (Şen, A. 2019)

Resim 152, restorasyon uygulama aşamasına aittir. Bu kısımda yapının ilk yapıldığı zamanda açık olan teras üçüncü dönemde cam giydirme ile kapatılmıştır (Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017).

Restorasyon uygulama aşamasında bu camekânlı kısım ile tavan kaplamasının kaldırıldığı görülmektedir. Böylelikle yapının özgün formuna ulaşılmıştır. Fakat restorasyon uygulamasının bitiminde son fotoğrafta görüldüğü gibi açık olan teras tekrar kapatılmıştır. Tavandaki üç adet açıklık ise, açıklıkların biçimleri belli olacak biçimde bakır kaplama ile kapatılmıştır (Resim 153). Bu uygulama ile yapının özgün formundan uzaklaşıldığı görülmektedir.

Koruma sorunları olarak değerlendirilen bu uygulamaların yapının tarihi değerine zarar verdiği görülmektedir. Bütün dönem müdahaleleri göz önüne alındığında zaman içerisinde yapıda olan eklemeler kendi zamanlarına ait izler barındırmaktadır. Son dönem onarımında kimi yerlerde özgün forma ulaşmak için yapılan uygulamaların olduğu, kimi yerde ise eskiyi kaldırıp yeninin eklendiği görülmektedir. Özgün forma ulaşmak, yapının diğer dönemlerinde olan değişikliklerin kaldırılmasına, o dönemlere ait değerlerin yok olmasına neden olmuştur ve bu durum koruma sorunu olarak değerlendirilmiştir. Bazı yerlerde ise yeni işlev doğrultusunda yeni ek ve malzemeler kullanıldığı görülmüştür.

BÖLÜM 6

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Cumhuriyet'in en önemli mimarlık eserlerinden biri olan Sümerbank Genel Müdürlük Binası, 20. yüzyıl mimarlık mirası kapsamında korunması gerekmektedir. Bu kapsamda, öncelikle, koruma kavramının geçmişten günümüze değişen anlamı incelenmiştir. 20. yüzyıl öncesinde koruma, görsel ve estetik bütünlüğü ve özgünlüğü korumayı temel almaktadır. 20. yüzyıl mimarlığı ile birlikte, koruma alanında yeni değerlerin varlığı ve önemi gündeme gelmiş, özgünlük yeniden tartışılmıştır.

Diğer yandan, Türkiye'de Modern Mimarlık ürünleri, Avrupa'ya göre daha geç ortaya çıkmıştır. İlk zamanlarda ulusal özellikler taşıyan Erken Cumhuriyet Mimarisi, Avrupa'dan gelen yabancı mimarların etkisiyle Uluslararası Üslup'a yaklaşmıştır.

Ankara yeni kurulan Cumhuriyet'in başkentidir, diğer tüm Anadolu kentlerinin modernleşmesinde örnek kent olarak görülmüştür. Cumhuriyet Ankara'sının merkezi olan Ulus, bu bağlamda tarihi bir geçmişe sahip olduğu için yenilenen ve yeniden işlevlendirilen binalara ev sahipliği etmektedir. Diğer yandan, Türkiye'de modern mimarlığı temsil eden önemli kamu yapılarından biri de banka yapılarıdır. Bu çalışma kapsamında, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Ankara-Ulus'da inşa edilen önemli banka yapılarından biri olan Sümerbank Genel Müdürlük Binası yeniden işlevlendirilen yapı örneği olarak incelenmiştir.

Yeniden işlevlendirme koruma ölçütleri kapsamında en çok tercih edilen müdahale yöntemlerinden biridir. Bu şekilde tarihi binanın formu ve kısmen özgünlüğü korunmakta ve mimarisine yeni değerler katılmaktadır. Yeniden işlevlendirilen bina sosyo-kültürel ve ekonomik değerler kapsamında da değerlendirilmektedir.

Sümerbank Genel Müdürlük Binası, Erken Cumhuriyet Dönemi yapısıdır. Ulusal Mimarlık dilinden sıyrılarak 20. yüzyılın kübik stilinde tasarlanmıştır. Günümüze kadar geçirmiş olduğu birçok işlev değişikliği binanın orjinal mimari unsurlarında değişikliklere sebep olmuştur.

En çok dikkat çeken teras bölümündeki değişimdir. Hem fonksiyonel hem de estetik açıdan yapının görünümünde farklılığa yol açan bu değişimler koruma açısından olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Yapının sürdürülebilmesi ve en az müdahaleye maruz kalması için yapılan işlev değişikliklerinde yapının özgünlüğü korunmalı ve yeniden verilen işlevin yapının mimarisine uygun olması gerekmektedir.

Sümerbank Genel Müdürlük Binası 1938 yılından günümüze Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığını yansıtmaya, sanayileşmeyi temsil eden önemli bir kurumun genel merkezi olması, bulunduğu konumun önemi ve bu tarihsel süreçte geçirdiği değişimler açısından korunması gereken önemli bir yapıdır. Sümerbank Genel Müdürlük Binası kültürel miras niteliği göz önüne alındığında, farklı dönemlerde yapılan müdahalelerle birlikte tarihi belge değeri ve yapıldığı dönemin mimari anlayışını yansıtmaya estetik değere sahiptir. Bunun yanında kullanılan yapıım tekniği ile teknolojik değere, modernleşme ve sanayileşmedeki katkısı nedeniyle sosyal değere ve ardından gelen yapılara örnek olması nedeniyle referans değerine de sahiptir. Koruma açısından yapılan olumsuz müdahaleler nedeniyle ve sonradan eklenen kütle ile özgünlük ve bütünlüğü kısmen zarar görmüştür.

Sümerbank Genel Müdürlük Binası işlev değişimleri ve çağın ihtiyaçlarına uyum nedeni ile müdahaleler geçirmiştir. Yapının en önemli bölümü olan zemin kat ve teras katı en çok değişiklik geçiren ve koruma sorunlarının fazla olduğu kısım olarak değerlendirilebilir. Yapıda genel olarak en büyük koruma sorunu özgün malzemenin yok edilmesidir. Kimi yerlerde ise özgüne dönme çabasıyla ara dönem eklemelerinin kaldırılması sonucunda koruma sorunları oluşmuştur. Bu kısım, karar verilmesi konusunda çok dikkat edilmesi gereken bir konudur. Günümüze kadar verilen işlevler düşünüldüğünde yapıya en çok zarar veren işlevin mağaza işlevi ve üniversite işlevi olduğu görülmüştür. Mağaza işlevi ile zemin katta büyük bir değişiklik olmuş ve yapının tasarımında verilen fonksiyon bağlamında alabileceği özgün hacim fazlaca ihlal edilmiştir. Mağaza kullanımında zemin katta olan kişi yoğunluğu nedeniyle ve işlev kullanımı düşünüldüğünde yapıda tahribat olmuştur. Üniversite işlevi ile katlardaki yoğunluk artmıştır. Zemin kat için özgün forma dönülmeye çalışılmış ve işlev doğrultusunda kullanım hacmi düştüğünden olumlu koruma olarak değerlendirilebilir.

Teras kat için tarihi belge değeri olmayan kaplamalar sökülerek özgün forma dönülmeye çalışılsa da mevcut camekanın kaldırılmamasından ve çatı açıklıklarının kapatılmasından dolayı özgün malzeme ve forma ulaşılamamıştır. Yapıya üniversite işlevi kazandırılırken, inşa edildiği dönemden de öncesini temsil eden aydınlatma elemanları, döşeme ve kaplama vb. dekoratif öğeler ve mobilyalar eklenmiştir. Yapıda, her dönem kendine ait izleri barındırmaktadır. Bu izlerin tamamen silinerek ilk yapıldığı döneme referans verdiği, diğer yandan yeni eklenen dekoratif öğelerle, yapıldığı dönemden daha da eskiye öykünen tarihselci bir yaklaşımla restore edildiği söylenebilir. Oysaki özgün dokuya uyumlu ama çağımızı da yansıtan eklemeler, neyin özgün, neyin yeni olduğunu daha iyi anlatacaktır. Ancak, restorasyon uygulaması ile özgün öğelerin (doğramalar, kapılar, mantar kolonlar gibi) ortaya çıkarılması çağdaş koruma ilkeleri açısından olumludur.

İşlev değişikliği yaparken en büyük zorluk, yapının özgün tasarım şemasını, mekân kurgusunu ve atmosferini korumaktır. Bu nedenle, 20. yüzyıl mimarlık mirasının korunması tartışmalarının ilk yıllarında, bazı ikonik modern yapıların tasarım özgünlüğünün, malzeme özgünlüğünden daha önemli olabileceği üzerinde durulmuştur. Bu önerme, rekonstrüksiyon uygulamalarını arttırdığı için günümüzde tercih edilmemekte, ancak tartışmalar hala devam etmektedir. Mekânsal kurgusu büyük oranda korunarak gelen Sümerbank yapısı ise, onarım sırasında malzeme özgünlüğü temel alınarak korumaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, geri dönüştürülebilir eklemeler kaldırılarak özgün malzemelere ulaşılmış ve kimyasal temizleme ile yeniden kazandırılmıştır. Ancak, pek çok yerde de, özgün malzemeye benzer yeni malzemelerden aynı formda yapı elemanları üretilerek eskilerinin yerine yerleştirilmiştir. Bu uygulama hem yanıltıcıdır hem de özgün malzemeyi korumayı amaç edinen bir onarım fikriyle çelişkilidir. Diğer yandan, yeni işlev ile mekan kurgusu da oldukça değiştirilmiştir. Yapının bundan sonraki dönemlerde en az müdahaleye maruz kalması için işlev değişikliğinde verilecek fonksiyonun yapı için uygun olup olmadığı değerlendirilmelidir. Malzeme, biçim ve yapı sistemleri kendi dönemlerinin teknolojisini ve özelliklerini yansıttığından gelecekte korunmaya değer görülebilir. Bu nedenle, geçmiş ve günümüzün dürüstçe sergilenmesi, gelecekteki onarımların doğruluğuna da ışık tutacaktır.

KAYNAKLAR

1. **Ahunbay, Z., (2018)**, *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, İstanbul: YEM Yayınları.
2. **Ahunbay, Z. (2013)**, “2013’ün Tartışmalı Yeniden Kullanım ve İhyaları”, *TMMOB Mimarlık Dergisi* (374) s.49-53.
3. **Ahunbay, Z., (2002)**, “20. Yüzyılın Mimari ve Endüstri Mirasının Korunması Sempozyumu, Mimarlık, sayı: 308, Aralık 2002, s.42-43.
4. **Altuntaş, A., (2014)**, “Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemi Başkentlerinde Banka Yapıları (1850-1950)”, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
5. **Asar, B., (2012)**, “Ankara Ulus Tarihi Kent Merkezindeki Ticaret Binalarının Değişimi ve Mekânsal Analizi”, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya.
6. **Asiliskender, B. (2009)**, “Cumhuriyet Sonrası Kalkınma Hareketi olarak Sanayileşme ve Mekânsal Değişim”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 7, Sayı 13, s.153-169.
7. **Aslanoğlu, İ. (2010)**, *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı (1923-1938)*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.
8. **Asatekin, G. (2004)**, *Kültür ve Doğa Varlıklarımız Neye, Niçin, Nasıl Korumalıyız?*, İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları.
9. **Ayda, A. (1975)**, *18. Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci*, İTÜ Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul.
10. **Aydın, D., Okuyucu, B., E. (2009)**, “Yeniden Kullanıma Adaptasyon ve Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında Afyonkarahisar Millet Hamamının Değerlendirilmesi”, *Megaron YTÜ, Mimarlık Fakültesi, E Dergisi* 3(3) s.35-44.
11. **Batur, A. (2006)**, “Türkiye Mimarlığında Modernite Kavramı Üzerine”, *Mimarlık*, sayı:329, s.50-53.
12. **Batur, E., (1997)**, *Modernizmin Serüveni*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
13. **Bektaş, C. (1992)**, *Koruma Onarım*, İstanbul: Yem Yayınları

14. **Benevolo, L., (1981)**, *Modern Mimarlığın Tarihi, Sanayi Devrimi*, cilt: 1-2, İstanbul.
15. **Bilgin, İ., (2007)**, “Bir Mimari Eser Olarak Silahtarağa Elektrik Santrali”, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
16. **Bozdoğan, S., (2002)**, *Modernizm ve Ulusu İnşası*, Metis Yayınları, İstanbul.
17. **Büyükarslan, B. & Güney, E. D. (2013)**, “Endüstriyel Miras Yapılarının Yeniden İşlevlendirilme Süreci ve İstanbul Tuz Ambarı Örneği”, Beykent Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi, Cilt6 (2), s.31-58.
18. **Cansever, T. (1975)**, “Türkiye’deki Mimari Miras, Korunması ve Geleceği”, Milliyet Sanat Dergisi, İstanbul, No:136, s.15.
19. **Cengizkan, A., (2002)**, *Modernin Saati*, Mimarlar Derneği-Boyut Yayın, Ankara.
20. **Cihan, A., (2019)**, “Koruma Altındaki Ticaret Yapılarının Konaklama Yapısı Olarak Yeniden İşlevlendirme Süreçleri ve Sirkeci Mercure Hotel Örneği”, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
21. **Dündar, M., (2004)**, “Cumhuriyetin İlk Mimarlarından Giulio Mongeri’nin Ankara’daki Banka Yapıları”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Cumhuriyetimizin 80. Kuruluş Yıldönümü Anı Kitabı*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, s.345-360.
22. **Ediz, Ö., (1995)**, “Osmanlı Mimarlığının Son Dönemi ve Cumhuriyet Dönemi Mimarlığında Yabancı Mimarların Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma”, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
23. **Eldem, S. H., (1975)**, “Türkiye’deki Mimari Miras, Korunması ve Geleceği”, Milliyet Sanat Dergisi, İstanbul, (136), s.15-16.
24. **Elsorady, D. A. (2014)**, “Assessment of the compatibility of new uses for heritage buildings: The example of Alexandria National Museum, Alexandria, Egypt”, *Journal of Cultural Heritage* 15 (2014), s.511–521.
25. **Elmas, N. (2005)**, “An Analysis Of The Conservation Of The Twentieth Century Architectural Heritage In Turkey: The Case Of Ankara”, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), ODTÜ, Ankara.

26. Endüstri Mirası Siteleri, Yapıları, Alanları ve Peyzajlarının korunması için ICOMOS-TICCIH '2011' (Joint ICOMOS – TICCIH Principles for the Conservation of Industrial Heritage Sites, Structures, Areas and Landscapes) <http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0914779001536912340.pdf> erişim tarihi: 10.12.2019
27. **Engin, H. E. (2009)**, “Tarihi Yapıların Yeniden Kullanımında İç Mekâna Etkilerin İncelenmesi İçin Bir Yöntem Önerisi; İstanbul Endüstri Yapıları Örneği” (yayımlanmamış doktora tezi), KATÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
28. **Erder, C., (2018)**, *Tarihi Çevre Algısı*, İstanbul: YEM Yayınları.
29. **Erder, C., (2011)**, “Kültürel Varlıklarımızın Korunması Süresinde İki Anıtsal Yasa”, Güney Mimarlık TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Sayı 3, s.21-22.
30. **Ersen, A. (2009)**, “Mimarî Korumada Otantiklik ve Bütünleme Sorunu”, Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi, (1), s.8-15.
31. **Gazi, A., & Boduroğlu, E., (2015)**, “İşlev Değişikliğinin Tarihi Yapılar Üzerine Etkileri, Alsancak Levanten Evleri Örneği”, Megaron Dergisi, (10), s.57-69.
32. **Gencoğlu, I., Z., (2018)**, “Tarihi Anıtsal Yapıların Korunmasında Yeniden İşlevlendirme – Oluşan Sorunlar: Bursa ve Barselona”, (yayımlanmamış doktora tezi), Beykent Üniversitesi, İstanbul.
33. **Güler, K. ve Bilge, A. C. (2016)**, “Modern Mimarlık Mirası Bağlamında Artvin Hükümet Konağı'nın (1974) Değerlendirilmesi”, Megaron YTÜ Mimarlık Fakültesi Elektronik Dergisi, (11), s.15-34.
34. **Güzer, C., A., (2011)**, “Modernizmle Yerellik Arasında Bir Uzlaşma Süreci Olarak Seyfi Arkan Mimarlığı”, Güney Mimarlık TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Sayı 3, s.81-83.
35. **Hakyemez, D. (2017)**, “Endüstriyel Miras Alanlarının İnsan Odaklı Mekânlara Dönüşümü”, *Koruma, Geçmiş, Bugün, Gelecek Arasındaki Diyalog*, Aydan Yayıncılık, Ankara.
36. **Hasol, D. (2010)**, *Ansiklopedik mimarlık sözlüğü*, İstanbul: YEM Yayınları.
37. **Heynen, H., (1999)**, *Architecture and Modernity-A Critique*, MIT Press, USA.
38. ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi '2013' (ICOMOS Turkey Architectural Heritage Conservation Charter) <http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf> erişim tarihi: 10.12.2019

39. ICOMOS, 2017, “Approaches to the Conservation of Twentieth-Century Cultural Heritage” Madrid-New Delhi Document.
40. **Kaderli, L. (2014)**, “Kültürel Miras Koruma Yaklaşımlarının Tarihsel Gelişimi”, (yayımlanmış makale), İstanbul, Tüba-Ked:12.
41. **Kalfa, C., (2007)**, “1933: Planlamada Sümerbank Modeline Geçiş”, *Açıklamalı Yönetim Zaman Dizini 1929-1939*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, s.413-521.
42. **Kandemir, Ö. (2013)**, “Kültürel Miras Kapsamındaki Yapıların Çağdaş Yaklaşımlarla Müze İşlevine Adaptasyonları: Yeni Mekânsal Deneyimler” (sanatta yeterlilik tezi), AÜ Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
43. **Kaşlı, B. (2009)**, “İstanbul’da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri Yapıları ve İç Mekân Müdahaleleri: Santral İstanbul Örneği” (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
44. **Kayın, E. (2007)**, “Modern Bir Kurgu Olarak Koruma Paradigmasının Dönüşümü ve Modern Mimarlık Mirası”, *Mimarlık*, sayı: 338.
45. **Kılıç, E., C., (2015)**, “Tarihi Yapılar İçin Yeniden İşlevlendirme Kriterleri ve Ali Paşa Hanı Örnekleme”, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İTÜ, İstanbul.
46. **Kisaer, E., M., (2019)**, “The Conservation Of ‘Anafartalar Çarşısı’ As An Example Of Modern Architectural Heritage In Ankara”, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), ODTÜ, Ankara.
47. **Kocabıyık, Y., (2014)**, “Yeniden İşlevlendirme Kavramı ve Bu Kapsamda İTÜ Taşkılla Binası’nın İncelenmesi”, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
48. **Kona, S., (2015)**, “Paşalimanı Un Fabrikası ve Yeniden İşlevlendirme” (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
49. **Korkut, E., (2019)**, “Yeniden İşlevlendirme Kapsamında Tarihi Sultanahmet Cezaevi Örneği, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Aydın Üniversitesi, İstanbul.
50. **Kök, S. (2016)**, “20. Yüzyıl Modern Mimarlık Mirasının Değerlendirilmesi: İMÇ Örneği” (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
51. **Köksal, T. G. (2005)**, “İstanbul’daki Endüstri Mirası İçin Koruma ve Yeniden Kullanım Önerileri” (yayımlanmamış doktora tezi), İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

52. **Kuban, D. (2000)**, *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram ve Uygulama*, İstanbul: Yem Yayınları.
53. **Kuban, D., (1975)**, “Türkiye’deki Mimari Miras, Korunması ve Geleceği”, Milliyet Sanat Dergisi, İstanbul, (136), s.16.
54. **Madran, E. & Altan Ergut, E. (2009)**, *Cumhuriyet Dönemi Mimari Mirasının Korunması: Korumada Yeni Tanımlar Yeni Kavramlar*, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara.
55. **Nicolai, B., (2011)**, *Modern ve Sürgün*, TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Ankara.
56. **Nimet, E., (2005)**, “Türkiye’de Yirminci Yüzyıl Mimarlık Mirasının Korunması Hakkında Bir İnceleme: Ankara Örneği”, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), ODTÜ, Ankara.
57. **Omay Polat, E. E. (2008)**, “Türkiye’nin Modern Mimarlık Mirasının Korunması: Kuram ve Yöntem Bağlamında Bir Değerlendirme” (yayımlanmamış doktora tezi), YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
58. **Omay Polat, E. E. & Can, C. (2008)** “Modern Mimarlık Mirası Kavramı: Tanım ve Kapsam”, Megaron YTÜ Mimarlık Fakültesi Elektronik Dergisi, (2), s.177-186.
59. **Özdemir, M., (2015)**, “Endüstri Mirasının Yeniden İşlevlendirilmesi; Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası Örneği”, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İTÜ, İstanbul.
60. **Özden, E. Ö. (2017)**, “Koruma Sorunlarını Farklı İşlevlerde Tek Yapı ve Doku Ölçeğindeki Uygulama Örnekleri Üzerinden Tartışmak”, Uluslararası Katılımlı 6. Tarihi Yapıların Korunması ve Güçlendirilmesi Sempozyumu / 2-3-4 Kasım 2017.
61. **Önal, M. (1975)**, “Türkiye’deki Mimari Miras, Korunması ve Geleceği”, Milliyet Sanat Dergisi, İstanbul, No:136, s.16.
62. **Özbakan, F.F. (2014)**, “Modern Mimarlık Mirasının Korunması” (yayımlanmamış doktora tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
63. **Özer, B. (1975)**, “Türkiye’deki Mimari Miras, Korunması ve Geleceği”, Milliyet Sanat Dergisi, İstanbul, (136), s.3.
64. **Özolcay, Ö. (2018)**, “Tarihi Endüstriyel Yapılarda Yeniden İşlevlendirme Ve Kuzguncuk Gazhanesi Örneği” (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Maltepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

65. **Özyalvaç, A. N. (2013)**, “Mimarlıkta Modernite Kavramı ve Türkiye”, FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, (1), s.294-306.
66. **Pekol, B., (2010)**, “İstanbul’da Yeni İşlevlerle Kullanılan Tarihi Yapıların Üslup Sorunsalı”, (yayımlanmamış doktora tezi), İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
67. **Sözen, M. (1973)**, *50 Yılın Türk Mimarisi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
68. **Seçer Karıptaş, F. (2011)**, “İstanbul Yeniköy’de Modern Mimarlık Mirası Örneği Bir Sedat Hakkı Eldem Yapısı: Haraççı Konutu” , *İstanbul’un Modern Mimarlık Mirası*, Mimar.ist, (19), s.46-55.
69. **Tanyeli, U., (2002)**, “Önsöz”, *Modernin Saati*, Yaz. A. Cengizkan, Mimarlar Derneği-Boyut Yayın, Ankara.
70. **Tanyeli, U., (1997)** “Modernizmin Sınırları ve Mimarlık”, *Modernizmin Serüveni*, İstanbul.
71. **Tetik, A., (2018)**, “Mardin Kasımiye Medresesi İçin Yeniden İşlevlendirme Önerileri Geliştirilmesi”, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
72. Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel açılımları 2013 Antalya <<http://www.docomomo-tr.org/etkinlikler/poster-sunuslari/turkiye-mimarliginda-modernizmin-yerel-acilimleri>> erişim tarihi: 28.11.2019
73. Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel açılımları 2014 Erzurum <<http://www.docomomo-tr.org/etkinlikler/poster-sunuslari/turkiye-mimarliginda-modernizmin-yerel-acilimleri-x-2014-erzurum>> erişim tarihi: 29.11.20
74. Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel açılımları 2018 Zonguldak <<http://www.docomomo-tr.org/etkinlikler/poster-sunuslari/turkiye-mimarliginda-modernizmin-yerel-acilimleri-xiv-2018-zonguldak>> erişim tarihi: 29.11.2019
75. Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel açılımları 2016 Samsun <<http://www.docomomo-tr.org/etkinlikler/poster-sunuslari/turkiye-mimarliginda-modernizmin-yerel-acilimleri-xii-2016-samsun>> erişim tarihi: 29.11.2019
76. Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel açılımları 2015 Bolu <<http://www.docomomo-tr.org/etkinlikler/poster-sunuslari/turkiye-mimarliginda-modernizmin-yerel-acilimleri-xi-2015-bolu>> erişim tarihi: 30.11.2019

77. **Uğursal, S., (2011)**, “Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi: İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Örneği”, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
78. **Uzgören, G. (2019)**, “Conservation Of Architectural Heritage In Atatürk Boulevard In Ankara”, (yayımlanmamış yüksek lisans tezi), ODTÜ, Ankara.
79. Venedik Tüzüğü (1964)
<http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf> erişim tarihi:10.12.2019
80. **Yapı**, 2007. “Santralistanbul”, Yapı, Sayı: **313**.
81. **Yazgan, E., Ö., (2011)**, “Anıtsal Kültür Varlıklarının Müze Olarak Kullanımına Yönelik Yaklaşımın İstanbul İbrahim Paşa Sarayı Örneğinde İrdelenmesi”, (yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
82. **Yavuz, I. & Yabancı, A. E. (2017)**, “Modern Mirasın Korunması ve Sürekliliği: TED Üniversitesi Yerleşkesi Örneği” , Koruma, Geçmiş, Bugün, Gelecek Arasındaki Diyalog, Aydan Yayıncılık, Ankara.
83. **Yavuz, Y., (1973)**, “Cumhuriyet Dönemi Ankara’ında Mimari Biçim Endişesi”, Mimarlık, Sayı:11-12, s.26-44.
84. **Yıldırım, T., (2011)**, “Kültürel Mirasın Korunmasındaki Uygulama Sorunları”, Güney Mimarlık TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, Sayı 3, s.30-33.
85. **Yılmaz, B. (2006)**, “Avrupa Birliğine Üye Bazı Ülkelerdeki Kültür Varlıklarını Koruma Yaklaşımı, Örgütlenme ve Türkiye” (yayımlanmamış lisansüstü tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
86. **Yöney Baturayoğlu, N., (2016)**, “Modern Mimarlık Mirasının Kabulü ve Korunması: Uluslararası Ölçüt ve İlkelerle İlişkin Bir Değerlendirme”, Dergipark, sayı:17, s.62-76.
87. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, (1983). T.C. Resmi Gazete, 18113, 23 Temmuz 1983.
88. 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, (2004). T.C. Resmi Gazete, 25535, 27 Temmuz 2004.
89. 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması Ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun, (2005). T.C. Resmi Gazete, 25866, 05 Temmuz 2005.
90. “Sümer Bank Proje Müsabakası”, Arkitekt Dergisi, Yıl:1935, Sayı: 1935-03 (51) s.68-84.

91. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Yapı İşleri Arşivi, 2020, Ankara.
92. Strata Mimarlık Restitüsyon Raporu, 2017, Ankara.
93. Strata Mimarlık Restorasyon Raporu, 2018, Ankara.
94. <https://www.arkitektuel.com/rietveld-schroder-evi/>
95. https://storage.pubble.nl/16c0059b/content/2018/3/6ff2e003-d1ce-4b84-a91c-bfbed8b8091c_thumb840.jpg
96. https://www.tate.org.uk/sites/default/files/styles/width-420/public/tate-modern-extension-herzog-de-meuron-london-jim-stephenson_dezeen_1568_3_1.jpg
97. <https://i.pinimg.com/originals/00/01/e5/0001e5cd9c36ee33fbbd6d836ac937a6.jpg>
98. <https://openhousebcn.files.wordpress.com/2014/06/openhouse-magazine-gropius-reinterpreted-not-reconstructed-bruno-fioretti-marquez-architects-dessau-text-florian-heilmeyer-photography-christoph-rokitta-lucia-moholy-nagy-gropius-silvia3.jpg>
99. https://static.dw.com/image/19011681_303.jpg
100. <https://i.pinimg.com/originals/1a/71/ac/1a71ac8540d5cf0d427231eb8725b585.jpg>
101. http://www.yapi.com.tr/haberler/istanbul-modernin-eski-binasi-yikildi_166594.html
102. https://tr.wikipedia.org/wiki/Türkiye_İş_Bankası_İktisadi_Bağımsızlık_Müzesi
103. <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=126096>
104. <http://www.serenti.org/merkez-bankasinin-kurulus-oykusu/>
105. <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/421>
106. [https://collections.mcny.org/Collection/\[New-York-County-National-Bank\]](https://collections.mcny.org/Collection/[New-York-County-National-Bank])
107. <http://daytoninmanhattan.blogspot.com/2010/10/ny-county-national-bank-building->
108. <https://www.manchestereveningnews.co.uk/whats-on/food-drink-news/where-is-hotel-gotham-manchester-8925727>

109. <https://www.hospitality-interiors.net/projects/articles/2015/06/1745400257-hotel-gotham-manchester>
110. <https://bentlyfarmersbank.com/>
111. <https://www.architectmagazine.com/project-gallery/farmers-bank-adaptive-reuse#>
112. <https://revelers.com/work/featured/bently-farmers-bank>
113. <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/196955>
114. <http://mimdap.org/2018/09/tarih-ycinde-ankaranyn-kalbi-ulus/>
115. <https://www.asbu.edu.tr/tr/haber/ankamun-etkinligi> erişim tarihi: 04.06.2020
116. <https://www.asbu.edu.tr/tr/tarihi-binalarimiz> erişim tarihi: 04.06.2020
117. <http://cmk.com.tr/service/detail/tarihi-sumberbank-binasi-restorasyon-uygulama-isi> erişim tarihi: 19.05.2020
118. <https://kulturenvanteri.com/yer/sumberbank-genel-mudurluk-binasi-2/> erişim tarihi: 12.05.2020
119. <http://www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=1496> erişim tarihi: 17.06.2020
120. http://www.architekten-portrait.de/martin_elsaesser/ erişim tarihi: 07.08.2020
121. <http://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/geb/mon/otu/trindex.htm> erişim tarihi: 07.08.2020

Ek- 1: 1944 Tarihli Belediye Kurul Onay Kararı

15/9/1944 toplantısı
Evrak No: 2538

K A R A R

Karar numarası: 123

Müdürlükten yazılarak Heyetimize havale edilen 2538 numara ve 15/9/1944 tarihli yazı ekinde.

7/4/1936 tarihinde 1940-8 sayılı ile inşaatına izin verilen Ulus meydanında imarın 822 adasının 5 parseli üzerindeki Smerbank Unvan Müdürlüğü binasının altınca katının taras kısmının kısmen ve müstahdemlere yemekhane olarak tahsis edilebilmesi için mevcut camkânın ileri alınmasına müsaade istendiği görüldü.

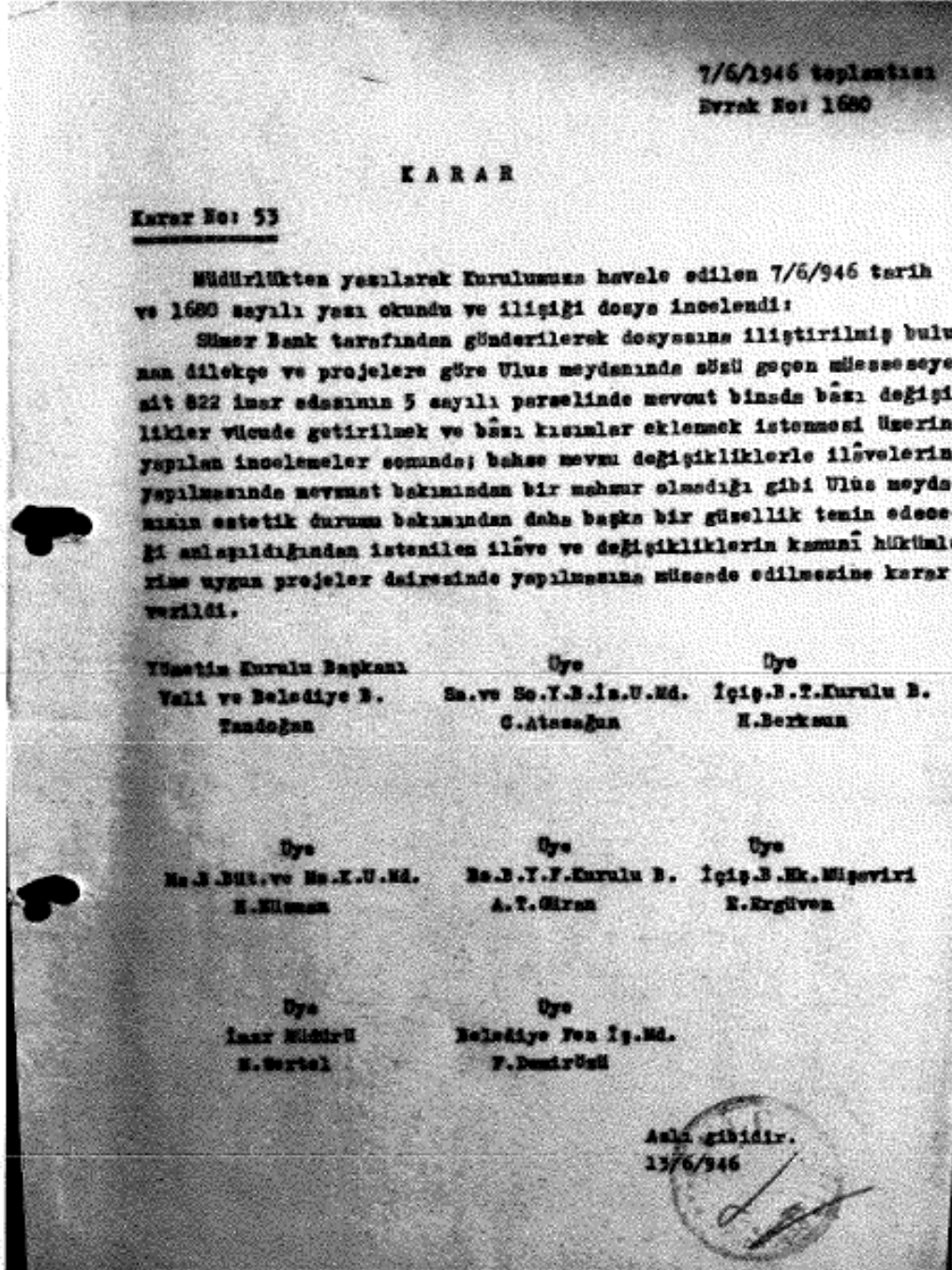
Tetkik edilen vaziyete göre evvelce bu kısmın duvarla örülerek altı oda haline ifrağı için vaki müzannatları, Heyetimizin 29/8/1941 tarihli toplantısında tetkik edilerek binanın orijinal vasfını¹⁰ Ulus meydanının estetik durumunu ihlâl edeceğinden ret edilmiş ise de bu defaki talebin mevcut camkânın ileri alınmasından ibaret bulunmasına binanın derpiş edilen mekuru dâil olmayacağı ve ancak yapılacak camkânın tamamının bina cephesine kadar da yürütülmesi muvafık görüldüğünden aştıl geçen camkânın pakline ve ne kadar ileri alınması ihtisarı ettiğinin imar Müdürlüğüne tayini partile mekûr binanın altınca kat bağluğunda yapılması istenen camkânın yapılmasına müsaade edilmesine karar verildi.

İdare Heyeti Hâid Vali ve Belediye B. Tandoğan	Dye S.İ.N.V.Müt. A. Arar	Dye Da.V.Müt.Mn. N. Berkun
Dye Da.V.Müt.ve Da.K.U.G. K. Yılmaz	Dye Da.V.K.G.D.B. A.T. Güren	Dye Da.V.Mk.Müaviri E. Ergüven
Dye İmar Müd.ü N. Kartal	Dye Belediye Fen İş. Müd. Y. Dündar	Asla gildir. 22/9/1944

1944 yılındaki tadilat isteği ile ilgili kurul onay kararı

Kaynak: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Arşivi, 2020

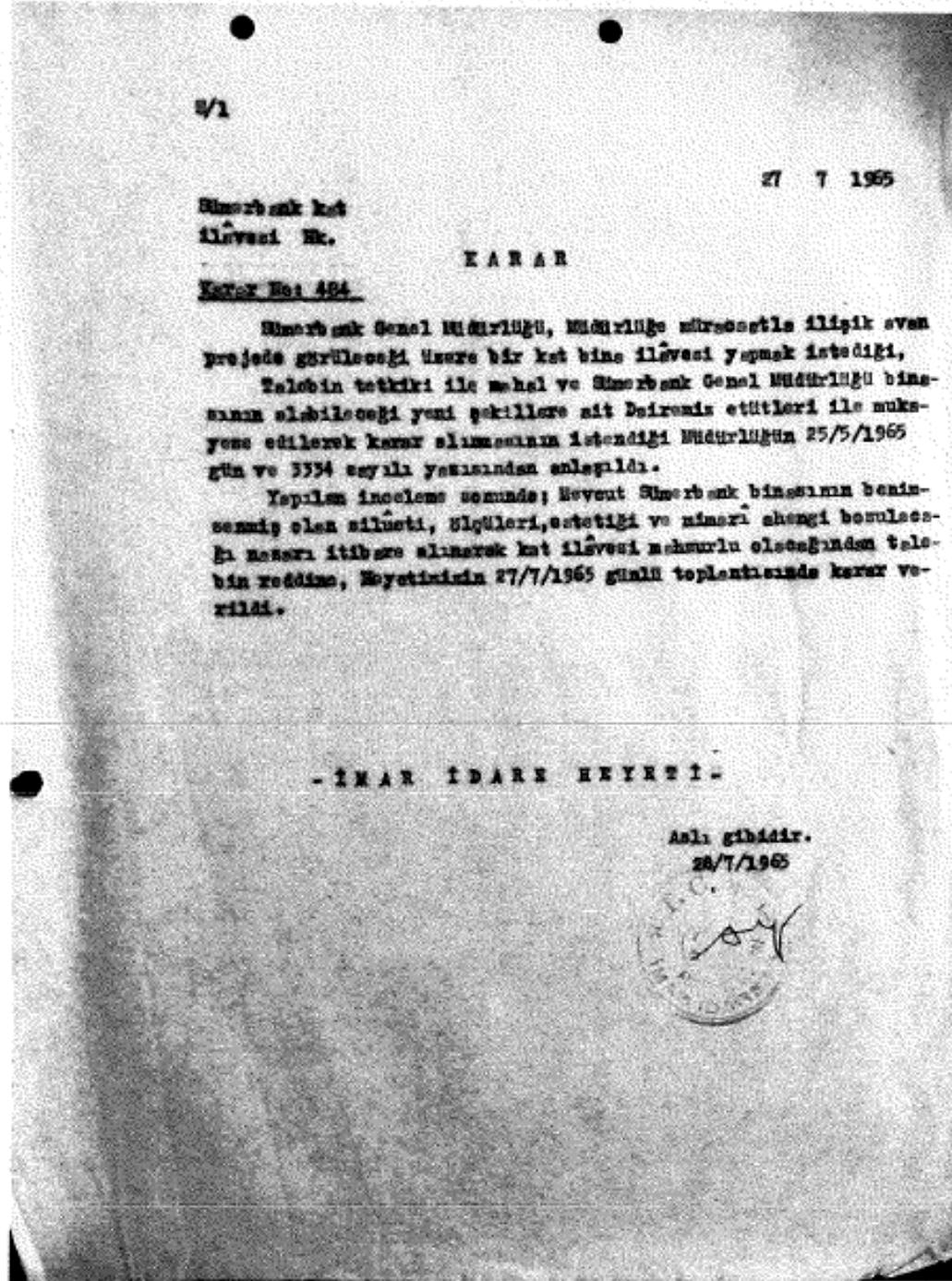
Ek- 2: 1946 Tarihli Belediye Kurul Onay Kararı

1946 tadilat projesinin onay kararı

Kaynak: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Arşivi, 2020

Ek- 3: 1965 Tarihli Heyet Kararı

1965 yılına ait ek katın reddi ile ilgili heyet kararı

Kaynak: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Arşivi, 2020

Ek- 4:1966 Tarihli Sümerbank Genel Müdürlük Yazısı

SÜMERBANK
GENEL MÜDÜRLÜK

ANKARA, 25/5/1966

18222

Belediye İmar Müdürlüğüne
A n k a r a

Öz: Sümerbank Genel Müdürlüğü 5.ci katında yapılacak tadilat.

Sümerbank Genel Müdürlüğü binamızın beşinci katında ilişik projede görüldüğü veçhile gömme bir balkon bulunmaktadır. Sıkışık durumda olan büroları ve yemekhaneyi genişletmek için bu balkonun binaya dahil edilmesi düşünülmektedir. Bu tadilat bina dış mimarisini etkilemeyecek hatta güzellik katacak mahiyettedir.

İlişkitedki projeler tetkik edilerek mevsubahis tadilat için ruhsat verilmesini rica ederiz.

Saygılarımızla
SÜMERBANK
Genel Müdürlük

İlişik: (Üçer nüsha)
512 SU
513 SU
515 SU

ANKARA (SİVİL)
7919
30-5-66

MEH/MS
4

1812

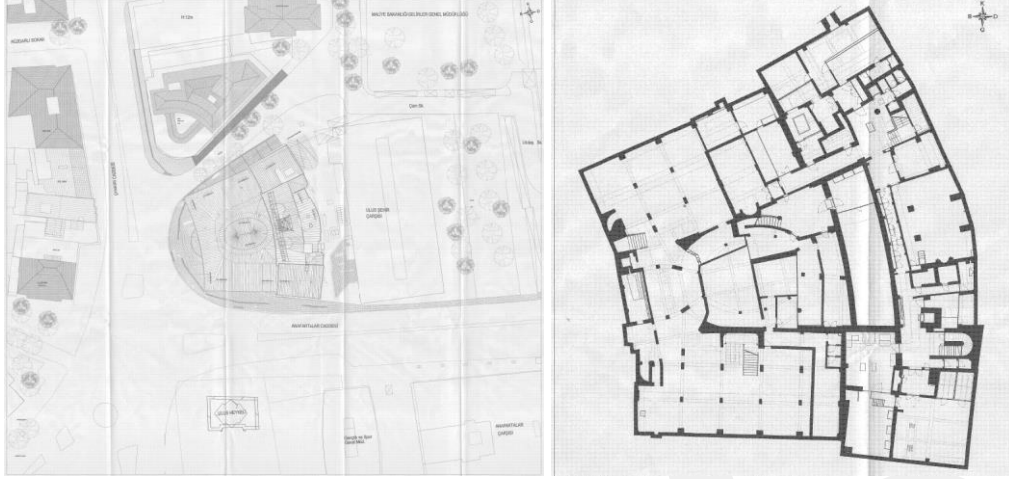
Ab Can

Saip Okcuoğlu

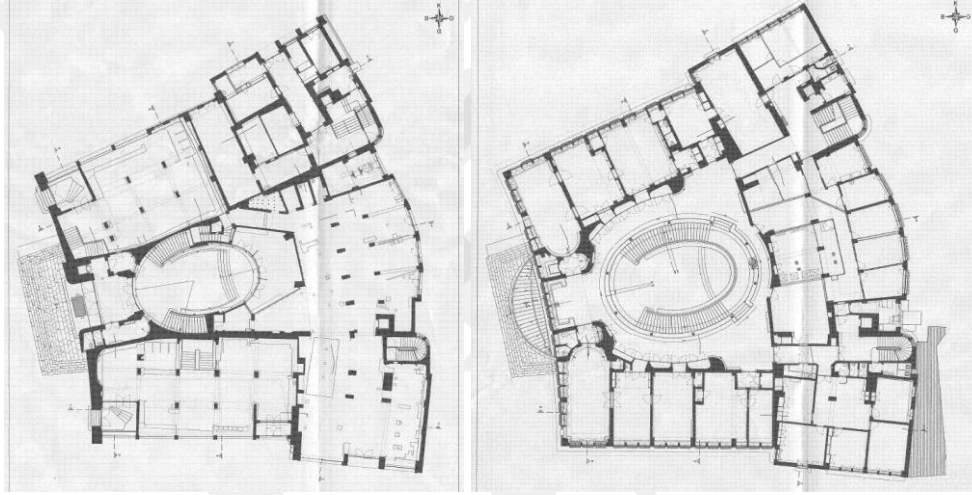
1966 yılına ait projeye ait yazı

Kaynak: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Arşivi, 2020

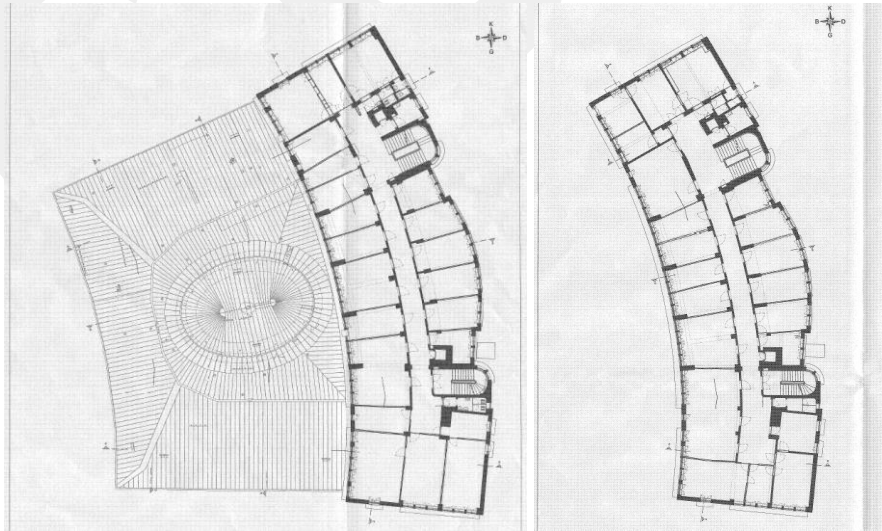
Ek- 5: Rölöve Vaziyet Planı ve Bodrum Kat (Strata Mimarlık, 2017)

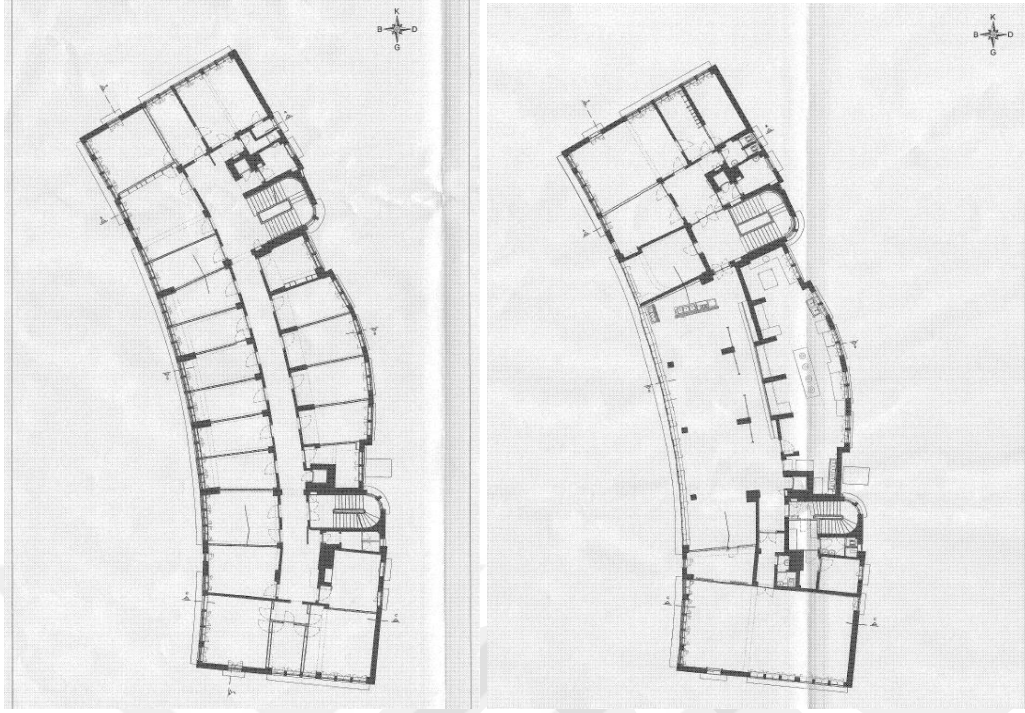
Ek- 6: Rölöve Zemin Kat ve 1. Kat (Strata Mimarlık, 2017)

Ek- 7: Rölöve 2. Kat ve 3. Kat (Strata Mimarlık, 2017)

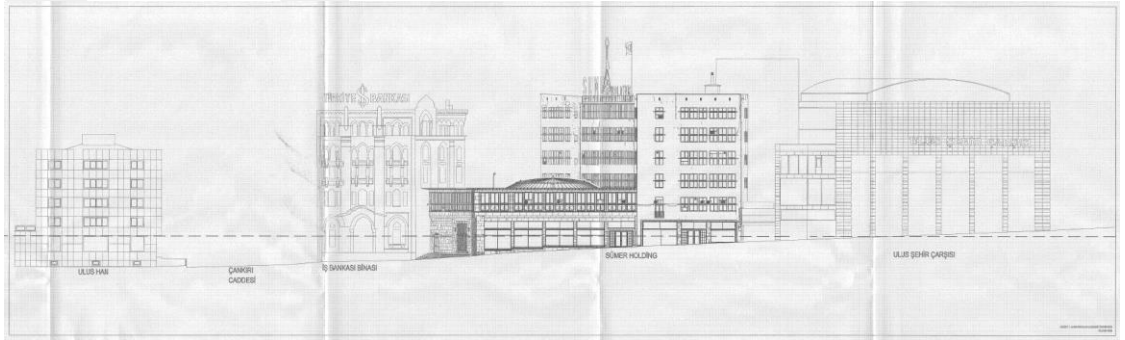
Ek- 8: Rölöve 4. Kat ve 5. Kat (Strata Mimarlık, 2017)

Ek- 9: Rölöve Batı Cephesi (Strata Mimarlık, 2017)

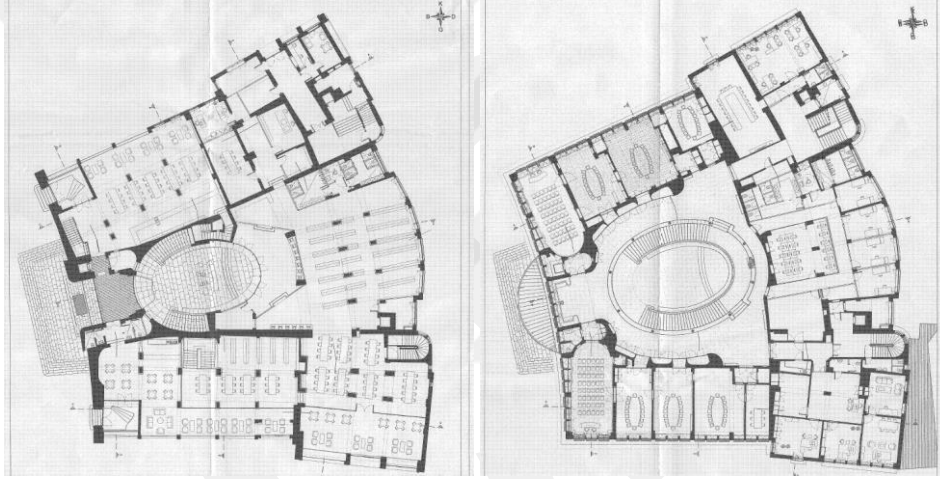
Ek- 10: Rölöve Güney Cephesi (Strata Mimarlık, 2017)

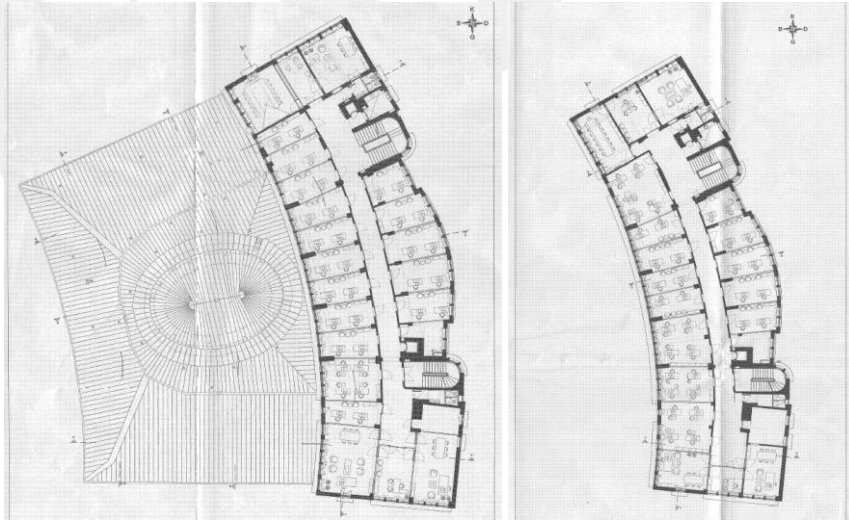
Ek- 11: Restorasyon Vaziyet Planı ve Bodrum Kat (Strata Mimarlık, 2017)

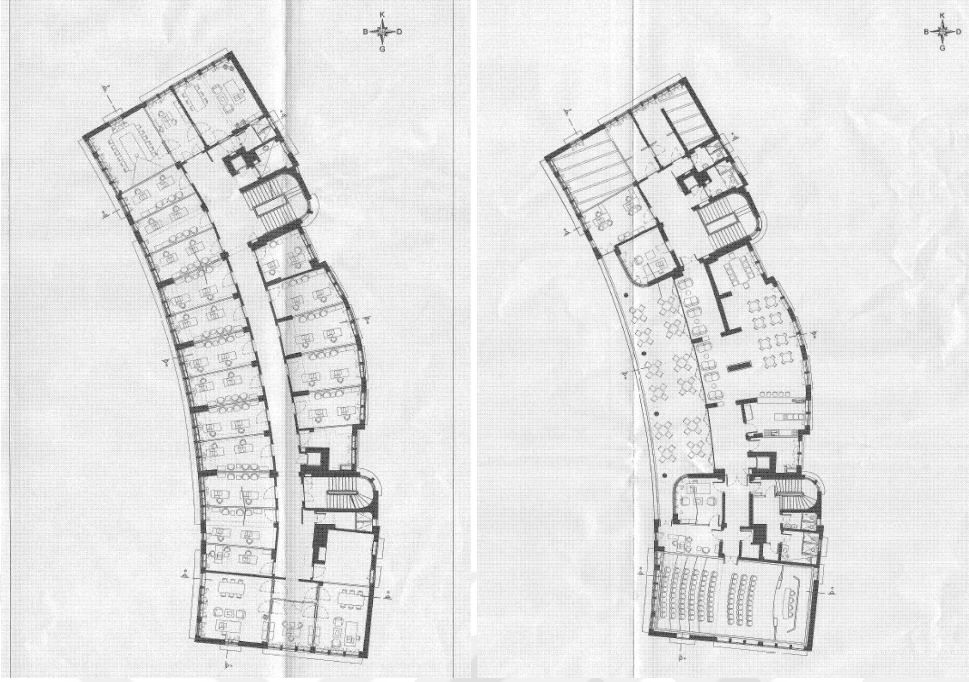
Ek- 12: Restorasyon Zemin Kat ve 1. Kat (Strata Mimarlık, 2017)

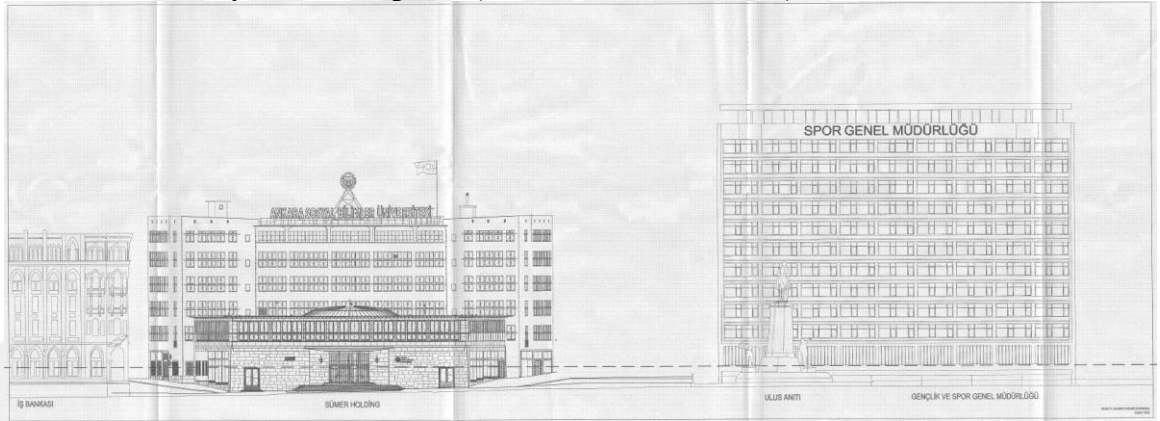
Ek- 13: Restorasyon 2. Kat ve 3. Kat (Strata Mimarlık, 2017)

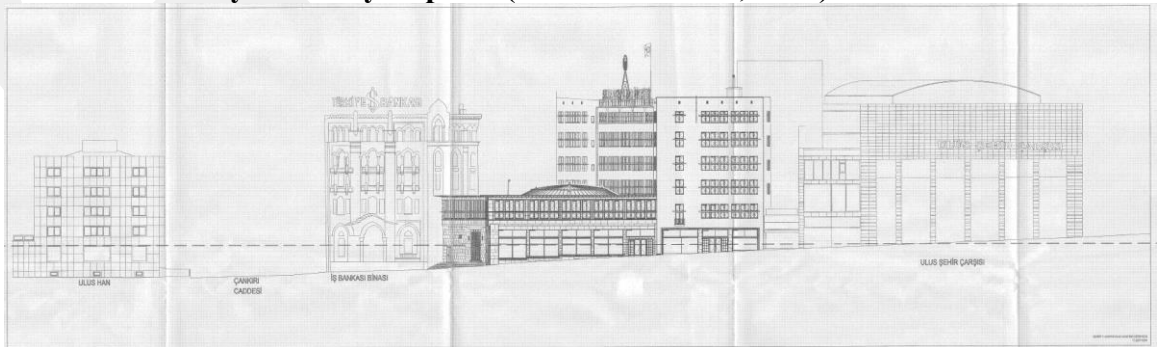
Ek- 14: Restorasyon 4. Kat ve 5. Kat (Strata Mimarlık, 2017)

Ek- 15: Restorasyon Batı Cephesi (Strata Mimarlık, 2017)

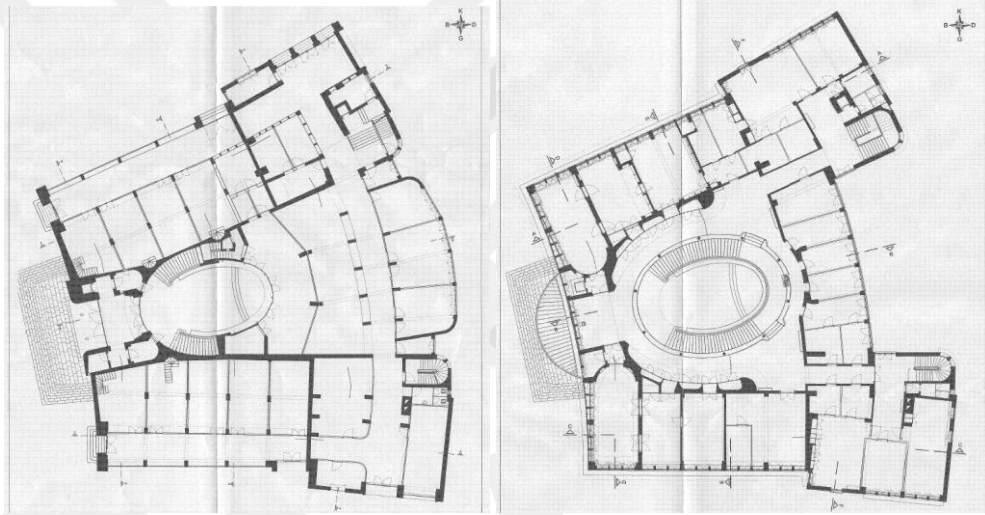
Ek- 16: Restorasyon Güney Cephesi (Strata Mimarlık, 2017)

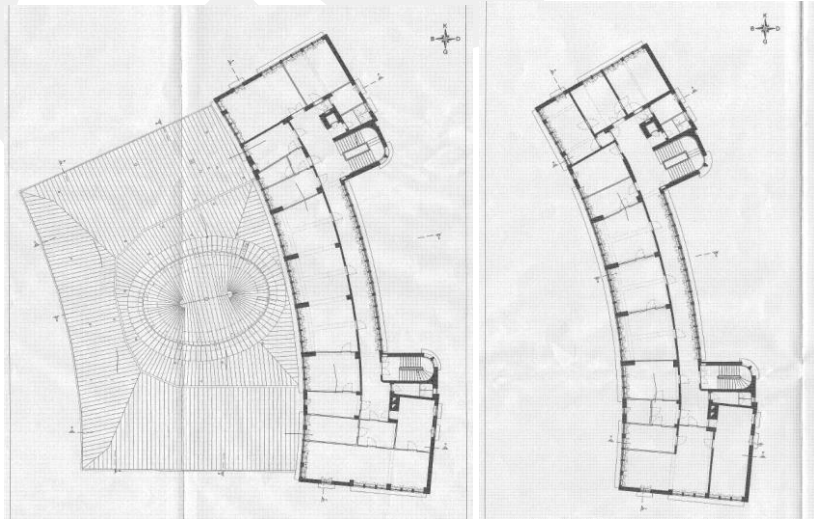
Ek- 17: Birinci Dönem Vaziyet Planı ve Bodrum Kat (Strata Mimarlık, 2017)

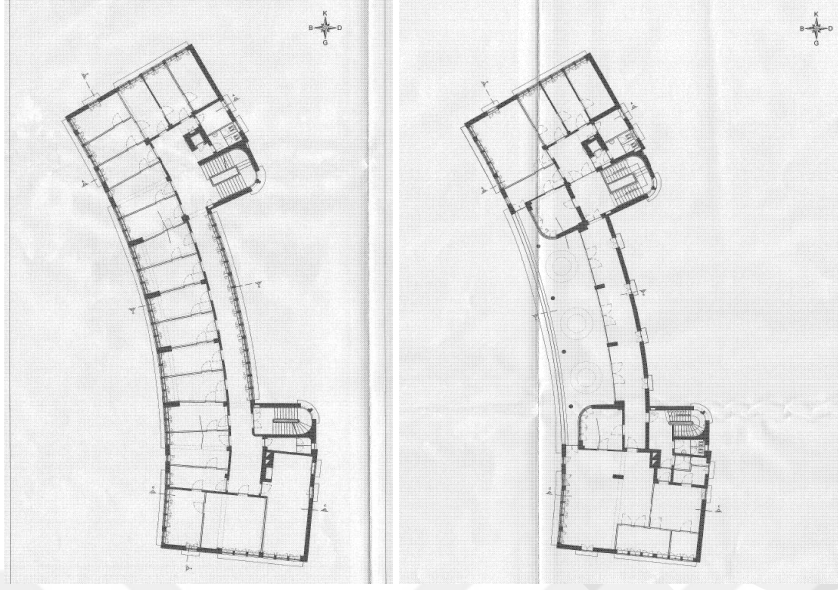
Ek- 18: Birinci Dönem Zemin Kat ve 1. Kat (Strata Mimarlık, 2017)

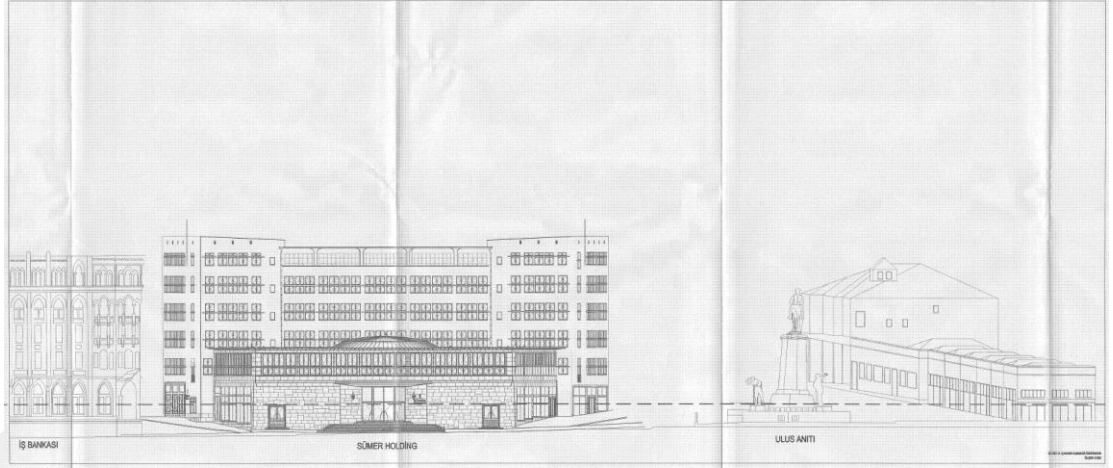
Ek- 19: Birinci Dönem 2. Kat ve 3. Kat (Strata Mimarlık, 2017)

Ek- 20: Birinci Dönem 4. Kat ve 5. Kat (Strata Mimarlık, 2017)

Ek- 21: Birinci Dönem Batı Cephesi (Strata Mimarlık, 2017)

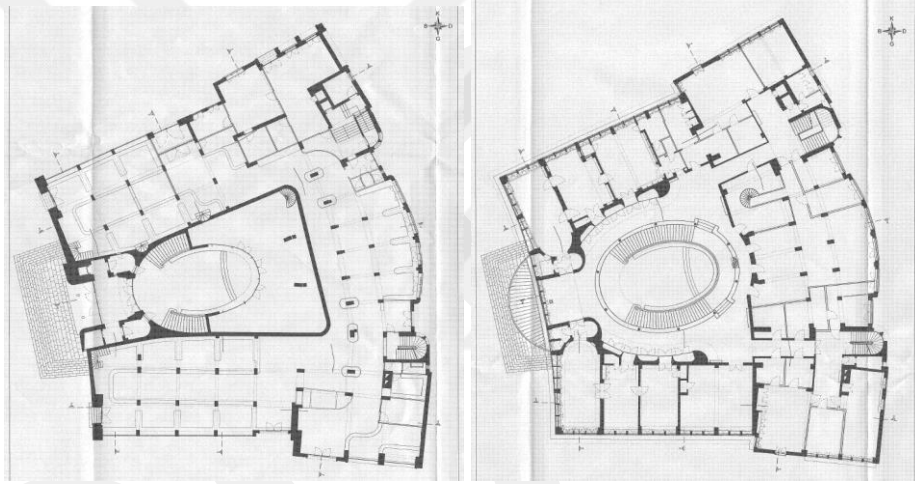
Ek- 22: Birinci Dönem Güney Cephesi (Strata Mimarlık, 2017)

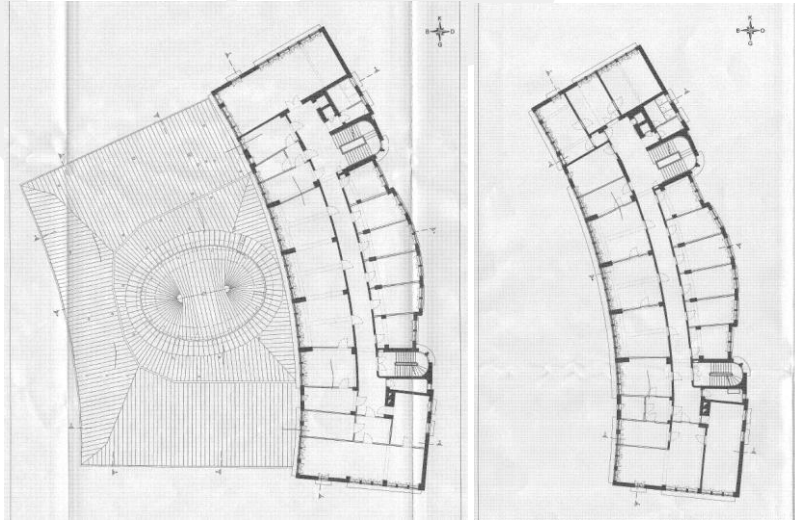
Ek- 23: İkinci Dönem Vaziyet Planı ve Bodrum Kat (Strata Mimarlık, 2017)

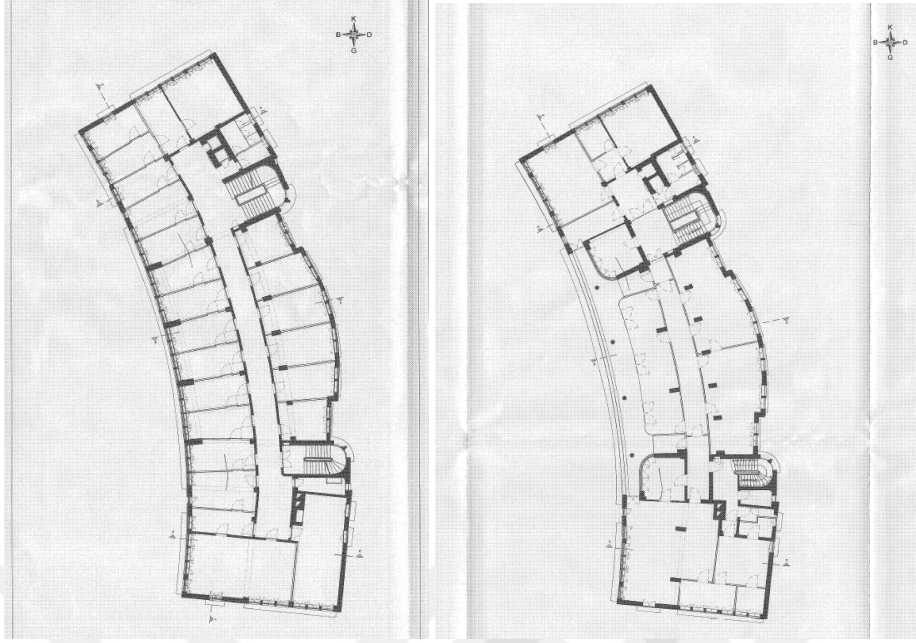
Ek- 24: İkinci Dönem Zemin Kat ve 1. Kat (Strata Mimarlık 2017)

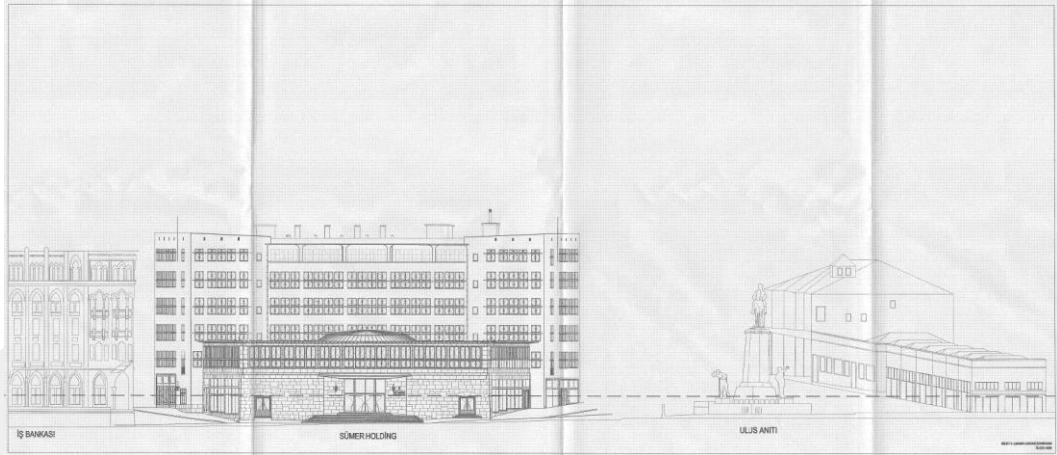
Ek- 25: İkinci Dönem 2. Kat ve 3. Kat (Strata Mimarlık, 2017)

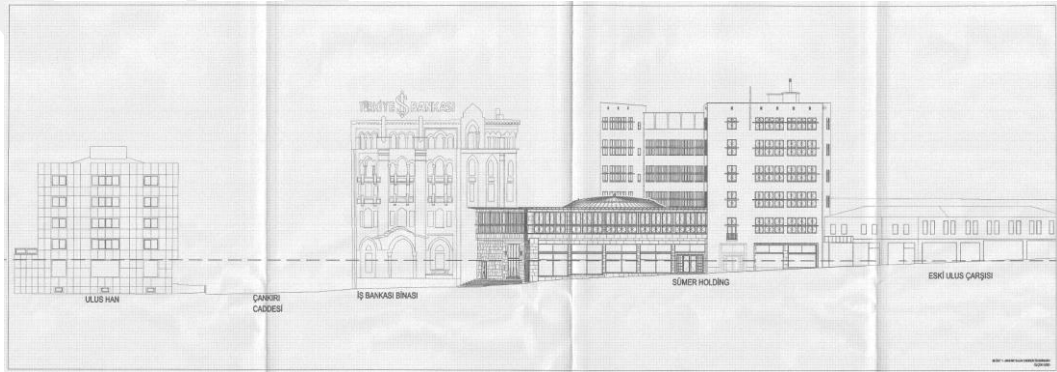
Ek- 26: İkinci Dönem 4. Kat ve 5. Kat (Strata Mimarlık, 2017)

Ek- 27: İkinci Dönem Batı Cephesi (Strata Mimarlık, 2017)

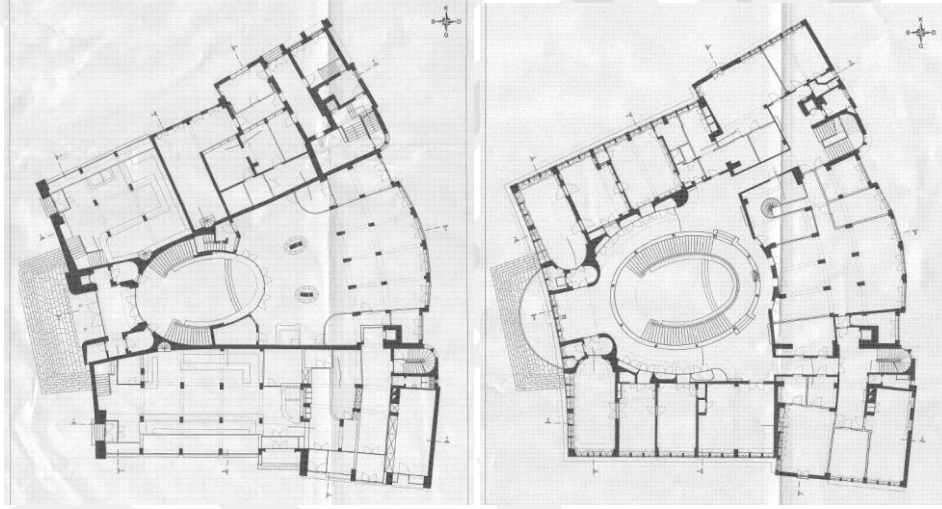
Ek- 28: İkinci Dönem Güney Cephesi (Strata Mimarlık, 2017)

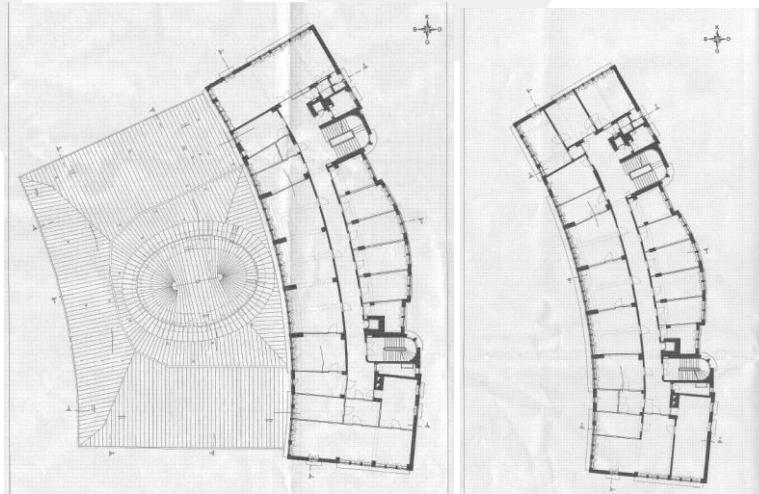
Ek- 29: Üçüncü Dönem Vaziyet Planı ve Bodrum Kat (Strata Mimarlık, 2017)

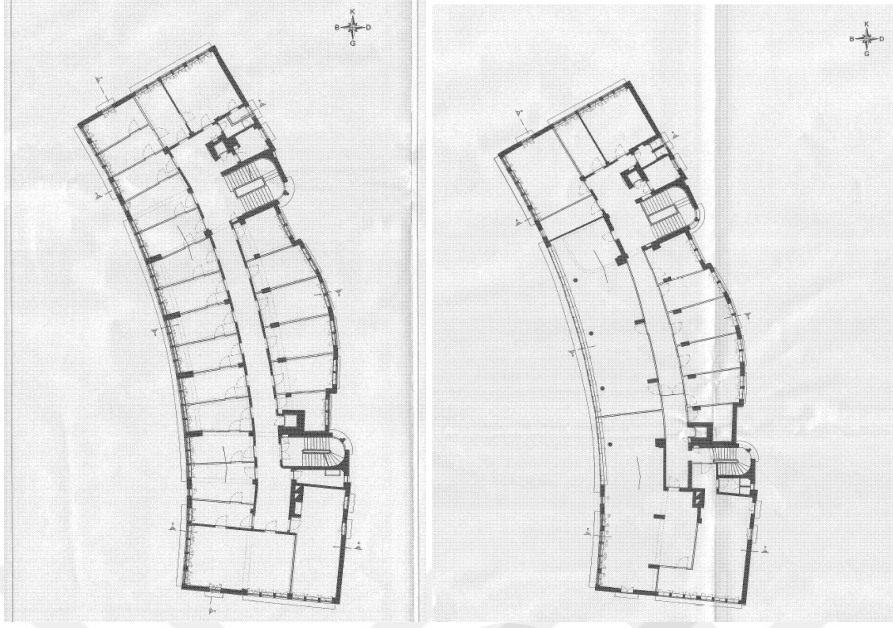
Ek- 30: Üçüncü Dönem Zemin Kat ve 1. Kat (Strata Mimarlık, 2017)

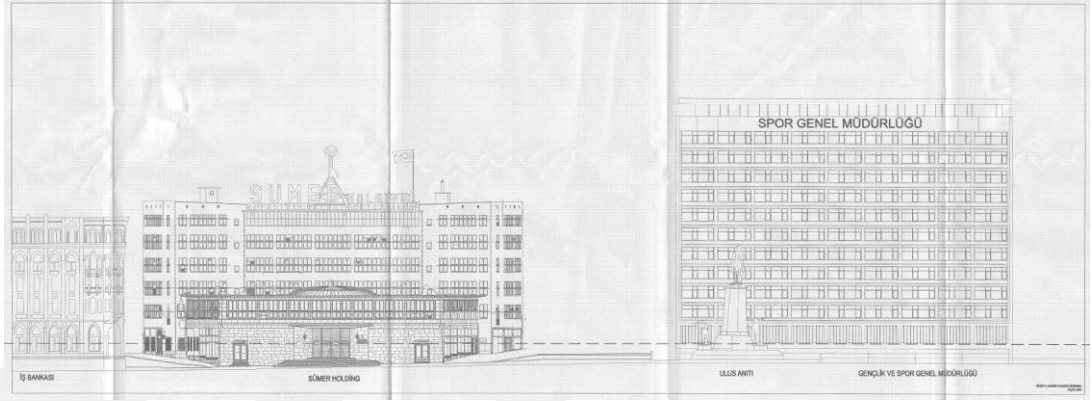
Ek- 31: Üçüncü Dönem 2. Kat ve 3. Kat (Strata Mimarlık, 2017)

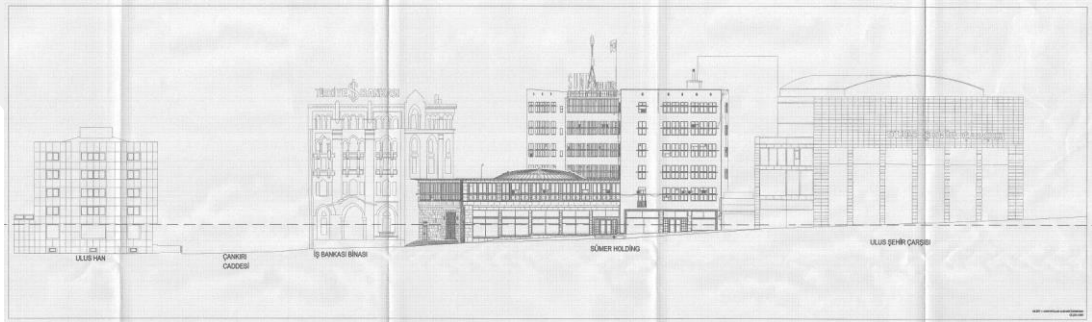
Ek- 32: Üçüncü Dönem 4. Kat ve 5. Kat (Strata Mimarlık, 2017)

Ek- 33: Üçüncü Dönem Batı Cephesi (Strata Mimarlık, 2017)

Ek- 34: Üçüncü Dönem Güney Cephesi (Strata Mimarlık, 2017)

Ek- 35: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Yapı İşleri Daire Başkanlığı İzni

T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Yapı İşleri ve Teknik Dairesi Başkanlığı

Sayı : 67278433-755.99-E.1837
Konu : Bilgi Belge Talebiniz

02/12/2020

Sayın Aslı ŞEN
Emniyet mh. Yuları sk. No:6/4 Yenimahalle/ Ankara

İlgi : 02.12.2020 tarihli dilekçeniz.

İlgi sayılı dilekçenizde; "Ankara-Ulus Sümerbank Genel Müdürlük Binasının Yeniden İşlevlendirme Sürecinin 20. Yüzyıl Mimarlık Mirasının Korunması Bağlamında İncelenmesi" konulu yüksek lisans tezinizde kullanılmak üzere, Üniversitemize tahsisli Tarihi Sümerbank Genel Müdürlük Binası' na ait rölöve, restitüsyon ve restorasyon raporlarının kullanım izninin verilmesi talep edilmektedir.

Söz konusu binaya ait rölöve, restitüsyon ve restorasyon raporlarının **yalnızca ilgili akademik çalışmada** kullanılmasında sakınca görülmemektedir. Bilgilerinizi rica ederim.

e-İmzalıdır
Ahmet Metin TOPAL
Daire Başkanı

Evrakı Doğrulamak İçin : <http://ebybackend.asbu.edu.tr/en/Vision.Sorgula/Belgedogrulama.aspx?V=BE1MBAUZ9>

Adres:Hititmet Meydanı No:2 Ulus/Ankara
Telefon:+90 312 396 44 44 - 45 Faks:0312 396 83 00
e-Posta:bilgi@asbu.edu.tr Web:www.asbu.edu.tr

Bilgi için: Zeynep Yaman
Unvanı: Tekniker
Tel No: 5330401752

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.